

Matkailun aiheuttamat muutokset Vanhassa Raumassa

Emma Kalliomäki

Pro gradu-tutkielma

Maisemantutkimus

Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Turun yliopisto

Toukokuu 2020

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

KALLIOMÄKI, EMMA: Matkailun aiheuttamat muutokset Vanhassa Raumassa

Pro gradu -tutkielma, 65 s., 3 liitesivua.

Maisemantutkimus

Toukokuu 2020

Tutkielman aiheena on matkailun aiheuttamat muutokset Vanhassa Raumassa. Selvitän tutkielmassa mitä matkailun aiheuttamia tai matkailijoita varten tehtyjä muutoksia alueella on tehty. Olen rajannut aiheen ulkopuolelle sosiaaliset ja taloudelliset muutokset, joten työ keskittyy alueen ilmeen ja maiseman muutokseen. Ajallisesti tutkielma rajautuu 1800-luvun lopusta nykypäivään, jonka ansiosta olen saanut laajan kuvan Vanhan Rauman muutoksesta ränsistyneestä asuinalueesta kansainvälisesti tunnetuksi matkakohteeksi. Olen tunnistanut Vanhan Rauman matkakohteen elinkaaren vaiheet soveltaen Richard Butlerin vuonna 1980 luomaa matkakohteen elinkaarimallia.

Vanha Rauma on vuonna 1991 saanut Unescon maailmanperintöstatuksen, jonka myötä siitä tuli suosittu matkakohde niin kotimaan matkailijoille kuin ulkomaalaisillekin. Alueen maisema on kokenut merkittäviä muutoksia matkailijoiden lisääntyessä. Näin ollen on tärkeää tunnistaa Vanhan Rauman matkakohteen elinkaaren vaiheet, jotta sen tulevaisuuden suuntaa olisi helpompi arvioida.

Yhtenä tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt havainnointia. Olen ollut Vanhalla Raumalla havainnoimassa matkasesongin aikaan ja sen ulkopuolella. Näin sain tietoa sesongin vaikutuksista alueen ilmeeseen, mutta myös matkailijoille tarkoitettun alueen ja niin sanotun alueellisen takahuoneen erot. Tutkimukseen olen myös analysoinut vanhoja valokuvia ja matkailuesitteitä. Lisäksi Rauman kaupungin kunnalliskertomuksien tarkastelu osoittautui tärkeäksi tutkimusta tehdessä.

Tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että Vanhassa Raumassa matkailun aiheuttamat muutokset ovat voimakkaimmillaan nykypäivänä. Alueen matkakohteen elinkaareissa on hyvin paljon samoja elementtejä kuin Butlerin mallissa eli Vanhan Rauman matkakohteen elinkaari on hyvin tyypillinen. Vanhassa Raumassa matkailusta johtuvat suurimmat muutokset on tapahtunut alueen maisemassa ja palvelurakenteessa 1990-luvulta lähtien. Alueella on nykyään selvä matkailijoille tarkoitettu alue, jonka ulkopuolella alueen ilmettä ei ole niin voimakkaasti lavastettu. Tavallisesta asuinalueesta on muuttunut matkailijoiden tarpeisiin adaptoitunut alue, jossa tiettyjä maisemallisia elementtejä on muutettu paremmin alueen henkeen sopivaksi ja näin luotu kuvaa idyllisemmästä puutalokaupungista.

Asiasanat: autenttisuus, elinkaarimallit, maailmanperintökohteet, maisema, maisemantutkimus, matkailu, Vanha Rauma

Dispositio

1. Johdanto	1
1.1 Tutkimuskysymys ja aiheen rajaus	1
1.2 Tutkimusaineistot ja -menetelmät	2
1.3 Aikaisemmat tutkimukset	5
1.4. Vanha Rauma	7
2. Matkailukohteen elinkaarimalli	9
2.1 Elinkaarimallin vaiheet	11
2.2 Matkakohteen elinkaarimalli Vanhassa Raumassa	13
3. Vanhan Rauman matkailun elinkaari	15
3.1 Löytymisvaihe	15
3.1.1 Rauman tie matkakohteeksi alkaa	17
3.1.2 Vanhan Rauman merkitys matkakohteena ymmärretään	19
3.2 Sitoutumisvaihe	24
3.2.1 Suojeluun herääminen	25
3.2.2 Maiseman muutos	26
3.2.3 Palveluiden muutos Vanhassa Raumassa	29
3.2.4 Matkailusesongin muotoutuminen	32
3.3 Kehitys- ja vakiintumisvaihe	34
3.3.1 Vanha Rauma kansainvälisesti tunnetuksi matkakohteeksi	35
3.3.2 Maiseman muutos	37
3.3.3 Palveluiden muutos Vanhassa Raumassa	42
3.3.4 Matkailusesongista toiseen	46
4. Vanhan Rauman autenttisuus matkakohteena	51

5. Yhteenveto	57
5.1 Tulokset	57
5.2 Johtopäätökset	60

Liitteet

1. Johdanto

1.1 Tutkimuskysymys ja aiheen rajaus

Matkailu on yksi nopeimmin kasvanut ja kansainvälistynyt elinkeino Suomessa. Sen osuus vuonna 2019 Suomen bruttokansantuotteesta oli 2,5 prosenttia ja sen liikevaihto vuonna 2017 oli 9,7 miljardia euroa.¹ Jatkuvasti kasvavana elinkeinona matkailun vaikutus on merkittävää taloudellisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja ympäristöllisesti.² Nämä vaikutukset voivat olla joko positiivisia tai negatiivisia. Varsinkin herkissä matkakohteissa, kuten Unescon kulttuuriperinneohteissa, matkailun vaikutukset voivat olla kohtalokkaita.³ Koska matkailu on usein isossa roolissa aluetaloudellisesti, halutaan matkakohteita kehittää adaptoitumaan matkailijoiden tarpeisiin. Tämä taas muuttaa matkakohteen luonnetta ja mahdollisesti alkuperäisiä vetovoimantekijöitä.

Minua kiinnostaakin matkailusta aiheutuvat tai matkailua varten tehdyt muutokset matkakohteessa. Rauman matkailulla on pitkä historia kaupungin ollessa yksi Suomen vanhimmista. Matkailusta on vuosien saatossa tullut merkittävä tulonlähde ja työllistäjä kaupungissa⁴. Se mahdollistaa monipuolisemman palvelurakenteen ja lisää paikallisten hyvinvointia. Vuonna 2018 matkailuala tuotti Rauman seutukunnalle välitöntä tuloa noin 64 miljoonaa euroa.⁵ Rauman keskuksena toimiva Vanha Rauma on nimetty yhdeksi Satakunnan tärkeimmäksi matkakohteeksi.⁶ Se on vilkas kaupankäynnin keskus ja samalla saavuttanut kansainvälistä arvostusta maailmanperintökohteena vuodesta 1991 lähtien. Tutkimuskysymykseni on, että miten matkailu on muuttanut Vanhaa Raumaa. On tärkeää tietää matkailun vaikutuksista alueella, sillä maailmanperintöstatuksen säilyttämiseksi kohde ei saa muuttua juurikaan rakenteellisesti. Samalla sen täytyy pystyä vastaamaan matkailijoiden tarpeisiin ilman, että tietyt piirteet, kuten alueen elinvoimaisuus, katoavat alueelta. Vanhan Rauman historiassa tapahtuneiden matkailun vaikutusten osoittamisen myötä on helpompaa ennustaa matkailun vaikutuksia alueeseen nykypäivänä ja matkailun kehittymistä alueella.

¹ Jänkälä 2019.

² Matkailutilastot.

³ Hemmi 2005b, 59.

⁴ Matkailu on merkittävä tulonlähde ja työllistäjä Rauman seudulla.

⁵ Karppinen & Vähäsantanen 2019, 22.

⁶ Loppuraportti ja aineistot.

Tutkimuksessa käytän sovellettuna Richard Butlerin matkailukohteen elinkaarimallia, joka on tutkimuksen teoreettinen viitekehys. Sen avulla pystyn selvittämään mitä tyyppisiä muutoksia Vanhassa Raumassa on tapahtunut kussakin elinkaaren vaiheessa. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää matkailun vaikutuksia kyseisellä alueella ja tarkastella kuinka hyvin Butlerin matkakohteen elinkaarimallin vaiheet sopivat Vanhan Rauman matkailuelinkaaren vaiheisiin. Elinkaarimallin vuoksi en voinut määrittää aiheelle tarkempaa aikarajausta. Painotan kuitenkin tutkimuksessani viimeisintä vaihetta, jolloin matkailun vaikutukset ovat voimakkaimmat. Rajaan aiheeni ulkopuolelle kuitenkin sosiaaliset sekä taloudelliset vaikutukset ja keskityn alueen ilmeen sekä maiseman muutokseen. Lisäksi olen kuvannut alueen suojelun kehitystä pääpiirteittäin, jättäen ulkopuolelle aiheeseen liittymättömät yksityiskohdat. Lopuksi pohdin Vanhan Rauman autenttisuutta matkakohteenä, jossa tarkoituksena on tunnistaa Vanhan Rauman turistillisiä kulsseja ja lavasteita, jotka on matkailijoita varten luotu alueelle.

1.2 Tutkimusaineistot ja -menetelmät

Tässä tutkimuksessa pyrin hahmottamaan tutkimuskohdetta erilaisen tutkimuskirjallisuuden pohjalta, mutta käytän myös havainnointia yhtenä tutkimusmenetelmänä. Näin ollen tutkimukseni on monimenetelmällinen, jossa on niin teoreettisen kuin empiirisenkin tutkimuksen piirteitä. Tämä on kuitenkin kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa pyrin ymmärtämään Vanhassa Raumassa tapahtuneita matkailun aiheuttamia muutoksia.

Yhtenä tutkimusmenetelmänä käytän siis havainnointia, koska en löytänyt ajankohtaista tietoa muun muassa alueen palvelurakenteesta. Lisäksi koen, että havainnointi on paras ratkaisu Vanhan Rauman maiseman muutoksen tarkasteluun matkailusesongin aikana ja sen ulkopuolella. Havainnointi on myös välttämätöntä alueen kulissien, lavasteiden ja turistillisen näyttämön sekä takahuoneen tunnistamiseen. Kävin havainnoimassa Vanhassa Raumassa matkailusesongin aikaan 13. joulukuuta 2019 sekä matkailusesongin ulkopuolella 3. maaliskuuta 2020. Havainnointi olisi ollut hyvä suorittaa myös vilkkaimman sesongin aikana eli kesällä, mutta aikataulullisista syistä en sitä ehtinyt tekemään. Tiedostan, että havainnointi on hyvin subjektiivista ja valikoivaa toimintaa. Tutkijana olen siis saattanut kiinnittää huomiota tiettyihin asioihin omien lähtökohtieni perusteella, joita ovat esimerkiksi ennako-oletukset, kokemukset ja tutkijan rooli. Olen kuitenkin pyrkinyt mahdollisimman objektiiviseen havainnointiin.

Havainnointipäiväkirjojen lisäksi tutkimusaineistoani ovat vanhat matkaesitteet ja -kartat, jotka koskevat Rauman aluetta ja Vanhaa Raumaa. Valitsin nämä tutkimuksen aineistoksi, koska niistä saa monipuolisesti erilaista tietoa. Niiden avulla pystyin tutkimaan muun muassa Vanhan Rauman osuutta Rauman matkailumarkkinoinnissa ja mainonnassa. Lisäksi matkailuesitteissä ja -kartoista käy ilmi Vanhan Rauman esitystavan muutos ja alueen merkityksen lisääntyminen matkakohteena. Myös talvisesongin muotoutumisen ajankohta selviää esiteistä ja kartoista. Näistä pyrin etsimään elinkaarivaiheille ominaisia piirteitä, jonka myötä erotan niistä myös poikkeukselliset elementit. Olen pyrkinyt tarkastelemaan matkaesitteitä ja -karttoja mahdollisimman avomielisesti, mutta ajatukseni on kuitenkin tarkentunut tiettyihin elinkaarivaiheiden piirteisiin ja niiden poikkeamiin. Koen kuitenkin huomioineeni merkittävimmät elinkaaren muotoon vaikuttavat seikat, mutta minulta on voinut myös jäädä jotain huomaamatta.

Matkailuesitteiden ja -karttojen lisäksi tutkin vanhoja valokuvia 1940-luvulta lähtien. Valokuvat ovat tärkeimpiä lähteitä Vanhan Rauman maisemanmuutoksen selvittämisessä. Niistä näkee heti alueen ilmeen, toisin kuin kirjoitetuissa lähteissä kuten Rauman kaupungin kunnalliskertomuksissa. Valokuvat on kuitenkin saatettu lavastaa tai rajata tietyllä tavalla, joten ne eivät välttämättä kuvasta absoluuttista totuutta. Valokuvat kuitenkin vahvistivat muiden lähteiden, kuten kunnalliskertomusten, muodostaman kuvan alueen yleisestä kehityksen kulusta. Valokuvien avulla pystyn tarkastelemaan Vanhan Rauman maisemaa verraten Butlerin elinkaarimallin vaiheiden tyypillisiin elementteihin. Näin valokuvat ovat tärkeässä roolissa muun muassa vaiheiden kestoa selvitettäessä. Minulla on kuitenkin valokuvia tarkasteltaessa omat lähtökohdat, ennakkotiedot ja mielipiteeni esimerkiksi Vanhan Rauman ilmeeseen sopivista ja sopimattomista elementeistä. Näin ollen ne ovat omia tulkintojani. Aineistona valokuvat saattavat kuitenkin olla ristiriidassa vanhojen matkaesitteiden ja -karttojen kanssa. Matkaesitteissä ja -kartoissa olevat kuvat Vanhasta Raumasta eivät välttämättä täsmää lavastamattomiin valokuviin, sillä esitteissä Vanhasta Raumasta luotu kuva saattaa olla hyvinkin erilainen todellisuuteen verrattuna.

Vanha Rauma on hyvin tunnettu kohde, joten siitä löytyi paljon erilaista kirjallisuutta, tutkimuksia, selvityksiä ja maailmanperintöstatuksen myötä erilaisia hoitosuunnitelmia sekä inventointeja. Tutkimusaineistossani yksi tärkein kokonaisuus on ollut Rauman kaupungin kunnalliskertomukset 1970-luvulta alkaen, sillä niistä sain hyvän kokonaiskuvan alueen kehityksestä ränsistyneestä asuinalueesta arvostetuksi maailmanperintökohteeksi. Lisäksi kunnalliskertomuksista näkyi vuosi

vuodelta Vanhan Rauman merkityksen kasvu Rauman kaupungille. Kunnalliskertomukset auttoivat myös selvittämään matkailun kehitystä niin Vanhassa Raumassa kuin koko kaupungin alueellakin. Kunnalliskertomusten luoma kuva Vanhan Rauman alueesta on kuitenkin suppeahko, joten valokuva aineiston ansiosta kunnalliskertomusten luoma kuva kaupungin olemuksesta ja maisemasta täydentyi. Kunnalliskertomuksissa saattaa kuitenkin olla ilmoitettu vähäsanaisesti vain sillä hetkellä tärkeäksi koetut asiat, joten jotain tutkimukselle merkittävää tietoa ei välttämättä löydy kunnalliskertomuksista ollenkaan.

Käytän aineistona myös Turun yliopiston kulttuuriperinnön kenttäkurssilla vuonna 2016 tehtyjä haastatteluja Vanhan Rauman alueelta. Kyseiset haastattelut valikoituivat aineistoksi, sillä koen, että tutkimukseen on hyvä ottaa mukaan alueen asukkaiden ja yrittäjien mielipiteitä.

Haastatteluita ei kuitenkaan ole tehty matkailun tai maisemanmuutoksen näkökulmasta, joten aineistosta saattaa nousta esille vain muutamia tutkimuskysymystäni palvelevia asioita. Lisäksi haastattelut ovat jo muutaman vuoden vanhoja, joten haastateltavien vastaukset saattaisivat olla erilaisia nykypäivänä. Lisäksi haastattelutilanteessa haastattelijä on saattanut vaikuttaa haastateltavan vastauksiin esimerkiksi johdattelevilla kysymyksillä tai olemuksellaan.

Haastatteluista saatu tieto saattaa myös erota esimerkiksi kirjallisten lähteiden tiedoista, sillä haastateltava muistaa asiat omalla tavallaan ja jotain on saattanut jopa unohtua.

Kuten edellä mainitsin, käytän Richard Butlerin elinkaarimallia Vanhan Rauman matkakohteen elinkaaren määrittämiseen. Vuonna 2011 Butler kertoo kirjoittamassaan artikkelissa omia huomautuksiaan elinkaarimallista, sen tarkoitusta, vaihtoehtoisia elinkaaren muotoja ja kuinka matkakohteen elinkaarimallia on hyödynnetty alkuperäisen mallin esittelevän julkaisun jälkeen⁷. Hänen alkuperäistä vuonna 1980 julkaistua elinkaarimallin esittelevää artikkelia en kuitenkaan löytänyt, joten jouduin tyytymään sekundäärisiin lähteisiin, joita olivat muun muassa Jorma Hemmin vuoden 2005 teos *Matkailu, ympäristö, luonto osa 1*, Pekka Kauppilan vuonna 2004 tehty tutkimus *Matkailukeskuksen kehitysprosessi ja rooli aluekehityksessä paikallistasolla: esimerkkinä Levi, Ruka, Saariselkä ja Ylläs* sekä Vitor Fernando da Conceição Goncalvesin ja Paulo Manuel Rogue Águasien artikkeli *The Concept of Life Cycle: An Application to the Tourist Product* vuodelta 1997. Koska kokoamani elinkaarimalli on peräisin monen kirjoittajan teksteistä, voi siinä olla alkuperäiseen Butlerin malliin verrattuna joitain eroavaisuuksia. Pääpiirteittäin elinkaarimalli on

⁷ Butler 2011.

kuitenkin samanlainen. Butlerin matkakohteen elinkaarimallin lisäksi teoreettista viitekehystä luo tutkimukselleni myös Dean MacCannellin teos *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class* vuodelta 1976, joka oli tärkeässä roolissa Vanhan Rauman autenttisuutta tarkasteltaessa. Lisäksi hänen kirjoittamat artikkelinsa, kuten *Staged Authenticity: Arrangements of Social Space in Tourist Settings* ja *Staged Authenticity Today*, auttoivat syventymään autenttisuuden käsitteeseen.⁸ Nämä helpottivat Vanhan Rauman kulissien, lavasteiden ja merkitsijöiden tunnistamisessa. MacCannellin lisäksi Erik Cohenin tekstit käsittelevät samoja teemoja, joten ne antoivat myös tärkeää teoriapohjaa Vanhan Rauman autenttisuuden käsittelyyn.⁹

1.3 Aikaisemmat tutkimukset

Vanhassa Raumassa ei ole tutkittu aikaisemmin matkailun aiheuttamia muutoksia, mutta muita tutkimuksia alueelta on tehty paljonkin, aiheina muun muassa asuminen suojelukohteessa, paloturvallisuus, arkkitehtuuri sekä kaupan rakennemuutos ja sen vaikutus alueen yrittäjien strategiavalintoihin¹⁰. Lisäksi Vanhassa Raumassa tehdään jatkuvasti erilaisia inventointeja ja selvityksiä sekä kansainvälisiä hankkeita, joista monet ovat olleet tutkimukseni teoriataustana.¹¹ Matkailun näkökulmasta uusimmasta päästä on Irene Villasen vuonna 2017 valmistunut tutkimus *Matkailun merkitys ja matkailukohteen hallinnointi: Rauman matkailu*. Tässä tutkimuskohteena oli kuitenkin koko Rauma, mutta siitä huolimatta sain siitä tärkeää tietoa matkailun kehityksestä koko Rauman alueella.¹² Vanha Rauma on ollut kuitenkin osana monessa maailmanperintökohteita käsittelevissä tutkimuksissa. Yksi tällainen on Dumitrescu Ancan tutkimus vuodelta 2015, jossa selvennettiin alueella tapahtuvien muutosten, kuten konservoinnin, purkamisen ja jälleenrakentamisen rajoittamista sekä hallintaa¹³. Näin ollen se hieman sivuaa omaa tutkimuskysymystäni. Maailmanperintökohteiden matkailusta on tehty monia kansainvälisiä tutkimuksia, kuten *Managing for sustainable tourism: a review of six cultural World Heritage Sites* ja *Communicating the World Heritage brand: visitor awareness of UNESCO's World Heritage symbol and the implications for sites, stakeholders and sustainable management*.¹⁴ Näissä tutkimuksissa usein pääpainona on maailmanperintökohteiden kestävä matkailu, joka on myös

⁸ MacCannell 1973; MacCannell 2008.

⁹ Cohen 1988; Cohen 2002.

¹⁰ Taipale 2018; Haanpää et al. 2019; Jylhä 2015; Dumitrescu 2015; Ritala et al. 2007.

¹¹ Tutkimukset ja julkaisut 2020.

¹² Villanen 2017.

¹³ Dumitrescu 2015.

¹⁴ Landorf 2009; Halpenny & King 2014.

ajankohtainen kysymys Vanhassa Raumassa. Maailmanperintökohteiden kestävä matkailu on tärkeää, mutta tutkimuksessani sen rooli ei ole merkittävä.

Tutkin Vanhaa Raumaa soveltaen Richard Butlerin matkakohteen elinkaarimallia, jota on suomalaisissa tutkimuksissa käytetty vain vähän. Kuten jo edellä mainitsin, yksi tärkein lähteeni on kuitenkin ollut Pekka Kauppilan tutkimus vuodelta 2004, *Matkailukeskuksen kehitysprosessi ja rooli aluekehityksessä paikallistasolla: esimerkkinä Levi, Ruka, Saariselkä ja Ylläs*, jossa matkailukeskuksen elinkaarimallia on hyödynnetty pohjoisen Suomen matkakeskusten elinkaaren ja kehityksen tarkastelemiseen¹⁵. Tässä tutkimuskohteena ovat olleet kuitenkin yksittäiset matkailukeskukset, joten ne eroavat omasta tutkimuskohteestani eli vanhasta kaupunginosasta jonkun verran. Kauppilan tutkimus kuitenkin auttoi hahmottamaan elinkaaren eri vaiheita Vanhassa Raumassa. Käytän lähinnä hänen tutkimuksessaan esiin tulleita elinkaarimallin vaiheiden määritelmiä, mutta olen yhdistänyt niihin myös muiden tulkintoja.

Suomen ulkopuolella elinkaarimallia on hyödynnetty tutkimuksissa enemmän. Näissä tutkimuskohteina ovat olleet muun muassa Teneriffa¹⁶, Kansallispuisto Zhangjiajie Kiinassa¹⁷ ja Havaiji¹⁸. Näissä matkailukohteen elinkaarimallia on hyödynnetty laajempiin alueisiin, joiden matkailuhistoria ulottuu pitkälle. Näiden tutkimusten kautta sain hieman osviittaa siitä, mistä olisi hyvä aloittaa vanhan kaupunginosan matkailun elinkaarimallin hahmottamisessa. Elinkaarimallia on käytetty tutkimuksissa myös perinteisen kohteen elinkaarimallin määrittämisen sijaan myös hieman eritavalla. Esimerkiksi David Bojanic kirjoitti matkailukohteen elinkaarimallista ja kriisin vaikutuksesta sen vaiheisiin tekstissään *Tourist area life cycle stage and the impact of a crisis*¹⁹. Lisäksi elinkaarimallia on hyödynnetty esimerkiksi tutkittaessa yrittäjyyden ja kriisien vaikutuksia matkailualueen syntyyn, elinkaarimallin vaikutuksista kohdeyhteisön elämänlaatuun ja matkailualan hiilidioksidipäästöihin vaikuttavia tekijöitä elinkaarimallin näkökulmasta.²⁰ Näiden avulla ymmärsin elinkaarimallin muokattavuuden, jonka jälkeen Vanhan Rauman elinkaarimallin muotoutuminen sujui helpommin.

¹⁵ Kauppila 2004.

¹⁶ Parra-López et al. 2008.

¹⁷ Baohui et al. 2008.

¹⁸ Dexter 1992.

¹⁹ Bojanic 2005.

²⁰ Singal et al. 2012; Faulkner & Russel 2004; Ng et al. 2017.

Autenttisuuden teema on tärkeässä roolissa tutkimuksessani. Pyrin tunnistamaan matkakohteesta kulissien tasoja ja turisteja varten tehtyjä lavasteita. Lavastetusta autenttisuudesta on tehty paljon erilaista tutkimusta ja varsinkin matkailututkimuksissa autenttisuus on hyvin yleinen tutkimussuuntaus. Tästä löytyy tutkimuksia niin Suomesta kuin ulkomailtakin. Yksi autenttisuutta tutkinut ja kuvannut on Dean MacCannell, jonka aihepiirin tekstit ovat varmasti tunnetuimpia. Hänen teoksia siteerataan monissa autenttisuutta kuvaavissa tutkimuksissa, kuten *The Concept of Authenticity in Tourist Experiences, Staged authenticity and heritage tourism* ja *Autenttista elämystä etsimässä*²¹. Käytän tutkimuksessani nimenomaan Dean MacCannellin määritelmää lavasteista ja kulisseista, joiden pohjalta olen tarkastellut Vanhan Rauman aluetta autenttisuuden näkökulmasta ja tunnistanut eritasoiset kulissit toisistaan. Näiden kaikkien tutkimuselementtien, eli autenttisuuden, kulissien ja matkakohteen elinkaaren ansiosta oma tutkimukseni eroaa muista aiemmin tuotetuista.

1.4 Vanha Rauma

Rauma on yksi Suomen vanhimmista kaupungeista, sillä se on perustettu jo keskiajalla. Nykyisin Vanhaksi Raumaksi kutsuttu alue on 29 hehtaarin kokoinen ja se muodostuu Rauman kauppapaikasta sekä siihen 1600-luvulla liitetyistä kortteleista. Vuonna 1626 kaupungin ympärille rakennettiin tulliaita, joka rajoitti kaupungin kasvua.²² Tämä tulliaidan sisäpuolelle jäävä alue, Vanha Rauma, alkoi muodostua vasta 1500- ja 1600-lukujen tulipalojen jälkeen sellaiseksi kuin sen nyt tunnemme. Yhteiskunnallisesta kehityksestä ja elinkeinojen muuttumisesta huolimatta se on Pohjoismaiden laajin yhtenäinen puukaupunkialue. Siellä on 46 korttelia ja 237 tonttia, joihin mahtuu yhteensä noin 600 taloa ja noin 700 asukasta.²³ Suurin osa rakennuksista on yksityisomistuksessa.²⁴ Talot on nimetty leimallisesti jo 1500-luvulta joko rakentajansa tai asukkaansa mukaan. Aluksi talon nimi seurasi omistajaa, mutta myöhemmin se vakiintui tiettyyn osoitteeseen. Perinteinen Vanhan Rauman rakennus on lautavuorattu yksikerroksinen hirsitalo. Tontit ovat Vanhassa Raumassa pienehköjä ja lauta-aidoin rajattuja. Lisäksi alueelle on tyypillistä aidoissa olevat koristeelliset käynti- ja ajoportit. Tontilla on myös usein monta ulkorakennusta.

²¹ Chhabra et al. 2003; Moscardo & Pearce 1986; Winter 2011.

²² Niemi 2000, 17; Niittyrauta et al. 2016, 45.

²³ Lehmuskallio & Tanhuanpää 2001, 10–11; Niittyrauta et al. 2016, 45.

²⁴ Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt.

Alueen nykyinen asu on suurelta osin peräisin 1890-luvulta, jolloin jopa kaksi kolmasosaa rakennuksista muutettiin koristeellisiksi uusrenessanssityylisiksi.²⁵

Alue on edelleen elävä kaupunginosa, jossa asutaan ja tehdään kauppaa. Vanhan Rauman kaupallinen alue sijaitsee kahden pääkadun eli Kauppa- ja Kuninkaankadun varrella, joissa on erilaisia liikkeitä ja palveluita niin paikallisille kuin matkailijoillekin. Näiden katujen ulkopuolella Vanha Rauma on muutoin tavallista asuinaluetta.²⁶ Alueen maamerkkeinä voidaan pitää keskellä kaupunkia sijaitsevaa 1700-luvulla rakennettua raatihuonetta ja sen edessä olevaa raatihuoneentoria sekä entistä fransiskaaniuostarin kirkkoa.²⁷ Vanhan Rauman arvostus koheni vuonna 1991, kun se hyväksyttiin Suomen ensimmäiseksi maailmanperintökohteeksi samaan aikaan Suomenlinnan merilinnoituksen kanssa.²⁸

Rauman kaupunki ei harjoittanut tietoista toimintaa maailmanperintölistauksen saamiseksi. Prosessin aikana kommunikointi esimerkiksi asukkaiden, talonomistajien ja kauppiaiden välillä puuttui kokonaan. Tuolloin monien muiden nimettyjen kohteiden tapaan Suomen Vanhan Rauman nimeämisasiakirja oli tiivis, vain 50 sivua liitteineen. Nykyään asiakirjan pituus voi olla jopa 500 sivua. Vanhan Rauman nimeämisasiakirjassa korostettiin puisen kaupunkityypin yhdenmukaisuutta sijoittamalla se yleismaailmalliseksi arvoksi pohjoismaiseen kontekstiin. Pohjoismaat olivat yhdessä ICOMOS:n eli rakennussuojelun ja kulttuuriympäristöjen vaalimisen asiantuntijajärjestön kutsumassa kokouksessa yhdenmukaistaneet vastaavat maailmanperintökohteet eli puukaupungit. Tämän seurauksena Suomen Vanhaa Raumaa koskeva ehdotus maailmanperintökohteeksi luotiin, sillä oli mahdollista todeta sen edustavan yhtä 150 pohjoismaisesta jäljellä olevista puukaupungeista.²⁹ Vanha Rauma sisältää Unescon mukaan kaikki tarvittavat elementit, jotka ovat välttämättömiä sen erinomaisen yleismaailmallisen arvon ilmaisemiseen. Lisäksi se kuvastaa hyvin Pohjoismaisen puukaupunkirakentamisen tekniikoita ja perinteitä.³⁰

²⁵ Niittyrinta et al. 2016, 45.

²⁶ Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt; Vanha Rauma Satakunta.

²⁷ Old Rauma.

²⁸ Niittyrinta et al. 2016, 45.

²⁹ Vahtikari 2017, 153.

³⁰ Old Rauma.

2. Matkailukohteen elinkaarimalli

Matkailualue tai -kohdetta on usein rinnastettu konkreettiseen tuotteeseen tai sitä on itsessään pidetty maantieteellisenä ”tuotteena”. Tämän matkailun tuotteistamisen seurauksena voidaan loogisesti ajatella sen noudattavan tuotteille ja tuotannoille ominaisia piirteitä. Tuotteiden elinkaarimallia on näin ollen muokattu sopimaan matkailutuotteisiin, on se sitten alueellinen tuote tai matkamuistoesine.³¹ Liiketaloudesta tutun tuotteen elinkaaren muuttujina ovat aika ja myynti. Ajan myötä tuotteen myynti kasvaa, mutta lopulta se kohtaa rajallisen elinikänsä pään. Elinkaaren oletetaan noudattavan muodoltaan S-mallia, jossa jokaisella vaiheella on erilaiset markkinointistrategiat ja toimenpiteet.³² Matkailualueiden tai -kohteiden on myös havaittu kehittyvän ja kasvavan yhdenmukaisella tavalla. Tästä matkailukohteen elinkaarimallista on olemassa kuitenkin monia erilaisia teorioita ja sovelluksia.³³ Esimerkiksi Cohenin vuoden 1972, Plogin 1973 ja Thurot´n 1973 mallit ovat matkailija- eli kysyntäkeskeisiä. Malleissaan niin matkailijat kuin kohdealueenkin ovat ottaneet huomioon Miossec vuonna 1976, Butler 1980, Gormsen 1981 ja Oppermann 1993.³⁴

Elinkaarimallilla on pitkä historia erilaisissa matkailukonteksteissa. Edmund William Gilbert on hahmotellut matkailumaantieteelliset ”kehitysmallit” jo vuonna 1939, kun hän kuvaili Britannian merenrantakeskuksen morfologisia piirteitä ja kehitystä. Tämän jälkeen vuonna 1952 Robert Wolfe tutki Wasaga Beachin kehitystä Kanadassa ja myöhemmin Walter Christaller analysoi vuonna 1963 Välimeren matkailukeskusten vetovoimaa. Charles Stansfield keskittyi vuonna 1978 tutkimaan Atlantic Cityn matkailun kehitystä ja hän itse asiassa loi käsitteen matkailukeskuksen elinkaari. Tunnetuin on kuitenkin Richard Butlerin muotoilema matkailualueen elinkaarimalli (tourist area life-cycle model) vuodelta 1980. Tässä elinkaarimallissa muuttujina ovat matkailijamäärät ja aika. Butlerin elinkaarimallissa on kuusi vaihetta, jotka ovat löytymis-, sitoutumis-, kehitys-, vakiintumis- ja stagnaatiovaihe, jonka jälkeen tulee joko taantuminen tai uuden kasvun vaihe. Kehitysprosessin edetessä matkailijamäärien kasvu aiheuttaa muutoksia niin matkailijoissa kuin kohdealueellakin. Butler liittyy malliinsa myös Erik Cohenin ja Stanley Plogin matkailijatypologiat 1970-luvun alusta. Lisäksi hän pohti paikallisväestön suhtautumista

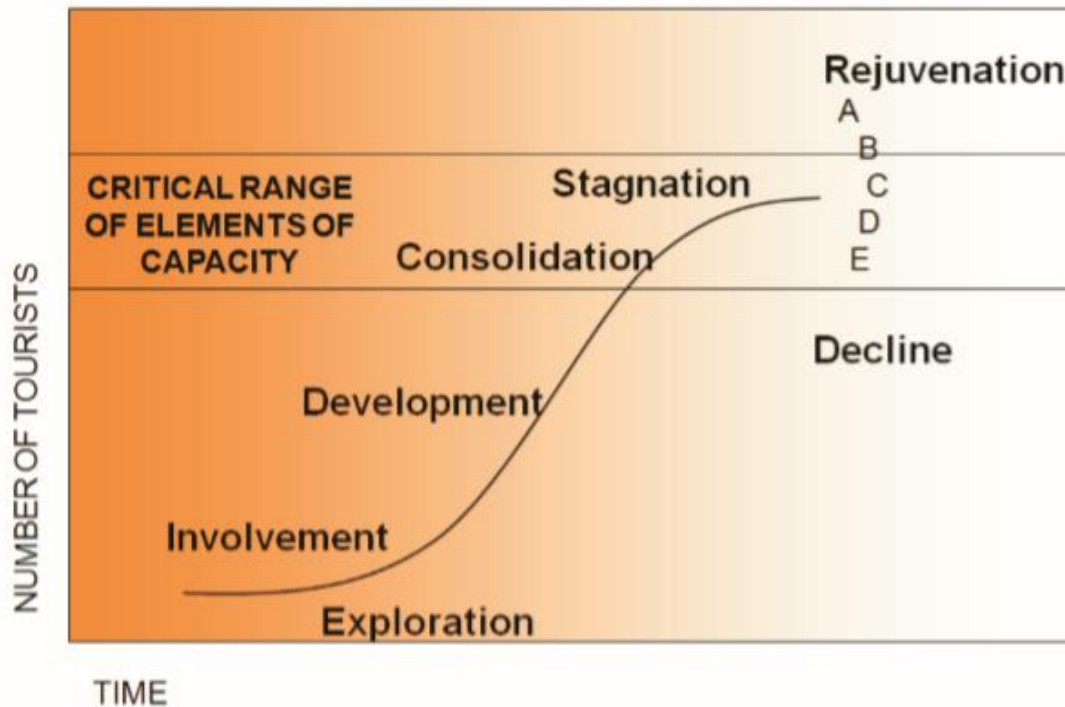
³¹ Vuoristo 2002, 158.

³² Kauppila 2004, 39, 41.

³³ Vuoristo 2002, 158–160.

³⁴ Kauppila 2004, 47.

matkailuun elinkaaren eri vaiheissa.³⁵ Butlerin kehittelemässä elinkaarimallissa on kuusi vaihetta, joita kaikkia kohdealueet eivät välttämättä käy läpi. Lisäksi vaiheet voivat ovat eripituisia. Elinkaaren muoto voi vaihdella alueittain, koska siihen vaikuttaa muun muassa kohteen kehitysaste, vierailijoiden ja kilpailijoiden määrä sekä saavutettavuus. Butlerin elinkaarimallissa matkakohteen elinkaari on aina muodoltaan S-mallia, mutta tutkimusten mukaan sitä voidaan pitää lähinnä hypoteettisena elinkaaren muotona.³⁶

Kuva 1: Matkakohteen elinkaarimalli, jossa löytymis-, sitoutumis-, kehitys-, vakiintumis-, stagnaatio- ja uuden kasvun vaihe tai taantuminen. Butler 2011, 6.

Matkailun alueelliset kehitysmallit ovat saaneet myös kritiikkiä osakseen. Malleja esimerkiksi pidetään liian matkailukeskeisinä, jotka eivät ota huomioon muita matkailuilmioon vaikuttavia tekijöitä, kuten alueen kehityshistoriaa tai matkailun ja muiden taloussektoreiden vuorovaikutussuhteita. Lisäksi malleja pidetään liian teoreettisina, joita on harvoin todennettu empiirisesti. Kehitysmallit usein osoittavat, että alueella esiintyy eri kehitysvaiheissa vain yksi matkailijatyyppejä. Kuitenkin todellisuudessa kohdealueella voi samanaikaisesti olla erilaisia matkailijatyyppejä. Tärkeää olisi kiinnittää huomiota myös vuoden sisällä tapahtuviin matkailijatyypinmuutoksiin. Kritiikkiä on saanut myös yksiselitteisten ohjeiden puuttuminen

³⁵ Kauppila 2004, 40–41.

³⁶ Kauppila 2004, 67, 71.

kehitysmallien vaiheiden vaihtumisen tunnistamiseen ja käännoispisteiden määrittämiseen. Haastetta tähän luo se, että vaiheet menevät usein päällekkäin eikä tarkkaa vaihtumista vaiheesta toiseen välttämättä ole erotettavissa. Lisäksi mallit ovat poikkeuksetta luonteeltaan deterministisiä eli ne olettavat että jokaisella ilmiöllä on syynsä. Näissä malleissa myös oletetaan, että jokaiselta kohdealueelta löytyy synty, kasvu ja kuoleman vaihe, jotka seuraavat toisiaan tietyssä järjestyksessä. Käytännössä vaiheet ovat limittäisiä ja ne saattavat esiintyä eri kohdealueilla eri järjestyksessä tai joku vaihe voi puuttua kokonaan. Lisäksi kehitysmallien mukaan jokaisen kohdealueen elinkaari päättyy siihen, että ne ovat viimeisessä vaiheessa kansainvälinen massamatkailun kohde, mikä ei kaikkien matkakohteiden kohdalla pidä paikkaansa.³⁷

2.1 Elinkaarimallin vaiheet

Butlerin elinkaarimallin mukaan matkakohteen ensimmäinen vaihe on löytymisvaihe. Tässä vaiheessa matkailun vaikutukset kohdealueen talouteen ovat vähäiset, koska matkailijamäärät ovat pieniä. Ensimmäisen vaiheen matkailijat ovat Plogin tyyppittelyn mukaan allosentrikoita, Cohen nimeää heidät kulkureiksi ja tutkimusmatkailijoiksi.³⁸ Nämä matkailijat järjestävät matkansa itse. Heitä kiinnostaa alueen perusresurssit, kuten kulttuuri-, luonnon- tai historialliset rikkaudet. Näitä nähtävyyksiä ei varsinaisesti ole rakennettu turismia varten.³⁹ Matkakohteeseen ei ole vielä tässä vaiheessa luotu erityisiä matkailupalveluita, vaan matkailijat käyttävät paikallista palveluvarausta.⁴⁰ Ensimmäisen vaiheen matkailijat ovat korkean ostovoiman matkailijoita, kuitenkin myynti ja tarjonta ovat pientä. Samalla mahdollisten matkailuinvestointien kustannukset ovat kalliita. Alueella ei ole vielä tässä vaiheessa varsinaista matkailustrategiaa ja paikalliset suhtautuvat löytymisvaiheessa matkailuun positiivisesti.⁴¹

Toisessa vaiheessa alue sitoutuu matkailuun. Tässä sitoutumisvaiheessa kohteen kiinnostavuus alkaa vähitellen lisääntyä ja matkailijamäärät kasvavat. Matkailu alkaa muuttua säännöllisemmäksi kohdematkailuksi, joten julkisella sektorilla alkaa muodostua paineita alueelle tarvittavan infrastruktuurin rakentamiseen. Näin ollen kohteen saavutettavuutta voidaan parantaa esimerkiksi kulkuyhteyksien laajentamisen avulla. Sitoutumisvaiheessa paikallisväestö alkaa kehittää

³⁷ Kauppila 2004, 52–54.

³⁸ Hemmi 2005a, 92; Kauppila 2004, 41.

³⁹ da Conceição Goncalves & Roque Águas 1997, 13.

⁴⁰ Kauppila 2004, 41.

⁴¹ Hemmi 2005a, 92; da Conceição Goncalves & Roque Águas 1997, 13.

pelkästään matkailijoille tarkoitettuja palveluita ja näin matkailun voidaan katsoa muuttuvan kysyntävetoisuudesta tarjontavetoiseksi. Lisäksi kohdealueen markkinointi aloitetaan.⁴²

Matkailijamäärien noustessa kohteelle alkaa muodostua matkailusesonkeja. Matkakohteen strateginen tavoite on tässä kohtaa pidentää nykyisten matkailijoiden viipymisaikaa ja houkutella uusia alueelle.⁴³

Sitoutumisvaiheesta siirrytään kehitysvaiheeseen, joka on matkailualueelle nopeimman kasvun aikaa ja jolloin voidaan jo alkaa puhua joukkoturismista. Tällöin matkailijoiden määrä kasvaa nopeasti ja parhaana matkailusesonkina se saattaa jopa ylittää paikallisen väestön määrän. Matkailijamäärän kasvun myötä alueen ulkopuolisen valvonnan ja suunnittelun tarve lisääntyy. Ensimmäiset matkailun aiheuttamat ympäristövauriot ilmaantuvat ja alkuperäisiä vetovoimantekijöitä saatetaan korvata keinotekoisilla.⁴⁴ Matkailun vaikutukset aluetalouteen ovat huomattavat ja alueella alkaa näkyä merkkejä siitä, että palvelut pyrkivät adaptoitumaan matkailijoiden tarpeisiin.⁴⁵ Samalla paikallisuus alkaa matkailun kehittämisessä vähentyä, sillä uusia ulkopuolisia yrittäjiä siirtyy alueelle.⁴⁶

Nopean kasvun jälkeen alue vakiintuu matkailussa. Vakiintumisvaiheessa matkailijoiden kokonaismäärä kasvaa, mutta kasvuvauhti alkaa hidastua.⁴⁷ Suuret matkailijamäärät alkavat aiheuttaa tyytymättömyyttä niin paikallisissa kuin matkailijoissa itsessään. Kuitenkin markkinointia lisäämällä pyritään pidentämään matkailukausia ja ylläpitämään matkailijamäärän kasvu.⁴⁸ Vakiintumisvaiheessa matkailukohde on usein jo kansainvälisesti tunnettu, mikä näkyy ulkomaalaisten matkailijoiden ja alueella olevien kansainvälisten yritysten määrässä.⁴⁹ Vakiintumisvaiheessa matkailukohde on saattanut jo menettää ainutlaatuisen asemansa ja siitä on tulossa keskivertoturisteille massamatkailukohde.⁵⁰

Butlerin mukaan viides matkailukohteen elinkaaren vaihe on stagnaatiovaihe, jossa alueen kehitys on pysähtynyt, sillä sen kantokyky on useimpien tekijöiden suhteessa saavutettu. Vaikka

⁴² Kauppila 2004, 41; da Conceição Goncalves & Roque Águas 1997, 13.

⁴³ da Conceição Goncalves & Roque Águas 1997, 15; Kauppila 2004, 41.

⁴⁴ Hemmi 2005a, 93.

⁴⁵ da Conceição Goncalves & Roque Águas 1997, 13–14; Kauppila 2004, 42.

⁴⁶ Hemmi 2005a, 93.

⁴⁷ Hemmi 2005a, 93.

⁴⁸ Kauppila 2004, 41.

⁴⁹ Kauppila 2004, 42, 73.

⁵⁰ da Conceição Goncalves & Roque Águas 1997, 14.

matkailijamäärät eivät kasva, alueen ympäristölliset, taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat ovat suuria. Alueen matkailupalveluissa on liikatarjontaa, joka alentaa yritysten kannattavuutta ja lisää kilpailua.⁵¹ Stagnaatiovaiheessa matkailukohteen tulevaisuus näyttää epävarmalta. Tämän vaiheen jälkeen alueella on Butlerin mukaan kaksi vaihtoehtoista suuntaa, jotka ovat taantumisen tai uudistumisen. Jos matkailualue ajautuu taantumiseen, se ei enää pysty kilpailemaan muiden matkailukohteiden kanssa. Tässä kohtaa alue on pysyvästi ylittänyt kantokykynsä.

Taantumisvaiheessa alueen yritystoiminta on erittäin vähäistä ja alue on muutenkin vajaassa käytössä. Pahimmassa tapauksessa alue voi hävitä matkailun kartalta kokonaan. Jotta matkailualue välttäisi taantumisvaiheen, edellyttää se hyvin radikaaleja toimia. Matkailualueen uudistumisen onnistuessa kohteen matkailijamäärät lähtevät taas nousuun ja alue elpyy.⁵²

Matkailumallit antavat kuitenkin vain yksinkertaistetun kuvan monimutkaisista kehityskuluista. Ne pelkistävät todellisuutta eivätkä pysty tuomaan esille elämän monimuotoisuutta. Tämän vuoksi elinkaarimallissa kuvattujen matkailun aiheuttamien muutosten taustalla voi olla muutakin kuin mitä malli tuo esille. Matkailumalleissa kohteen kehitys nähdään usein infrastruktuurin lisääntymisenä ja maantieteellisenä laajentumisena, eikä sitä kehitystä kuvata muiden muuttujien kuten ihmisten asenteiden kautta. Mallien hyvä puoli on niiden muokattavuus erilaisten tutkimuskohteiden mukaan. Lisäksi ne voivat yksinkertaisuudessaan helpottaa monimutkaisien kehityskaavojen ymmärtämisessä.

2.2 Matkakohteen elinkaarimalli Vanhassa Raumassa

Butlerin elinkaarimalli soveltuu sellaisenaan haja-asutusalueille syntyneiden matkailukeskusten ja -kohteiden tarkasteluun. Kuitenkin kaupungeissa, kuten Raumalla, matkailu- ja virkistystoiminnalla on pitkä historia, joten elinkaariajattelu ei sellaisenaan kaupunkikeskuksiin sovellu.⁵³ Butlerin elinkaarimallissa muuttujina ovat siis matkailijamäärät ja aika. Kuitenkin Vanhan Rauman matkailijamäärien arvioiminen on lähes mahdotonta sen ollessa elävä kaupunginosa. Tästä syystä käytän muita keinoja Vanhan Rauman elinkaaren vaiheiden erottamiseen. Näitä ovat muun muassa matkailu infrastruktuurin kehittyminen, palvelurakenteen muutos, alueen tunnettuuden kasvaminen, suojelun ja arvostuksen lisääntyminen sekä kohteen markkinoinnin muutos. Nämä

⁵¹ Hemmi 2005a, 93.

⁵² Hemmi 2005a, 94.

⁵³ Vuoristo 2003, 160.

vaiheet ovat kuitenkin osittain päällekkäisiä, joten tarkkoja vuosia vaiheiden vaihtumiselle ei ole. Lisäksi elinkaarimallin vaiheet vaihtuvat hitaasti, joten olen erotellut vaiheet vuosikymmenten tarkkuudella.

Vanhan Rauman matkakohteen elinkaarimallissa on selkeästi tunnistettavissa kolme eri vaihetta. Ensimmäinen näistä on löytymisvaihe, jolloin matkailu Vanhassa Raumassa on hyvin vähäistä. Toinen vaihe on sitoutumisvaihe, jossa matkailun kehitys vasta alkaa. Kolmannessa Vanhan Rauman matkailun elinkaaren vaiheessa yhdistyvät kehitysvaihe ja Butlerin neljäs vaihe eli vakiintumisvaihe. Tämän vaihe jatkuu edelleen. Butlerin viides vaihe matkailukohteen elinkaarimallissa on vakiintumisvaiheen jälkeen tuleva stagnaatiovaihe, jossa kohteen kantokyky on saavutettu ja näin kehityskin on pysähtynyt. Tässä kohtaa matkakohteessa on suuria ongelmia ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti.⁵⁴ Koska Vanha Rauma on maailmanperintölistalla, on sen pysyttävä ennallaan elinvoimaisena ja edustavana Pohjoismaisten puutalokaupunkien edustajana. Pelkkä maailmanperintöstatus ei silti ole itsessään suojeluinstrumentti vaan suojelun tulee tapahtua lainsäädännön puitteissa suojelun korkeimmalla mahdollisella tasolla⁵⁵.

Jos alue alkaa muuttua radikaalisti, kohde voi joutua Unescon tarkkailulistalle, jossa on erilaisista syistä vaarassa olevia kohteita. Listan on tarkoitus herättää kansainvälistä huomiota kyseiselle maailmanperintökohteelle. Samalla Unesco laatii ohjelman tavoitteenaan korjata vaarantuneen kohteen tilanne.⁵⁶ Pahimmassa tapauksessa maailmanperintölistalta voidaan myös poistaa kohde. Tämä on hyvin harvinaista, mutta mahdollista. Näin tapahtui muun muassa Saksan Elben jokilaaksolle Dresdenissä vuonna 2009, kun alueelle rakennettiin maisemaa hallitseva silta.⁵⁷ Näin ollen siis pelkät maisemalliset ongelmat olisivat mahdollisia syitä Vanhalle Raumalle tärkeän maailmanperintöstatuksen menettämiseen. Vaikka maailmanperintölistaus ja matkailun elinkaari eivät kulje käsi kädessä, on listauksella kuitenkin paljon vaikutusta muun muassa alueen kansainväliseen näkyvyyteen ja näin ollen myös matkailijamääriin, suojeluun sekä elinvoimaisuuteen. Näistä syistä Vanhan Rauman elinkaari on edelleen kehitys- ja vakiintumisvaiheessa.

⁵⁴ Hemmi 2005a, 93.

⁵⁵ Unescon kansainväliset kulttuurisopimukset.

⁵⁶ Convention Concerning the World Cultural and Natural Heritage.

⁵⁷ Dresden is deleted from UNESCO's World Heritage List.

3. Vanhan Rauman matkailun elinkaari

3.1 Löytymisvaihe

Vanha Rauma on aina ollut elävä osa kaupunkilaisten arkea. Sille on ollut haastavaa pohtia matkailun löytymisvaiheen ajankohtaa, sillä pitkän historiansa vuoksi alueella on ollut pitkään enemmän tai vähemmän matkailua. Katson löytymisvaiheen kuitenkin alkavaksi 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta, jolloin Rauma mainittiin ensimmäistä kertaa matkailukohteena painetuissa lähteissä⁵⁸. Löytymisvaiheen alkupuolella matkailuun vaikuttivat monet asiat, joista yksi merkittävin oli ensimmäinen maailmansota, jolloin vuonna 1914 sotilait astuivat voimaan kaikkialla Euroopassa. Kansainvälinen matkustajaliikenne päättyi melkein heti, kun junat ja laivat täyttyivät sotilaista. Kotimaan matkailu kuitenkin jatkui. Sotien jälkeen vuonna 1918 elintarvikkeita oli niukasti ja rahapulaa oli kaikkialla. Tultaessa 1920-luvulle vuonna 1887 perustettu Suomen matkailijayhdistys SMY, jonka tarkoituksena oli edistää kotimaanmatkailua, aloitti taas toimintansa sotien jälkeisessä Suomessa.⁵⁹ Matkailu oli aikaisemmin käsitetty lähinnä matkustamiseksi loma-aikoina päämääränä rentoutuminen ja oman maan tuntemuksen lisääminen.⁶⁰ Kohentunut talous teki mahdolliseksi matkustelun muulloinkin kuin varsinaisena loma-aikana. Suomen talous alkoi elpyä 1930-luvulla ja matkailun sekä huvielämän nousukausi alkoi entistä kiivaammin. Näin ollen modernia Suomi-kuvaa alettiin levittää mainosvalokuvien ja matkailuelokuvien muodossa Suomessa ja rajojen ulkopuolella.⁶¹

Vanhan Rauman löytymisvaihe loppuu noin 1960-luvulle, jolloin matkailu alkaa vähitellen muuttua säännölliseksi matkustamisen mahdollisuuksien parannuttua. Tällöin myös tietoisuus kulttuuriperinnöstä kasvaa. Samalla suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtui suuria muutoksia ja kulutus alkoi lisääntyä⁶². Näin ollen myös Vanhan Rauman mainostaminen matkakohteena alkaa ja 1970-lukuun mennessä se on ollut monissa Rauman oppaissa merkittävästi mukana, esimerkiksi vuoden 1966 *Rauma*-oppaassa ja vuonna 1969 *Rauman matkailukartassa* sekä Rauman

⁵⁸ Handbok för resande i Finland 1858.

⁵⁹ Hirn & Markkanen 1987, 203, 207.

⁶⁰ Hirn & Markkanen 1987, 214.

⁶¹ Hirn & Markkanen 1987, 253; 1930-luku- Suomen matkailun historia.

⁶² Soinne 2018.

matkailuoppaassa.⁶³ Kohteen markkinoinnissa näkyy siis iso harppaus löytymisvaiheen ja 1960–1970-luvun välillä.

Matkailun merkittävin mahdollistaja löytymisvaiheessa oli tekniikan kehittyminen. Suuri kehitysaskel oli höyrykoneen keksiminen, joka mahdollisti niin höyrylaivat kuin nopean junaliikenteenkin. Rautatietä Rauma havitteli 1880-luvulta lähtien ja lopulta vuonna 1895 Rauman kaupunki päätti kustantaa melkein 50 kilometriä pitkän yhteysradan Porinradan Peipohjaan, josta pääsi jatkamaan matkaa Tampereelle asti. Rata valmistui vuonna 1897 ja löytymisvaiheen loppupuolella vuonna 1950 se siirtyi Rauman kaupungin omistuksesta valtiolle.⁶⁴ Junien lisäksi Raumaan kulki säännöllisesti höyrylaivoja jo vuodesta 1882 asti esimerkiksi Turusta, Uudestakaupungista ja Porista. Varsinainen matkustajaliikenne tapahtui 1920-luvun Suomessa enimmäkseen höyrylaivoilla, joten oletettavasti myös Raumalla höyrylaivojen kyydit olivat junaliikennettä suosituimpia matkustusmuotoja. Junien ja höyrylaivojen matkoja mainostettiin usein paikallisessa *Rauman Lehti* -sanomalehdessä.⁶⁵ Näiden aikataulut olivat myös merkittynä ensimmäisiin suomenkielisiin matkaoppaisiin.⁶⁶

Matkailun kehitystä edisti höyrykoneen keksimisen lisäksi maanteiden kehittämisen aloitus 1800-luvun alkupuolella ja yksityisautoilun kasvaminen 1900-luvun alussa.⁶⁷ Ensimmäinen auto nähtiin Raumalla vuonna 1906. Kehitystä tapahtui vuosi vuodelta enemmän ja 1920-luvulla alueen ensimmäinen linja-auto ajoikin Kuolinmaan ja Rauman väliä.⁶⁸ Kotimaanmatkailusta tuli 1920-luvulla suosittua ja silloin valtio alkoikin kehittää kotimaanmatkailua aktiivisemmin Suomen Matkailijayhdistyksen kanssa. Matkalle lähdön mahdollisuudet paranivat, kun vuoden 1922 työsopimuslaissa säädettiin vuosiloman pituudeksi seitsemän päivää ja vuoden 1939 vuosilomalaissa lomaoikeus pidennettiin 9-12 päivään. Matkailu oli kuitenkin sosiaalisesti rajoitettua matkailijoiden ollessa pääosin ylä- ja keskiluokkaa. Työväestölle avautui lomaoikeuden pidennettyä mahdollisuus matkailuun, mutta vielä tässä vaiheessa matkalle ei

⁶³ Rauma opas-guide 1966; Rauma Matkailukartta 1969; Rauma opas-guide 1969.

⁶⁴ Rauman rautatieasemansseutu.

⁶⁵ Rauman Lehti 29.7.1882; Ramsay 1917, 134; 1920-luku- Suomen matkailun historia.

⁶⁶ Ramsay 1982; Matkasuuntia Suomessa I-IV 1888–1890, 1986.

⁶⁷ Matkailun historia-Varhaiset vuodet; Papunen 1972, 219, 221.

⁶⁸ Papunen 1986, 240.

lähdetty muun muassa käytännön ja taloudellisista syistä.⁶⁹ Työväestö harrasti retkeilyä lähinnä omassa asumisympäristössään.⁷⁰

Matkakohteen löytymisvaiheessa matkailu on pienimuotoista ja vähäistä. Vanha Rauma on vielä löytymisvaiheen loppupuolelle asti perin tuntematon matkakohde, jonka vuoksi matkailijat eivät löydä kohdetta. Toisaalta myös löytymisvaiheen aikaan maailmankatsomus oli erilainen esimerkiksi alueen suojelun tarpeen ja arvostuksen suhteen. Paikan ainutlaatuisuus ymmärrettiin vasta 1930-luvulla, jolloin Vanha Rauma alkoi saada näkyvyyttä osakseen. Löytymisvaiheessa Vanhaa Raumaa ei kuitenkaan korostettu erillisenä matkakohteena vaan matkailijoita houkuteltiin ensisijaisesti Raumalle. Vanhasta Raumasta tuli enemmänkin yksi nähtävyys kaupungissa. Osittain tästä johtuu Vanhan Rauman alueella olevien matkailijoille suunnattujen palveluiden vähäinen määrä. Koska kaupunki alkoi laajentua vanhan kaupungin ulkopuolelle, uudet palvelut keskittyivät sinne.

3.1.1 Rauman tie matkakohteeksi alkaa

Rauma mainittiin siis tietävästi ensimmäisen kerran matkakohteena painetuissa lähteissä vuonna 1858 ilmestyneessä ruotsinkielisessä teoksessa *Handbok för resande i Finland*. Tässä teoksessa Raumaa koskevassa tekstissä keskityttiin Pyhän Ristin kirkon eli vanhan fransiskaani luostarin historiaan. Lisäksi tekstissä oli maininta Raumalle ominaisesta pitsinypläyksestä sekä luettelona kaupunkia kohdanneet tragediat, kuten nälänhätä ja tulipalot.⁷¹ Rauma mainittiin myös ensimmäisessä suomenkielisessä matkaoppaassa, *Suomi Matkaopas* -teoksessa vuonna 1889. Tässä paikan mainittiin olevan rakennuksiltaan ”jotenkin vanhanaikainen, kapeine, mutkaisine katuineen”. Toisaalta teoksessa on keskikaupungista eli nykyisessä Vanhasta Raumasta huomattu uhkeat rakennukset, mutta niitä ei kuitenkaan korostettu näkemisen arvoiseksi elementiksi.⁷² Ensimmäiseen suomenkieliseen matkaoppaaseen on koottu muun muassa paikan hotellit, ravintolat, kylpy mahdollisuudet, pankit ja puhelinyhteys. Näiden lisäksi ikään kuin nähtävyyksiksi on mainittuna kaupungin museo ja kirkko. Rauma oli 1800-luvulla nykyisin tunnettua Vanhaa Raumaa, jonka jälkeen kaupunki alkoi laajentua puukaupunkialueen ulkopuolelle. Tästä syystä ensimmäisissä matkaoppaissa tiettyjä kaupunkikuvan piirteitä ei koettu merkittävinä. Nämä olivat

⁶⁹ Koskinen 2010; 1930-luku: Suomen matkailun historia.

⁷⁰ Heinonen 2007, 184.

⁷¹ *Handbok för resande i Finland* 1858, 76–77.

⁷² *Matkasuuntia Suomessa I-IV 1888–1890* 1986, 203.

nimittäin edelleen tavallisia myös muissa suomalaisissa kaupungeissa. Ensimmäisestä Suomen matkaoppaasta lähtien Rauma on ollut tasaisin väliajoin mainittuna matkailukohteena, kuten vuosina 1895⁷³, 1917⁷⁴ ja 1937⁷⁵. Varsinkin 1930-luvun jälkeen Rauma on ollut mukana erilaisissa matkailureittiesitteissä, kuten *17 Turist-Rutter i Finland* vuonna 1939 ja *Taksireittejä Suomessa* -oppaassa vuonna 1955.⁷⁶

Vanhalle Raumalle merkittävä ajanjakso oli 1800-luvulta ensimmäiseen maailmansotaan asti, sillä tuolloin Vanha Rauma nimettiin ja tunnistettiin historialliseksi kaupungiksi suhteessa vanhan kaupungin rajojen ulkopuolella kasvavaan uuteen kaupunkiin. Vanhan Rauman suojelemistarve kosketti tuolloin kaikkia paikallisista asukkaista porvaristoon.⁷⁷ Alue on alkanut saada näkyvyyttä monen taiteilijan myötä 1900-luvun alkupuolella. Kulttuurilehti *Måndagen* julkaisi vuoden 1905 maaliskuussa artikkelin, jossa se kertoi Rauman vanhan kaupunginosan vaiheista ja sen ainutlaatuisuudesta. Lehdessä kerrottiin myös, että taiteilija Axel Gallén eli tunnetummin Akseli Gallen-Kallela lähti huhtikuussa vuonna 1905 ikuistamaan puukaupungin näkymiä. Taiteilija ihastui näkemäänsä niin, että jäikin kaupunkiin muutaman päivän sijaan pariiksi viikoksi.⁷⁸ Toinen Vanhan Rauman alueelle näkyvyyttä tuonut henkilö oli Jalmari Karhula, joka piirsi suurimman osan Vanhan Rauman taloista akvarelleiksi ja valokuvasi runsaasti katumiljöötä sekä raumalaisten arkea. Lisäksi hän oli Rauman museon ensimmäinen johtaja 1930-luvulla. Kolmas merkittävä taiteilija oli Saima Tigerstedt-Ylinen, joka asui alueella maailmansotien välillä. Hän maalasi akvarelleja Pyhän Ristin kirkosta, Raatihuoneesta ja Kirstin talosta. Huomattavaa näkyvyyttä alueelle toi myös murrekirjailija Frans Hjalmar Nortamo, kirjailijanimeltään Hj. Nortamo, jonka ”raumalaisia jaarituksia” luettiin ympäri maata ensimmäisen teoksen julkaisusta eli vuodesta 1906 lähtien.⁷⁹

Sotien välisenä aikana 1918–1939 suomalaista taidetta tutkivien keskuudessa kasvoi huolenaihe historiallisten kaupunkien fyysisestä rakenteesta ja ulkoisesta estetiikasta. Vanhaa Raumaa pidettiin edelleen paikallisesti arvostettuna, mutta se ei ollut kuitenkaan sopiva edustamaan ikonista suomalaista historiallista kaupunkia. Tämä johtui tuolloin suositusta klassisesta arkkitehtuurista, jota ei Vanhassa Raumassa ollut 1800-luvun lopulla tehdyistä

⁷³ Ramsay 1982, 103.

⁷⁴ Ramsay 1917, 134- 137.

⁷⁵ Matkailureittejä Suomessa 1937.

⁷⁶ Taksireittejä Suomessa 1955; 17 Turistrutter i Finland 1939.

⁷⁷ Vahtikari 2017, 147.

⁷⁸ Axel Gallén och Raumo; Rädda Raumo!.

⁷⁹ Niemi 2017, 34–35; Hirn & Markkanen 1987, 148–149.

uusrenessanssityylin muutoksista ja uudistuksista johtuen.⁸⁰ Vähitellen suojeluaate alkoi edetä myös valtakunnan tasolla. Suomessa saatiin 1930-luvun alussa vanhakaupunkisäännöstö rakennusääntö- ja asemakaavalakeihin. Tämän säännösten perusteella voitiin merkittävä historiallinen kaupunkiympäristö julistaa erityiseksi vanhaksi kaupunginosaksi. Näin tapahtui Raumalla kun oli herätty ymmärtämään vanhan kaupunginosan ainutkertaisuus.⁸¹ Sotien jälkeen modernismi kuitenkin muutti Vanhan Rauman katujen julkisivuja erityisesti kahden pääkadun eli Kauppa- ja Kuninkaankadun varrella. Näille rakennettiin muutamia tiilirunkoisia liikerakennuksia 1920-luvulla ja lisäksi 1930-luvulla rakennettiin funkistyyllisiä rakennuksia, kuten Kalatorille viljavarasto ja Hannun elokuvateatteri. Muutokset liiketoiminnassa vaikuttivat myös liikekiinteistöihin, joita alettiin laajentaa. Samalla näyteikkunatyylit vaihtuivat eli pieniruutuiset ikkunat korvattiin suurilla näyteikkunapinnoilla.⁸² Vanhan Rauman maiseman luonne alkoi siis vähitellen muuttua köyhästä asuinalueesta kaupallisemmaksi liikekeskustan alueeksi.

3.1.2 Vanhan Rauman merkitys matkakohteena ymmärretään

Vaikka Vanha Rauma oli saanut näkyvyyttä, ei se ollut vielä nousemassa suurempien matkailijajoukkojen suosioon. Löytymisvaiheessa matkailijoita kiinnostaakin matkakohteen kulttuuriset, luonnon ja historialliset rikkaudet.⁸³ Vanhaa Raumaa ei kuitenkaan vielä ennen 1930-lukua tunnustettu historiallisesti tai kulttuurisesti ainutlaatuisiksi paikaksi, joten matkailijamäärätkin olivat sen mukaiset. Kuitenkin vanhakaupunkisäännösten myötä 1930-luvulta lähtien myös Vanha Rauma alkoi saada enemmän näkyvyyttä matkailijoille suunnatuissa julkaisuissa ja tapahtumissa. Esimerkiksi vuonna 1935 julkaistussa *Reserutter i Finland* oppaassa Vanha Rauma oli merkittävässä roolissa Raumaa koskevassa osuudessa. Tässä mainitaan muun muassa, että vanha kaupunginosa tarjoaa turistille paljon enemmän nähtävää kuin uudempi osa kaupungista.⁸⁴ Muutaman vuoden kuluttua tästä, vuonna 1938, Raumalla järjestettiin valtakunnalliset retkeilypäivät, jolloin tuhannet vieraat näkivät ainutlaatuisen puutalokaupungin omin silmin. Retkeilypäivien kunniaksi *Retkeilijä*-lehden numero 5 on kokonaan omistettu Raumalle.⁸⁵ Tässä lehdessä Rauma esiteltiin vaatimattomana paikkana, joka ”ei voi retkeilijälle

⁸⁰ Vahtikari 2017, 147.

⁸¹ Niemi 2017, 35.

⁸² Niukko 2013, 23.

⁸³ da Conceição Goncalves & Roque Águas 1997, 13.

⁸⁴ *Reserutter i Finland* 1935, 17.

⁸⁵ Niemi 2017, 35.

tarjota kovinkaan paljon”.⁸⁶ Rauman silloinen kaupunginjohtaja Alfons Bernhard Tammivaara kirjoittaakin:

”Vaikka Rauma onkin tähän mennessä pysytellyt vaatimattomasti sivulla matkailuliikenteen paikkakunnalle suuntaamisessa, ei se kuitenkaan ole johtunut matkailuliikenteenväheksymisestä eikä merkinnyt sen vieroksumista, vaan ovat olosuhteet tässä kohdin, varsinkin mitä tulee matkailijoiden vastaanottoon ja sijoitukseen, olleet puutteelliset. Kun suurimmat puutteellisuudet nyttemmin on saatu korjatuksi, haluaa kaupunki auliisti ottaa retkeilijöitä ja matkailijoita vastaan ja suhtautua heihin mahdollisuuksiensa mukaan vieraanvaraisesti.”⁸⁷

Lehdessä esiteltiin Raumaa ja sen nähtävyyksiä, kuten Kolminaisuuden kirkon rauniot, Rauman kaupungin museo ja Pyhän Ristin kirkko. Näin ollen myös vanha puukaupunki sai näkyvyyttä osakseen. Itse kaupunginjohtaja Tammivaara esitteli Vanhaa Raumaa sanoin ”ihmeellisellä tavalla vanha, historiallinen kaupunginosa kapeine, mutkikkaine katuineen ja vaihtelevine, idyllisine kaupunkikuvineen”. Siellä kerrottiin myös olevan ”Rauman liike-elämän valtasuoni” eli Kuninkaankatu, joka ei tosin ollut yhtä leveä ja upea kuin Valtakatu uuden kaupungin puolella. Lisäksi vanhasta puukaupunkiosasta haluttiin tuoda esille Hj. Nortamon synnyintalon sijainti Kuninkaankadulla.⁸⁸

Kotiseutuliike alkoi Suomessa 1800-luvun lopulla, jolloin venäläistämistoimien paineessa haluttiin vahvistaa kansallista kulttuuriperintöä. Kotiseutuaate alkoi edistää myös matkailua, sillä alettiin painottaa isänmaan tuntemista ja matkailun avulla siihen tutustumista. Kotiseutuaatteen myötä syntyivät ensimmäiset paikallismuseot. Raumalle tällainen perustettiin vuonna 1891, jonka jälkeen vuodesta 1902 se on toiminut Vanhassa Raatihuoneessa. Tämä oli ensimmäinen matkailijoillekin suunnattu palvelu ja nähtävyys Vanhan Rauman alueella. Löytymisvaiheessa museon toiminta jopa laajeni, kun se sai käyttöönsä raatihuoneen molemmat kerrokset vuonna 1930.⁸⁹ Nähtävyyksistä kirkot ovat olleet merkittävässä roolissa jo pitkään. Vanhassa Raumassa oleva Pyhän Ristin kirkko onkin jo vuoden 1858 matkaoppaassa mainittuna.⁹⁰ Kirkko on rakennettu 1400-luvun lopulla alun

⁸⁶ Kuokkanen et al. 1938, 75.

⁸⁷ Tammivaara 1938, 77.

⁸⁸ Kaikusaari 1938, 78, 80–81.

⁸⁹ Vanha Raatihuone; Kotiseutuliikkeen historia; Hirn & Markkanen 1987, 148–149.

⁹⁰ Handbok för resande i Finland 1858, 76.

perin fransiskaaniuostariksi, mutta se on muutettu luterilaiseksi 1530-luvulla. Matkailuoppaissa ja mainoksissa painotetaan varhaista luterilaista käyttöä.⁹¹

Kirkon ja museon lisäksi Vanhan Rauman alueella ei ollut muuta suoraan matkailijoiden tarpeisiin olevia palveluita, vaan palvelut sijoittuivat uuden kaupungin puolelle. Vanhan Rauman saaman näkyvyyden perusteella matkailijoita haluttiin selvästi ohjata katsomaan vanhaa puukaupunginosaa. Alueella yksi merkittävä nähtävyys kirkon ja museon lisäksi oli Hj. Nortamon synnyintalo, joka oli jo vuonna 1938 merkitty kivitaululla osoittaen kirjailijan syntymäpaikkaa.⁹² Hj. Nortamon avulla kaupungin oli helppo pyrkiä houkuttelemaan alueelle matkailijoita vaikka Vanha Rauma on ollutkin 1950–1960-luvulle asti hieman ränsistynyttä aluetta, jota on pidetty jopa paikallisena slummialueena.⁹³

Raatihuoneen museon ja Pyhän ristin kirkon lisäksi Vanhan Rauman alueella ei vielä löytymisvaiheessa ollut suoraan matkailijoiden tarpeisiin kohdistettuja palveluita, vaan ne olivat paikallisten tarpeisiin suunnattuja. Näin ollen matkailijat käyttivät paikallisten tapaan palveluita joita oli saatavilla. Raumassa oli 1910-luvulla noin 30 liikettä, jotka olivat lähinnä pieniä sekatavarakauppoja. Pikkupuodit eivät kuitenkaan ajan mittaan enää tyydyttäneet asiakkaitaan vaan liikkeitä alettiin laajentaa ja ne alkoivat erikoistua. Kaupungin vähittäiskauppa keskittyi vielä 1950-luvulla Vanhan Rauman pääkatujen eli Kuninkaan- ja Kauppakadun varrelle. Palveluelinkeinon merkityksen kasvu alkoi 1950-luvulta ja vuosikymmenen alussa erikoisliikkeitä oli Vanhassa Raumassa noin 160.⁹⁴ Tarpeetonta kuluttamista pyrittiin välttämään kuitenkin vielä ennen 1960-lukua. Tuolloin tyyppillistä suomalaiselle kuluttamiselle oli kohtuullisuus, jolloin palveluiden ja tuotteiden ostoa harkittiin tarkkaan.⁹⁵

Vanhan Rauman löytymisvaiheessa alue on ollut luonteeltaan hieman kehittymätöntä asuinalueita. Löytymisvaiheen aikana Vanha Rauma on kuitenkin kokenut merkittäviä muutoksia ja se on vähitellen siirtymässä kehittyneempään suuntaan. Alueen maisema on muuttunut löytymisvaiheen aikana jo pelkästään 1940- ja 1960-lukujen välissä paljon. Vanha Rauma on ollut kaupungin kauppakeskittymä jo 1940-luvulla. Tuolloin kadut olivat mukulakivipintaisia, joista oli

⁹¹ Lehmuskallio & Tanhuanpää 2001, 24.

⁹² Kaikusaari 1938, 80.

⁹³ Pitkonen 2012.

⁹⁴ Räihä 2009, 11; Suomen elinkeinorakenne vuosina 1860–2015.

⁹⁵ Soinne 2018.

erilaisilla laatoilla erotettu molemmin puolin tietä kapea kävelykatu. Joillakin kaduilla oli puisia sähkötolppia. Lisäksi alueella oli monessa kotitaloudessa tuotantoeläimiä, kuten lehmiä, hevosia ja kanoja, joille oli pihapiireissä aitauksia ja talleja.⁹⁶ Maisema oli tuolloin alueella hyvin yksinkertainen ja koruton. Kuvasta kaksi kuitenkin näkee selvästi, että alueen maisema on muuttunut kaupallisemmaksi. Kyseisestä kuvasta huomaa monia elementtejä, joita ei vielä 1940–1950-luvun alussa ollut maisemassa ollenkaan. Esimerkiksi katujen puiset sähkötolpat on vaihtunut metallisiin katuvaloihin, joissa osassa on korkealle asetettuja mainoskylttejä. Tuolloin pääkatujen varsilla oli pieniä liikkeitä, joiden näyteikkunat eivät olleet vielä näyttävän suuria. Liikkeillä oli julkisivuissaan osittain pieniä, mutta massiivisia nimikylttejä. Alueella oli myös joitakin normaalin kokoisia liikennemerkkejä. Lisäksi Vanhaan Raumaan oli sijoitettu rakennusten julkisivuihin isoja kelloja, joita nykyisessä katukuvassa ei ole. Kadut olivat edelleen 1960-luvulle tultaessa mukulakivipintaisia, joista kävelykadut oli niin ikään erotettu laatoilla.⁹⁷

Kuva 2: Vanhan Rauman Kuninkaankatu vuosien 1957–1961 aikana. Kuvaaja Kanerva Teuvo. Museovirasto, historian kuvakokoelma, HK19931028:2092. Finna-tietokanta.

⁹⁶ Pinnalan puinen asuinrakennus 29.5.1941, Kuvaaja Petterson Lars, Museovirasto, Historian kuva-kokoelma, HK10000:3059, Finna-tietokanta; Pinnalan pihan kaakkoiskulma 27.5.1941, Kuvaaja Petterson Lars, Museovirasto, Historian kuva-kokoelma, HK10000:3056, Finna-tietokanta.

⁹⁷ Vanhaa Raumaa Naulamäen liepeillä 15.9.1954, Satakunnan Kansan kuva-arkisto SK794:2, Finna-tietokanta; Vanhan Rauman rakennuksia 7.6.1968, Satakunnan Kansan kuva-arkisto SK790:2, Finna-tietokanta; Vanha Rauma Kuninkaankatu vuosien 1957–1961 aikana, Kuvaaja Kanerva Teuvo, Museovirasto, Historian kuva-kokoelma, HK19931028:2092, Finna-tietokanta.

Kuten edellä mainitsin, aluetta on kuvattu jopa paikalliseksi slummialueeksi. Silti Vanhan Rauman maiseman esitystapa ei ole viitannut tähän. Matkaoppaissa on kuvattu koko Raumaa, mutta Vanhan Rauman ollessa kaupungin ydintä, on se saanut kiitettävästi tilaa eri oppaissa. Esimerkiksi vuoden 1949 oppaassa esillä olivat alueen ja koko Rauman tärkeät monumentit ja nähtävyydet, kuten Raatihuone ja Pyhän Ristin kirkko. Lisäksi oppaassa oli kuvia kanaalista, Vanhan Rauman kadusta, jota kuvailtiin ”tyypilliseksi keskiaikaiseksi kaduksi” sekä maininta Hj. Nortamosta.⁹⁸ Suomalaisessa maisemankuvastossa keskeisiä teemoja 1950-luvulla oli modernisaatio, turismi ja hyvinvointi.⁹⁹ Keskiluokasta tuli 1950–1960-luvulla tärkeä kuluttajien ryhmä, joten turismikuvat alkoivat kuvata usein perusturismikäytäntöjä, kuten kuvia nähtävyyksistä ja tavoista kuluttaa kohteen maisemaa.¹⁰⁰ Esimerkiksi vuoden 1955 *Taksireittejä Suomessa* -oppaassa Kotkasta lähtevän Raumallekin kulkevan reitin kuvituksena on seesteinen järvi, jossa on pienellä veneellä kulkeva kalastaja ja taustalla puiden takaa kohoaa ylväs Olavinlinna.¹⁰¹ Löytymisvaiheen aikana Vanhan Rauman luonne alkaa muuttua ränsistyneestä asuinalueesta vähitellen siistimmäksi ja arvostetummaksi alueeksi. Vanha Rauma muuttuu yhteiskunnan kehityksen mukana palvelevammaksi kaupungin keskustaksi, jossa myös matkailija on otettu jossain määrin huomioon.

Vanha Rauma ei kuitenkaan vielä löytymisvaiheessa, saadusta näkyvyydestään huolimatta, ollut kovin merkittävä matkakohde. Siellä ei juurikaan ollut palveluita matkailijoille ja eikä Vanhaa Raumaa käytetty kovinkaan paljon matkailijoiden houkuttelemiseen Raumalle. Vanhasta Raumasta tiedettiin lähinnä Hj. Nortamon jaaritukset, joiden kautta matkailijoille on saattanut nousta kiinnostus paikkaa kohtaan.¹⁰² Nämä Hj. Nortamon jaarituskokoelmat ovat yksi paikan mielenkiinnon herättäjä eli merkitsijä. Merkitsijä tarkoittaa kaikkea ennakkoon tai paikan päällä saatua etukäteistietoa matkakohteesta.¹⁰³ Dean MacCannellin mukaan merkitsijä voi olla myös esimerkiksi toisen matkailijan tarina, opaskirjat tai valokuva. Vanhan Rauman kohdalla Hj. Nortamon teosten lisäksi paikan merkitsijöitä olivat tuolloin esimerkiksi kaupungin museo, painetut matkaoppaat ja *Måndagen* -lehden artikkelit. Merkitsijäksi riittää usein pelkkä matkakohteen nimi, kartta tai kuva. Vanhan Rauman kohdalla jo nimi kertoo kohteen olevan

⁹⁸ Poutvaara 1949, 22–28.

⁹⁹ Häyrynen 2005, 78.

¹⁰⁰ Jokela 2014, 43.

¹⁰¹ Taksireittejä Suomessa 1955.

¹⁰² Kaikusaari 1938, 78.

¹⁰³ MacCannell 2013, 110.

vanha kaupunginosa, tämä siis riittää merkitsijäksi. Matkakohteet, jotka ovat hyvin merkittyjä vetävät matkailijoita puoleensa.¹⁰⁴ Tämän vuoksi löytymisvaiheen alkupuolella matkailijoita ei Vanhassa Raumassa ollut kovinkaan paljon. Vaiheen edetessä merkitsijät lisääntyvät ja löytymisvaiheen loppupuolella niitä olikin huomattavasti enemmän. Merkitsijät jatkavat lisääntymistä ja vähitellen Vanhan Rauman matkakohteen elinkaari alkaa siirtyä sitoutumisvaiheeseen.

3.2 Sitoutumisvaihe

Löytymisvaiheen jälkeen Vanha Rauma siirtyy matkakohteen elinkaareissa sitoutumisvaiheeseen, jossa kohde nimensä mukaisesti sitoutuu matkailuun. Vanhan Rauman sitoutumisvaihe alkaa 1960-luvulta ja kestää aina 1990-luvulle asti. Sitoutumisvaiheessa Vanhan Rauman kiinnostavuus matkakohteena alkoi vähitellen kasvaa samalla kun alueen suojelun tarpeen ymmärtäminen lisääntyi. Tämän elinkaaren vaiheen aikana Vanha Rauma on kokenut merkittävät muutokset alueen suojeluun liittyen, mikä toisaalta vaikutti myös alueen maisemaan hyvin vahvasti. Sitoutumisvaihe päättyy noin 1990-luvulle, jolloin Vanha Rauma nousi kansainvälisesti tunnetuksi kohteeksi maailmanperintölistauksen myötä. Tämän seurauksena alueen matkailijamäärät alkavat vähitellen kasvaa joukkoturismiin asti.

Sitoutumisvaiheen alkupuolella matkalle lähdön edellytykset paranivat, sillä 1960-luvun alussa Suomessa elintaso alkoi nousta nopeasti ja näin ollen ihmisillä oli enemmän rahaa käytettävänä. Tämän lisäksi vuonna 1960 palkallinen vuosiloma kasvoi 9–12 päivästä 18–24 päivään. Niinpä 1960-luvulla syntyi monia matkatoimistoja Suomeen, jotka alkoivat tarjota matkoja niin ulkomaille kuin Suomen sisälläkin.¹⁰⁵ Suomalaisten asenteissa alkoi tapahtua suuria muutoksia 1970-luvulla. Tuolloin nousi esiin yksilöllisyys ja henkilökohtaisen mielihyvän tavoittelu laajentuneen tarjonnan myötä. Matkusteleminen omaksuttiin 1980-luvulla kaikissa yhteiskuntaluokissa samalla kun vapaa-aikaan ja kulttuuriin kuluttaminen lisääntyi.¹⁰⁶ Sitoutumisvaiheessa myös yksityisautoilun voimakas lisääntyminen mahdollisti ihmisten vapaamman matkustamisen paikasta toiseen. Pelkästään kymmenen vuoden aikana 1960–1970 autojen määrä oli noussut 254 777 autosta 817 412 autoon. Autokanta nousi koko sitoutumisvaiheen rajusti, sillä vuoteen 1990 mennessä

¹⁰⁴ MacCannell 2013, 135–143, 152.

¹⁰⁵ 1960-luku- Suomen matkailun historia.

¹⁰⁶ Soinne 2018.

autoja oli rekisteröity liikennekäyttöön jo 2 197 108.¹⁰⁷ Vaikka matkailijoiden määrä Raumalle lisääntyikin sitoutumisvaiheen aikana roimasti, Rauman rautatieosuudelle ei ollut tarpeeksi käyttäjiä, joten sen matkustajaliikenne lakkautettiin vuonna 1988 kannattamattomana.¹⁰⁸ Laivaliikenne kuitenkin kulki ja sitoutumisvaiheessa Raumalta oli laivayhteyksiä niin Suomen kaupunkeihin kuin naapurimaihinkin. Esimerkiksi vuonna 1974 Raumalla avattiin laivayhteys Ruotsiin Gävleen. Kyseisellä välillä matkustajalaiva Aurora kuljetti vuosittain noin 7000 matkalaista.¹⁰⁹ Raumalta oli mahdollisuus lähteä risteilylle myös Lyypekkiin vielä 1980-luvun loppupuolella. Lisäksi Uuteenkaupunkiin tarjottiin risteilyjä vielä vuonna 1989.¹¹⁰

3.2.1 Suojeluun herääminen

Sodan jälkeinen ajanjakso 1960-luvun loppupuolelle osittain määritteli uudelleen Vanhalle Raumalle annetut perintötarkoitukset modernismin näkökulmasta kaupunkisuunnittelussa ja arkkitehtuurissa. Kaupunginhallitus ja tietyt kiinteistöjen omistajat edistivät 1960-luvun alussa vanhan kaupungin uusimista. Kuten monissa muissakin paikoissa, suunnitelmia rationalisoitiin ottaen huomioon keskustan maankäytön tehokkuus, huonoimpina pidettyjen talojen saniteetti- ja rakenneosuhteiden parantaminen sekä nykyaikaisen liiketoiminnan tarpeet. Historiallisena kaupunkina Vanhalla Raumalla oli 1960-luvulla pikemmin rituaalinen kuin pedagoginen tehtävä osana paikallista muistia. Paikkaa ei arvostettu sen aitojen rakenteiden vuoksi vaan sitä pidettiin enemmänkin julkisena seremonian paikkana. Vanhassa Raumassa oli 1960-luvulla vaatimaton elintaso ja sen sosiaalinen rakenne pienine kotitalouksineen alhaisen tulotason kanssa poikkesi muusta kaupungista. Vaikka alueen fyysistä uusimista pidettiin välttämättömyytenä, silti historialliset ja esteettiset arvot olivat yhä korostettu.¹¹¹

Vanhalle Raumalle yksi avainjakso oli sitoutumisvaiheessa oleva aika 1960-luvun lopusta 1970-luvun alkuun, jolloin koko Euroopassa omaksuttiin nykyaikainen lähestymistapa entisöintiin ja luonnonsuojeluun. Tämän ajanjakson aikana yleinen tietoisuus kulttuuriperinnöstä ja muista ympäristöasioista kasvoi. Tämän myötä perintötyöstä tuli moniarvoisempaa ja demokraattisempaa erilaisten ryhmien liityttyä ammattilaisten joukkoon suojelun tukemiseksi. Lisäksi kaupunkien

¹⁰⁷ Liikennekäytössä olevan autokannan kehitys.

¹⁰⁸ Rauman rautatieasemaseutu.

¹⁰⁹ Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1975 LXVII, 177.

¹¹⁰ Rauma Merestä Syntynyt 1989, 10–11.

¹¹¹ Vahtikari 2017, 147.

suojelussa ja kunnostamisessa sosiaaliset kriteerit yhdistettiin historiallisiin ja arkkitehtuuriin arvoihin. Vanhassa Raumassa voidaan sanoa nämä otettu käyttöön 1960- ja 1970-luvun vaihteessa. Nimittäin vuonna 1964 alkanut Vanhan Rauman niin sanotun puitesuunnitelman valmistelu edisti edelleen alueen fyysisen uusimisen tavoitteita ja käsitteli perintöä lähinnä tunnelman kautta. Suunnitelman valmistuttua vuonna 1972 sitä pidettiin kuitenkin vanhanaikaisena, sillä suunnitelman valmistelun aikana Museovirasto oli mukauttanut vuosien 1966–1967 aikana valmistunutta kartoitusta apuna käyttäen kohti entistä osallistavampaa ja tieteellisempää vanhan rakennuskannan käsittelyä. Suunnitteluprosessi uusittiin ja Vanhan Rauman kaupunkisuunnitelmamuutos, joka perustuu olemassa olevien rakennusten laajaan suojelemiseen koko vanhan kaupungin alueella, sai oikeudellisen aseman vuonna 1981.¹¹²

3.2.2 Maiseman muutos

Kaupunkisuunnitelman muutoksen tärkeimpiä tavoitteita oli säilyttää ja tukea Vanhan Rauman toiminnallista monimuotoisuutta sekä tarjota jatkuvan kehityksen edellytykset. Muutettu kaupunkisuunnitelma oli tuolloin vastakohtana kritisoidulle kaupunkimuseon muodostamisen ideologialle. Tässä suunnitelmassa tehtiin useita myönnytyksiä kauppiaiden tarpeisiin ja liiketoiminta-alueen elinkelpoisuuteen liittyen. Esimerkiksi 1970-luvulla käydyistä vuosittaisista kiivaista keskusteluista huolimatta kaupunkisuunnitelma salli Kauppa- ja Kuninkaankadulla ajoneuvoliikenteen sekä pysäköinnin kauppiaiden painostuksesta.¹¹³ Keskustelu vanhan kaupungin liikenne rajoituksista nousi esille vuosien 1976–1981 aikana tehtyjen liikenne rajoituskokeilujen myötä. Kokeilujen aikana varsinkin kesälauantaisin huolto- ja tontille ajoliikenne oli vastatusten vilkkaan kävelyliikenteen kanssa. Kauppiaiden mukaan kuitenkin ajoneuvoliikenteen salliminen Vanhassa Raumassa on yksi tärkeimmistä alueen elävyyden merkeistä, joten se päätettiin sallia myös kahden pääkadun alueella.¹¹⁴ Vuoden 1981 asemakaavaa laadittaessa suurin osa Vanhan Rauman kaduista merkittiin kuitenkin sallituksi jalankululle ja polkupyöräilylle, jossa vain huolto- ja tontille ajo on sallittua.¹¹⁵ Pelkästään kävelykaduiksi merkittiin vain muutamia kadunpätkiä, kuten kapea Kitukränn ja Anundilankatu.¹¹⁶

¹¹² Vahtikari 2017, 148.

¹¹³ Vahtikari 2017, 150.

¹¹⁴ Vahtikari 2017, 152; Koivula 1982, 39.

¹¹⁵ Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2016–2019, 28.

¹¹⁶ Koivula 1982, 39.

Kaupunkisuunnitelmissa alettiin siis ottaa huomioon liikenteen kasvu. Vanhassa Raumassa tämä näkyi esimerkiksi hankalasti hoidettavien ja ajettavien mukulakivipäällysteiden poistamisella ja teiden asfaltoinnilla 1970-luvulta lähtien.¹¹⁷ Asfaltointi ei kuitenkaan vähentänyt liikenteen määrää, vaan ongelmiksi nousivat edelleen muun muassa liikenteestä aiheutuva ilman epäpuhtaus, meluhaitta ja tärinä, joka saattoi vaurioittaa talojen perustuksia.¹¹⁸ Asiakas- ja läpiajoliikennettä pyrittiin rauhoittamaan pysäköintialueiden muodossa jo 1980-luvulla. Vuoden 1981 liikennesuunnitelmassa lähellä Vanhan Rauman keskustaa oli viisi tilavaa pysäköintialuetta, jotka sijaitsivat Isopoikkikadun ja Eteläkadun risteyksessä, Tullivahe-kadulla, Savilankadun ja Anundilankadun välissä sekä Kala- ja Kauppatorin yhteydessä. Pysäköintialueiden lisäksi Kauppa- ja Kuninkaankadulla oli edelleen pysäköinti sallittu. Liikenteen vähentämiseksi haluttiin torilla sijaitseva linja-autoterminaali siirtää Savilanaukiolle uuden keskustan ja Vanhan Rauman välimaastoon.¹¹⁹ Linja-autoja kulki Vanhassa Raumassa kuitenkin vielä 1990-luvulla.¹²⁰

Sitoutumisvaiheelle tyypillisesti alueen saavutettavuutta pyrittiin siis parantamaan muun muassa autoliikenteen vähentämisellä ja näin ollen lisäämällä kävelijöiden turvallisuutta. Tieliikenne onkin osa matkailuinfrastruktuuria, jota tyypillisesti aletaan rakentaa ja kehittää juuri sitoutumisvaiheessa. Vanhan Rauman ollessa vanha kaupunki on siellä kuitenkin jotain infrastruktuuria jo ennestään. Matkailualan infrastruktuurina pidetään laitoksia, jotka muodostavat matkailun kehittämisen organisatorisen ja aineellisen perustan. Tämä koostuu esimerkiksi tieliikenteestä, peruspalveluista, kauppojen verkosta, turismipalveluista sekä kuljetus-, kulttuuri-, majoitus- ja vapaa-ajan palveluista.¹²¹ Näistä muun muassa tieliikennettä, peruspalveluja ja kauppoja on ollut jo Vanhan Rauman löytymisvaiheessa. Kuitenkin sitoutumisvaiheessa matkailuinfrastruktuuria alettiin toden teolla kehittää. Esimerkiksi vaiheen alkupuolella 1960-luvun alussa Raumalle vievien teiden varsiin sekä Kauppatorille pystytettiin suurikokoiset teräspellille maalatut kartat Rauman alueesta. Ne olivat kuitenkin hyvin suuripiirteisiä eivätkä näin ollen palvelleet kovin hyvin matkailijoita. Kaupunginvaltuustolle tehtiin aloite uusien opaskylttien ja karttojen saamiseksi vuonna 1973, kun Raumasta oli tullut merkittävämpi matkakohde. Kyltit ja kartat lisäisivät niin matkailijoiden kuin paikallistenkin

¹¹⁷ Piiparinen 2014, 27.

¹¹⁸ Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2016–2019, 11.

¹¹⁹ Piiparinen 2014, 38–39.

¹²⁰ Niemi 2017, 84.

¹²¹ Matkailuinfrastruktuuri, mikä se on ja miten se muodostuu?.

viihtyvyyttä alueella kun matkan suunta ja palvelukohteet olisivat helpommin löydettävissä.¹²² Aloitetta ei ilmeisesti hyväksytty ja ilmeisesti Vanha Rauma sai odottaa uusia opaskylttejä suunnilleen 2000-luvun alkuun saakka.¹²³

Vähitellen Vanhan Rauman aluetta alettiin kehittää niin paikallisten kuin matkailijoidenkin tarpeisiin. Vanhan Rauman ollessa vanha kaupunki, siellä on ollut jo pitkään ennen sitoutumisvaihetta palveluita lähinnä paikallisten tarpeisiin. Ensimmäiset näyteikkunat tulivat myymälähuoneistoihin jo 1890-luvulla, mutta ne olivat kapeita ja korkeita. Näyteikkunoiden kokoa suurennettiin 1960–1970 luvuilla voimakkaasti, mikä kertoo mielestäni hyvin myös matkailun kehityksestä ja lisääntymisestä alueella.¹²⁴ Vain muutama tarpeettoman suurista näyteikkunoista onnistuttiin vuoden 1981 suojelukaavan ansiosta pienentämään alkuperäiseen asuunsa. Kaava aiheutti myös pidempiaikaisen väittelyn liikkeenharjoittajien markiiseista, nimikilvistä ja mainoksista. Nämä Vanhan Rauman yleisilmeeseen huonosti sopivat neonvalot, kuomumarkiisit ja kirjavat reklaamiliimaukset ikkunoissa haluttiin korvata paremmin paikan henkeen sopivilla. Vähitellen alueen yleisilme alkoi muuttua yhtenäisemmäksi, kun kuomumarkiisit vaihtuivat tasamarkiiseihin, vilkkuvat neonvalot vähäeleisiin peltikilpiin ja mainosten liimauksessa alettiin tyytyä vähempään.¹²⁵ Vanhan Rauman maiseman luonne alkoi vähitellen muuttua erilaisten palveluiden ja infrastruktuurin lisääntyttyä. Vaikka alueen yleisilme yhtenäistyi, oli siellä edelleen paljon alueen henkeen sopimattomia elementtejä.

Sitoutumisvaiheessa Vanhan Rauman katunäkymä oli hyvin erilainen kuin nykyään. Kuvasta kolme huomaa nopeasti, että maisema on hyvin erilainen myös löytymisvaiheeseen verrattuna. Kuva on otettu kesäkuussa vuonna 1976 ja siitä näkee, että ainakin alueen pääkadut olivat asfaltoidut. Kadut olivat vielä tuolloin kaksisuuntaiset, joten autotien osuus oli leveä. Asfalttiin oli myös merkitty suojatiet. Alueella oli nykyiseen verrattuna suuria liikennemerkkejä, esimerkiksi nopeus- tai pysähtymiskieltomerkkejä. Katukuvassa oli vielä tuolloin tyypillisiä liikkeiden suuret nimikyltit, jotka olivat usein myös hyvin värikkäitä. Suurten nimikylttien lisäksi liikkeissä oli tavallisesti myös suuret näyteikkunat. Kuvasta huomaa, että alueella oli nykyisestä katukuvasta poistuneita

¹²² Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1974 LXVI, 20–21.

¹²³ Hanna-Leena Salmisen sähköposti Emma Kalliomäelle 27.2.2020.

¹²⁴ Niukko 2013, 50.

¹²⁵ Niemi 2017, 79.

metallisia lyhtypylväitä ja kävelykadun sekä autotien erottava metallinen kaide.¹²⁶

Sitoutumisvaiheen alkupuolella alueella vallitsi kuitenkin vaatimaton elintaso, josta kertoo hyvin se, että vielä 1970-luvulla monessa talossa pidettiin kanoja.¹²⁷ Erään haastattelun mukaan 1970-luvun lopusta 1980-luvulle asti Rauman kaupunki hiljeni kesäkuukausien ajaksi asukkaiden lähdettyä kesämökeilleen.¹²⁸ Kuten kuvasta näkee, sitoutumisvaiheen loppupuolella Vanhalle Raumalle alkaa kuitenkin muodostua tyypilliseksi näkymäksi vilkkaat pääkadut. Sitoutumisvaiheen turismikuvissa alkaa näkyä perinteisiä turismikäytäntöjä, kuten turistiryhmiä opaskierroksella, kesäteatteria ja museorakennuksia.¹²⁹

Kuva 3: Vanhan Rauman katukuvaa 13.6.1976. Kuvaaja Branthin Reino. Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK787:2. Finna-tietokanta.

3.2.3 Palveluiden muutos Vanhassa Raumassa

Sitoutumisvaiheen alkupuolella vuonna 1968 Rauman kaupunki selvitti vanhan kaupunginosan väestörakennetta. Tuolloin hallitseva sosiaaliryhmä olivat alempi tai ylempi työväestö, joten

¹²⁶ Vanhan Rauman katukuvaa 13.6.1976, Kuvaaja Branthin Reino, Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK787:2, Finna-tietokanta; Vanhan Rauman keskusta 13.6.1976, Kuvaaja Branthin Reino, Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK787:1, Finna-tietokanta.

¹²⁷ Haastattelu H1, 2016.

¹²⁸ Haastattelu H13, 2016.

¹²⁹ Vanha Rauma tunnelmallinen ja toimiva; Raumalainen suviloma 1983; Raumalainen suviloma 1984.

alueen asukkaiden tulotaso oli alhainen. Selvisi myös, että leskien, eronneiden ja naimattomien määrä poikkesi keskimääräisestä ja etenkin naisten osuus oli kaikissa ikäryhmissä korkea. Lapsia oli alueella vähän. Työpaikkojen määrän laskettiin olevan Vanhan Rauman alueella noin 900, joista kauppohenkilöstöä oli runsaat puolet, 14 % oli muita palvelualan paikkoja ja teollisuustöitä riitti viidennekselle.¹³⁰ Autojen yleistymisen 1960-luvulla vauhditti päivittäistavarakaupan siirtymistä Vanhan Rauman ulkopuolelle Kanalin varteen. Samalla vähittäismyynnin luonne muuttui ja pienet kyläkaupat hävisivät isompien markettien tieltä. Vanhassa Raumassa liikekorttelit säilyivät kuitenkin erikoistavarakaupan ydinalueena.¹³¹

Sitoutumisvaiheessa Vanhassa Raumassa olevat palvelut kertovat matkailun ja yhteiskunnan muutoksista sekä kehityksestä. Sitoutumisvaiheessa matkailijamäärät lisääntyvät, mikä johtaa paikallisten haluun ryhtyä tuottamaan palveluita matkailijoille¹³². Vuonna 1979 Vanhan Rauman alueella oli 182 kaupallista palvelua.¹³³ Palveluiden rakenteesta huomaa, että alueen liike-elämä oli edelleen vahvasti paikallisten tarpeisiin kohdistuvaa, mutta matkailijoillekin oli suunnattu joitakin palveluita. Erikoisliikkeitä oli alueella runsaasti. Vuoden 1979 Vanhassa Raumassa pelkästään matkailijoille suunnattuja palveluita olivat esimerkiksi matkustajakoti ja matkatoimisto. Alueella oli muun muassa myös kolme ravintolaa, viisi kahvilaa/baaria, elokuvateatteri ja kymmenen kangas-, sisustustekstiili- ja ompelutarvikeliikettä sekä kymmenen elintarvikeliikettä. Nämä olivat tietenkin niin paikallisten kuin matkailijoidenkin käytössä olevia palveluita. Palvelutarjonnasta voidaan kuitenkin hyvin erottaa ainoastaan paikallisille tarkoitettut palvelut, joita olivat esimerkiksi kahdeksan radio-, tv- ja kotitalousliikettä, kiinteistövälitys, hammaslääkäri, optikko, kirpputori ja pesula. Julkisia palveluita vuonna 1979, joita myös matkailijat saattoivat hyödyntää, olivat muun muassa Pyhän Ristin kirkko, Raatihuoneen museo, taidemuseo Pinnalassa, Kirsti merimiehen koti -museo ja Marela -museotalo.¹³⁴ Museot ovat tyypillisiä matkailijoiden käyntikohteita. Niillä pyritään lisäämään alueen kiinnostavuutta ja samalla pidentämään matkailijoiden viipymää. Niin Marela, Kirsti kuin taidemuseokin ovat sitoutumisvaiheessa alkunsa saaneita palveluita, taidemuseo on nimittäin aloittanut toimintansa Pinnalassa vuonna 1972¹³⁵ ja

¹³⁰ Niemi 2017, 54.

¹³¹ Rähä 2009, 12.

¹³² Hemmi 2005a, 92.

¹³³ Koivula & Nurmi-Nielsen 1982, 29.

¹³⁴ Koivula & Nurmi-Nielsen 1982, 29; Liite 1.

¹³⁵ Lehmuskallio & Tanhuanpää 2001, 56.

Kirsti samana vuonna¹³⁶, Marelä on taas saatu museokäyttöön vuonna 1982¹³⁷. Vanha Raatihuoneen museo ja Pyhän Ristin kirkko ovat olleet Vanhassa Raumassa matkailukohteita jo löytymisvaiheessa.¹³⁸ Sitoutumisvaiheessa julkisella sektorilla eli Vanhan Rauman tapauksessa Rauman kaupungilla on paineita alueelle tarvittavan infrastruktuurin rakentamiseen. Siksi taidemuseon, Kirstin ja Marelän toiminnan alkaminen sitoutumisvaiheessa on osoitus kaupungin pyrkimyksestä nostaa Vanhan Rauman alueen kiinnostavuutta ja näin lisätä matkailijoiden määrää.

Vuonna 1975 tiettyjä palveluita oli Vanhan Rauman alueella runsaasti. Tällaisia olivat esimerkiksi puku-, asuste- ja turkisliikkeet joita oli 23 kappaletta, elintarvikeliikkeitä kymmenen sekä parturi, kampaamo ja kauneushoitolaliikkeitä oli 11 kappaletta.¹³⁹ Tiettyjen palveluiden suuren lukumäärän saattaa selittää alueen runsas asukasluku, vuonna 1975 Vanhan Rauman asukasluku oli nimittäin 973.¹⁴⁰ Talouden kohentumisen myötä ihmisillä oli enemmän rahaa käytettävänä. Lisäksi työaika oli monella vakiintunut kahdeksaan tuntiin ja viiteen päivään viikossa.¹⁴¹ Vapaa-ajan ja tulotasojen nousu kohensivat perheiden mahdollisuuksia käyttää rahaa monenlaiseen vapaa-ajan viettoon. Se tarjosi mahdollisuuden harrastuksiin, lepoon ja huvituksiin. Samaan aikaan myös palveluelinkeinon merkitys alkoi kasvaa.¹⁴² Matkatoimistosta tietoa tai neuvoa hakeneita matkailijoita on ollut sitoutumisvaiheessa vuosittain tuhansia.¹⁴³ Tämä tarkoittaa, että matkatoimisto perustettiin tarpeeseen matkailijamäärien kasvaessa. Matkailuinfrastruktuurin kehittyessä vuonna 1988 Rauman alueella aloitti toimintansa kolme uutta majoitusliikettä. Näistä Kalatorin Majatalo ja Hotelli CityHovi sijaitsivat Vanhan Rauman puolella. Näiden kolmen majoitusliikkeen ansiosta Rauman ympärivuotinen majoituskapasiteetti lisääntyi 330 vuodepaikasta 500 vuodepaikkaan, mikä mahdollisti yhä useamman yöpyjän alueella.¹⁴⁴

¹³⁶ Lehmuskallio & Tanhuanpää 2001, 50.

¹³⁷ Marelä.

¹³⁸ Lehmuskallio & Tanhuanpää 2001, 24, 36.

¹³⁹ Koivula et al. 1992, 33.

¹⁴⁰ Koivula & Nurmi-Nielsen 1982, 27.

¹⁴¹ Heinonen 2008, 4.

¹⁴² Suomen elinkeinorakenne vuosina 1860–2015.

¹⁴³ Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1982 LXXIV; Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1977 LXIX.

¹⁴⁴ Rauman kaupungin kunnalliskertomus 1988, 60.

3.2.4 Matkailusesongin muotoutuminen

Matkailukohteen sitoutumisvaiheelle ominaista on matkailusesonkien muotoutuminen ja näin tapahtui myös Vanhassa Raumassa. Suomessa kotimaanmatkailu on innokkainta kesällä varsinkin heinäkuussa¹⁴⁵. Raumalla oli esimerkiksi vuonna 1976 hotellimajoituksen lisäksi neljä matkustajakotia, jotka tarjosivat yösjaa. Tuona vuotena matkustajakotien käyttöaste oli kesä-, heinä- ja elokuussa yli 65 %. Tästä voidaan päätellä, että huokeasta kesämajoituskapasiteetista on ollut kova puute suurten matkailijamäärien vuoksi.¹⁴⁶ Kesäkuukaudet ovat ihmisten loma-aikaa, joten monessa kotimaan matkailukohteessa kesällä kävijämäärät ovat vilkkaimmillaan. Tämä saattaakin olla yksi pääsyy Vanhan Rauman matkailusesongin muotoutumisesta juuri kesään. Sitoutumisvaiheessa kaupunkiin on kehitetty monia erilaisia tapahtumia, joista osa on Vanhassa Raumassa ja osa sen kupeessa. Yksi tunnetuin Vanhan Rauman tapahtuma on Pitsiviikko, joka on ensimmäisen kerran järjestetty keskellä sitoutumisvaihetta eli vuonna 1970.¹⁴⁷ Lisäksi sitoutumisvaiheessa on ensimmäistä kertaa järjestetty esimerkiksi tapahtumat Rauman Festivo vuonna 1983¹⁴⁸ ja Rauma Blues vuonna 1986¹⁴⁹. Myös nämä tapahtumat ovat edelleen vuosittaisia. Sitoutumisvaiheessa pyrittiin matkailusesongin vakiintumiseen kesäaikaan eikä muihin vuodenaikoihin panostettu samalla tavalla. Tarkoituksena oli siis houkutella uusia matkailijoita alueelle. Sitoutumisvaiheen aikana julkaistuissa Rauma oppaissa tai muissa Vanhaa Raumaa esittelevissä oppaissa kesän lisäksi muita vuodenaikoja ei näy.

Sitoutumisvaiheessa matkakohteen mainostaminen alkaa. Vaiheen alkupuolella 1960-luvulla Vanhan Rauman mainostaminen tapahtui pääosin samalla kun koko Raumaa pyrittiin nostamaan matkailijoiden tietoisuuteen. Mainonta alkoi Suomessa yleistyä 1950–1960-luvuilla¹⁵⁰. Raumasta julkaistiin monia oppaita 1960-luvulla, esimerkiksi vuosina 1966–1969¹⁵¹. Näissä tekstit olivat suomen lisäksi ruotsiksi. Vuonna 1969 *Rauma oppaan* lisäksi julkaistiin Vanhan Rauman alueelta matkailukartta, joka olikin ensimmäinen laatuaan.¹⁵² Mainostaminen muuttui 1970-luvulle tultaessa koko Suomessa kansainvälistymisen ja talouskasvun myötä. Samaan aikaan

¹⁴⁵ Tamminen 2011.

¹⁴⁶ Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1977 LXIX, 256.

¹⁴⁷ Pitsiviikko.

¹⁴⁸ Kamarimusiikki-festivaalit Raumalla.

¹⁴⁹ Koivunen 2018.

¹⁵⁰ Miten mainonta ja markkinointi sai alkunsa?.

¹⁵¹ Rauma opas-guide 1966; Rauma opas guide 1967; Rauma opas-guide 1968; Rauma opas-guide 1969.

¹⁵² Rauma matkailukartta 1969.

”kohdebrändäys” alkoi koko maassa¹⁵³. Tällöin myös Rauman mainostaminen meni eteenpäin suuria askelia. *Rauma opas* -sarjan julkaiseminen jatkui vielä 1970-luvulla. Nämä olivat kuitenkin suomen ja ruotsinkielen lisäksi saksaksi. Vuoden 1973 aikana painettiin uusi *Rauman seutu*-esite, jossa oli edellä mainittujen kielten lisäksi myös englanti. Samana vuotena Rauman matkailukartta uusittiin, jonka lisäksi Rauma oli mukana erilaisissa esitteissä sekä julkaisuissa.¹⁵⁴ Vuoden 1974 aikana Rauman esitteestä tehtiin uusi painos, johon Vanha Rauma sai oman osionsa.¹⁵⁵ Kahden vuoden kuluttua eli vuonna 1976 Vanhaa Raumaa käytettiin jo myyntivalttina erilaisessa matkailumainonnassa.¹⁵⁶

Vuonna 1981 Raumalla järjestettiin kaksi merkittävää matkailutapahtumaa, valtakunnalliset opaskoulutuspäivät sekä kotimaan matkailun myyntipäivät. Molemmat tapahtumat toivat Raumalle ja tämän vanhalle kaupunginosalle näkyvyyttä sekä tunnettuutta matkailijoiden keskuudessa. Samana vuonna myös painettiin Vanhan Rauman kävelyreittiesite suomeksi ja ruotsiksi. Monikielisyys esitteissä alkoi olla tarpeen, sillä kyseisenä vuotena Rauman hotellien yöpyjistä yli 30 % oli ulkomaalaisia.¹⁵⁷ Esitteisiin alkoi tulla mukaan myös muut kielet suomen lisäksi. Esimerkiksi vuonna 1983 Rauman kaupungin pääesite painettiin suomeksi, ruotsiksi, norjaksi, saksaksi, englanniksi ja venäjäksi.¹⁵⁸ Suomen ulkopuolelta tulevia matkailijoita oli siis sitoutumisvaiheessa Raumalla jo jonkin verran. Rauman matkailua pyrittiin edistämään myös järjestämällä erilaisia suvilomapaketteja, joihin kuului majoitus ja erilaisia aktiviteetteja tiettyyn yhteishintaan. Näitä raumalaisia suvilomapaketteja alettiin mainostaa vuodesta 1983 lähtien, jolloin se oletettavasti on myös ensimmäistä kertaa järjestetty. Suvilomia mainostettiin vielä vuonna 1988.¹⁵⁹ Vanha Rauma on 1980-luvulla jo hyvin näkyvästi esillä Rauman mainonnassa. Vuoden 1981 kävelyreittiesitteen lisäksi Vanhasta Raumasta painettiin oma kartta vuonna 1984 ja 1986. Se on ollut myös mukana erilaisissa julkaisuissa, kuten *Rauma Merestä Syntynyt* ja *Lomamestarin Suosikkireitit* -lehdessä.¹⁶⁰

¹⁵³ Jokela 2014, 21.

¹⁵⁴ Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1974 LXVI, 213.

¹⁵⁵ Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1975 LXVII, 176.

¹⁵⁶ Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1977 LXIX, 258.

¹⁵⁷ Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1982 LXXIV, 406, 408.

¹⁵⁸ Rauman kaupungin kunnalliskertomus 1983, 147.

¹⁵⁹ Raumalainen suviloma ryhmille 1988.

¹⁶⁰ Rauma Merestä Syntynyt; Lomamestarin Suosikkireitit 1988, 24.

Vanhan Rauman maiseman luonteen muutos näkyy myös maiseman esittämisen tavoissa. Esimerkiksi noin 1980-luvusta lähtien Vanhan Rauman kuvat ovat painottuneet katukuviin, jotka ovat joko typötyhjiä tai täynnä ihmisiä. Kuvat ovat poikkeuksetta otettu kirkkaana kesäpäivänä tai syksyn värikkäimpänä aikana. Lisäksi kuvat alueelle tavallisista värikkäistä puutaloista ovat tyypillisiä matkailujulkaisuissa. Nämä julkaisut ja esitteet ovat nousseet yhdeksi tärkeäksi alueen merkitsijöiden ryhmäksi. Koska alueen tunnettuus kasvaa, myös alueen merkitsijöiden määrä lisääntyy. Tällä on taas vaikutuksia matkailijamäärien kasvuun. Vanhan Rauman matkakohteen elinkaaren sitoutumisvaiheessa kirjailija Hj. Nortamon merkitys alueen merkitsijänä laskee. Tilalle tulee Vanhaa Raumaa koskevat kartat ja muut julkaisut, joissa alueen historia ja olemus ovat esillä Hj. Nortamon hehkutuksen sijasta ¹⁶¹. Näiden lisäksi tärkeitä alueen merkitsijöitä ovat edelleen matkailijoiden kertomukset. Vähitellen tekniikka alkoi kehittyä ja internet sekä matkapuhelimet lisääntyivät ja näin ollen merkitsijöiden saavutettavuus alkoi parantua. Samalla Vanhan Rauman matkakohteen elinkaareissa siirrytään vähitellen sitoutumisvaiheesta kehitysvaiheeseen.

3.3 Kehitys- ja vakiintumisvaihe

Sitoutumisvaiheen jälkeen Vanha Rauma siirtyi matkailun elinkaareissa kehitysvaiheeseen. Tosin Vanhan Rauman kehitysvaiheessa on myös vakiintumisvaiheen piirteitä, kuten kansainvälinen tunnettuus. Näin ollen en ole vaiheita pystynyt erottelamaan toisistaan. Käytän tutkimuksessani kyseisestä vaiheesta nimitystä kehitysvaihe. Tämä vaihe alkaa 1990-luvulta ja jatkuu edelleen vuonna 2020. Vaiheen alussa Vanha Rauma nimettiin maailmanperintökohteeksi vuonna 1991, joka vaikutti merkittävästi alueen matkailun luonteeseen. Vanhasta Raumasta tuli kansainvälisesti tunnettu matkakohde ja sen arvostus sekä suojelu nousivat uudelle tasolle. Kehitysvaihe alkoi kuitenkin suuren myllerryksen keskellä, sillä 1990-luvulla Suomi liittyi Euroopan unioniin jäseneksi, Neuvostoliitto hajosi, Saksat yhdistyivät ja Lähi-idässä kuohui. Maailmanpoliittisen tilanteen muuttumisen seurauksena Suomi ajautui lamaan vuonna 1991, jonka seurauksena Suomessa kotimaan ja ulkomaan matkailijoiden määrä kokonaisuudessaan laski. ¹⁶² Kuitenkin 1990-luvulla talous alkoi vähitellen elpyä ja samalla tekniikan kehitys toi tullessaan yleistyneet matkapuhelimet, internetyhteydet ja kotitietokoneet. Näin matkakohteiden tiedonhaku alkoi siirtyä opaskirjoista ja matkatoimistoista helpommin saavutettaviksi.

¹⁶¹ Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1982 LXXIV, 408.

¹⁶² 1960-luku- Suomen matkailun historia.

Matkailukohteen kehitysvaiheessa matkailijoiden määrä kasvaa nopeasti muun muassa merkitsijöiden lisääntymisen seurauksena. Vanhan Rauman tarkkojen matkailijamäärien saaminen on kuitenkin mahdotonta, alueen ollessa ympärivuotisessa asuinkäytössä ja osa paikallisten arkea. Vuosittaiseksi kävijämääräksi on kuitenkin arvioitu noin 500 000 kävijää. Kehitysvaiheessa matkakohteessa on joukkoturismien aika, mikä näkyy Vanhassa Raumassa etenkin kesäisin matkailusesongin aikana. Tuolloin matkailijamäärät saattavat jopa ylittää paikallisten asukkaiden määrän. Eniten vierailijoita Vanhassa Raumassa on kuitenkin suurten tapahtumien aikana, esimerkiksi Pitsiviikoilla.¹⁶³ Vuoden 2016 tehdyn haastattelun mukaan myös ulkomaalaisia turisteja näkee runsaasti kesäisin. Matkailijoita tulee haastattelun mukaan etenkin japanista, ranskasta ja saksasta.¹⁶⁴

3.3.1 Vanha Rauma kansainvälisesti tunnetuksi matkakohteeksi

Yksi vuoden 1981 kaupunkisuunnitelman muutoksen tärkeimmistä tavoitteista oli tukea Vanhan Rauman toiminnallista monimuotoisuutta ja tarjota jatkuvan elämän sekä kehityksen edellytykset eikä tukea kritisoitua ideologiaa kaupunkimuseosta. Suunnitelmaan tehtiin useita myönnytyksiä liiketoiminta-alueen elinkelpoisuuteen ja kauppiaiden tarpeisiin vaikka pyrittiinkin suojelemaan kaupunkikuvaa.¹⁶⁵ Paikalliset suojelu- ja suunnitteluviranomaiset olivat sitoutuneet ylläpitämään Vanhan Rauman toiminnallista monimuotoisuutta ja perintökeskustelu pyrkikin epäsuorasti tukemaan alueen asuinkäyttöä.¹⁶⁶ Kaupunkisuunnitelman ajantasaisuus oli yksi syy Suomen hallituksen päätökselle asettaa Vanha Rauma ehdolle maailmanperintöluetteloon vuonna 1990.¹⁶⁷ Lopulta Tunisian Karthagossa järjestetyssä kokouksessa vuonna 1991 Vanha Rauma nimettiin Unescon maailmanperintökohteeksi. Vähitellen epäilijöillekin valkeni, että jatkossa oli melko hyödytöntä niskoitella suojelevaa kaavaa vastaan, sillä nyt Vanhan Rauman tapahtumia seuraavat muutkin kuin paikalliset.¹⁶⁸ Jo seuraavana vuonna eli 1992 kävi useita asiantuntijoita ja opiskelijaryhmiä tutustumassa Vanhan Rauman kohteisiin.¹⁶⁹ Kuitenkin vasta vuoden 1994 Rauman kaupungin toimintakertomuksessa Vanhan Rauman tunnetuksi tekeminen ja tutkiminen

¹⁶³ Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2015–2020, 35.

¹⁶⁴ Haastattelu H1, 2016.

¹⁶⁵ Vahtikari 2017, 150.

¹⁶⁶ Vahtikari 2017, 152, 153.

¹⁶⁷ Vahtikari 2017, 150.

¹⁶⁸ Niemi 2017, 83.

¹⁶⁹ Rauman kaupungin kunnalliskertomus 1992, 30.

ovat olleet kirjattuna tavoitteisiin.¹⁷⁰ Vanhaa Raumaa koskevia oppaita ja karttoja on alettu julkaisemaan heti kun se sai ehdokkuuden maailmanperintökohteeksi vuonna 1991. Kyseisenä vuotena esimerkiksi julkaistiin *Kävelykierros Rauman Vanhassa Kaupungissa* -opas, jossa Vanhan Rauman kerrottiin olevan ehdolla Unescon maailman kulttuurimuistoksi.¹⁷¹ Pelkällä ehdokkuudella on siis jo haluttu heti pyrkiä kasvattamaan kohteen arvoa ja lisäämään matkailijoiden määrää.

Kehitysvaiheessa alueen kehittämistä ei vastaa enää paikallistaso vaan kontrolli siirtyy alueen ulkopuolelle. Vanhan Rauman tapauksessa kaupunki tulee mukaan kehittämään aluetta ja samalla alueen matkailun edistämiseen alettiin kiinnittää enemmän huomiota. Maailmanperintöstatuksen myötä Vanhasta Raumasta tuli yksi maailmanperintömatkailun kohde. Kyseinen status on monelle kaupungin ulkopuolelta tulevalle matkailijalle pääsyy käydä Vanhassa Raumassa ja se on näin ollen nostanut myös Vanhan Rauman kansainvälistä tunnettuutta. Maailmanperintömatkailua alettiin kehittää Vanhassa Raumassa jo vuodesta 1997 lähtien. Useimmiten kehitystyötä on tehty erilaisten projektien puitteissa. Vuosien 1997–2000 aikana toiminut Vanha Rauma vetovoimatekijäksi -projekti oli ensimmäinen alueen matkailun kehittämisprojekti. Tämän projektin aikana toteutettiin matkailusesongin eli kesän aikaan elämyksellisiä seikkailukierroksia ja puuhapajoja lapsille. Vanhan Rauman alueella oli myös opastuspiste ja kesäoppaita jakamassa karttoja sekä vinkkejä matkailijoille.¹⁷²

Matkailun vaikutuksista on kuitenkin alettu puhumaan vuosien aikana yhä enemmän, jonka myötä kestävä matkailu on noussut tärkeäksi teemaksi. Unesco on vuonna 2011 laatinut maailmanperintökohteiden kestävän matkailun ohjelman, jossa visiona on kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyttäminen asianmukaisen matkailuhallinnan avulla. Ohjelman avulla mahdollistetaan maailmanperintökohteiden kehitys- ja suojelutoiminta kestävän matkailun keinoilla huomioiden samalla alueen toimijat ja paikallinen yhteisö.¹⁷³ Lisäksi Suomen maailmanperintökohteiden yhdistys on työstänyt yhdessä Metsähallituksen kanssa yhteiset kestävän matkailun periaatteet vuonna 2016.¹⁷⁴ Viimeisin Vanhan Rauman maailmanperintömatkailua kehittävä hanke on ollut vuosien 2015–2018 aikana toiminut kestävän

¹⁷⁰ Rauman kaupungin toimintakertomus 1994, 66.

¹⁷¹ Rauma Kävelykierros Rauman Vanhassa Kaupungissa 1991.

¹⁷² Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2015–2020, 35–36.

¹⁷³ Kestävä matkailu maailmanperintökohteissa; Sustainable Tourism.

¹⁷⁴ Kestävä matkailu maailmanperintökohteissa.

matkailun edistämishanke Living With Cultural Heritage. Hankkeeseen osallistuivat Rauman maailmanperintökohteiden lisäksi myös Ruotsin maailmanperintökohde Visby sekä Latviasta historialliset kaupungit Kuldiga ja Aizpute. Osallistujat kehittivät yhdessä hankkeen aikana menetelmiä, joiden avulla historiallisten elävien kulttuuriympäristöjen piirteitä voidaan hyödyntää kestäväällä tavalla matkailussa.¹⁷⁵ Maailmanperintömatkailua halutaan kehittää jatkuvasti. Työ- ja elinkeinoministeriön vuosille 2015–2025 linjaamista tavoitteista yksi on maailmanperintökohteiden, kuten Vanhan Rauman, nostaminen matkailualueiden matkailun kärkikohteiksi ja vahvemmin osaksi Suomen matkailun maakuva.¹⁷⁶

3.3.2 Maiseman muutos

Voimaantulleen maailmanperintöstatuksen myötä alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota Vanhan Rauman yleisilmeeseen. Vuonna 2003 Opetusministeriön maailmanperintöryhmä arvioi, että liiketilojen räikeät mainokset ja kauppaketjujen tunnukset eivät kuulu Vanhan Rauman ilmeeseen. Tuolloin ongelmallisia olivat etenkin suuriin ikkunoihin liimatut mainoskalvot, joiden takia kaupunkikuvallinen ilme kärsi.¹⁷⁷ Lisäksi huonokuntoisia ja paikoitellen voimakkaasti muutettuja liikerakennuksia alettiin palauttaa uusrenessanssityylisiksi. Tyyli muutoksia alettiin tehdä esteettisistä syistä, mutta myös rakennusten käytön muuttumisen myötä. Esimerkiksi julkisivuja, jotka muodostuivat liikkeiden suurista näyteikkunoista, koristeltiin vanhemmista ikkunoista mukailuin ideoin. Lisäksi liikejulkisivuja muutettiin asuntojen julkisivuiksi liiketoiminnan loputtua.¹⁷⁸ Erään Vanhan Rauman asukkaan mukaan alueella ollaan nykyään hyvin tarkkoja myös siitä, mitä saa näkyä pihasta kadulle. Esimerkiksi ilmalämpöpumppuja saa asentaa, kunhan se ei ole näkyvässä kadulle pihaportin ollessa auki.¹⁷⁹

Kehitysvaiheessa matkailu alueelle lisääntyy mikä luonnollisesti lisää liikennettä alueella. Liikenteen lisääntymisen myötä myös sen tuomat ongelmat ovat olleet keskiössä. Vuonna 1999 kaupunki kertoi keskustan kehityssuunnitelmasta, jossa Vanhan Rauman pääkaduista eli Kauppa- ja Kuninkaankadusta suunniteltiin kävely- tai pihakatuja. Taas kerran liikkeenharjoittajien vastustaessa suunnitelmaa ei toteutettu. Pysäköintipaikkoja kuitenkin vähennettiin ja alueelle

¹⁷⁵ Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2016–2019, 27.

¹⁷⁶ Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2015–2020, 35–36.

¹⁷⁷ Rähä 2009, 17.

¹⁷⁸ Niukko 2014, 24.

¹⁷⁹ Haastattelu H16, 2016.

määrättiin 20 kilometrin nopeusrajoitus. Tässä kohtaa myös paikallisliikenne siirrettiin pois Vanhasta Raumasta ja raskaille ajoneuvoille tuli läpiajokielto. Mitkään näistä muutoksista ei ole kuitenkaan tuonut tarpeellista helpotusta liikenteen aiheuttamiin ongelmiin, sillä nykyään liikenne on moninkertainen 1980-lukuun verrattuna.¹⁸⁰ Esimerkiksi vuonna 2011 Kuninkaankadun liikennemäärä oli noin 4000 ajoneuvoa tunnissa ja Kauppakadulla vastaavasti noin 3100. Nämä ovat katujen profiilin ja alueen maankäytön kannalta merkittävän suuria määriä. Arvion mukaan jopa noin 80 % näiden katujen liikenteestä oli läpiajoliikennettä.¹⁸¹ Vuonna 2013 maailmanperintökomitealle tehdyssä raportissa yhdeksi Vanhan Rauman ajankohtaiseksi uhaksi on niin ikään arvioitu liikenteen vaikutukset.¹⁸² Liikenteen väheneminen olisi siis tärkeä kehittämisen kohde Vanhassa Raumassa. Kuitenkin alueen saavutettavuutta halutaan lisätä. Raumalla on hyvät pikatieyhteydet, joissa kuitenkin liikennöitsijät ovat vähentäneet linja-autovuoroja Tampereelle, Turkuun ja Helsingin suuntaan.¹⁸³ Yksityisautoilu nousee siis parhaaksi ratkaisuksi tulla Raumalle, sillä laiva- ja rautatieliikennekään eivät kuljeta matkailijoita. Tämä onkin nostanut 2010-luvulla kysymyksen Rauman henkilöjunaliikenteen aloittamisesta uudelleen.

Matkailukohteen kehitysvaiheessa tapahtuu nimensä mukaisesti suuria kehityksen askelia. Kaupunki alkoi 1990-luvun vaihteessa ja 2000-luvun alussa merkittävästi kehittämään Vanhan Rauman yleisilmettä ja infrastruktuuria. Muun muassa 1990-luvun lopulla asfalttipäällystettä alettiin vaihtaa katupäällysteeksi, jonka tuli sopia historialliseen kaupunkikuvaan. Näin ollen ennen vuosituhannen vaihtumista osa Vanhan Rauman kaduista oli jo saanut noppakivi pinnan. Pääkadut kivettiin noppakivillä 2000- ja 2010-luvuilla, joista jalkakäytävät erotettiin värillisillä graniittilaatoilla. Alhaisen nopeusrajoituksen vuoksi kadunylityspaikkoja ei tarvinnut merkitä suojateiksi ja kadun ylittäminen tuli sallituksia muuallakin kuin risteyksissä. Tämä lisäsi jalankulkijoille turvallisuutta ja kohteen saavutettavuutta, mutta myös kannusti autojen pysäköimistä Vanhan Rauman alueella sijaitseville isommille paikoitusalueille.¹⁸⁴ Vanhassa Raumassa oli vuonna 2019 Kuninkaan- ja Kauppakadun varsilla tunnin pysäköinti sallittu. Lisäksi alueella tai sen läheisyydessä on 24 tunnin paikoituksista lyhytkestoisempiin

¹⁸⁰ Niemi 2017, 84.

¹⁸¹ Vanhan Rauman katujärjestelyjen muutoksen liikenteellinen toimivuus 2013, 1.

¹⁸² Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2015–2020, 25.

¹⁸³ Marttinen 2019.

¹⁸⁴ Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2015–2020, 22–23; Lehmuskallio & Tanhuanpää 2001, 67.

pysäköimismahdollisuuksiin.¹⁸⁵ Sitoutumisvaiheen jälkeen parkkipaikoitusta on lisätty esimerkiksi Vähäraastuvankadulle ja Anundilankadun varteen.¹⁸⁶ Viimeisten vuosien aikana myös Vanhan Rauman läheisyydessä olevan Karin koulun piha on avattu kesäkuukausiksi parkkipaikaksi.¹⁸⁷ Alueella kävelyn turvallisuutta on lisätty myös sulkemalla pääkadut liikenteeltä kokonaan tai osittain isojen tapahtumien aikana, esimerkiksi Pitsiviikolla ja Tonttujen yönä. Jalankulkijoiden suuren määrän vuoksi kyseinen järjestely on melkein välttämätön. Viimevuosien aikana Vanhan Rauman kävelykatuaika on kestänyt suunnilleen koko heinäkuun eli vilkkaimman matkailusesongin ja tapahtumien aikaan.¹⁸⁸

Kehitysvaiheessa Vanhan Rauman infrastruktuuria on kehitetty paljon eteenpäin. Parkkipaikkojen lisäksi yksi huomattava kehitysskel alueen infrastruktuurissa oli torikatosten rakentaminen vuonna 2007. Samaan aikaan tori päällystettiin noppakivillä ja sinne rakennettiin pieni kioski. Nämä luovat hyvää pohjaa Vanhan Rauman kaupankäynnin kehittymiselle ja torikaupan edellytysten paranemiselle.¹⁸⁹ Torikaupan väheneminen on kuitenkin myös muissa kaupungeissa ongelmana, joten torikatosten rakentamista ei voi kokonaan luokitella matkailuinfrastruktuurin rakentamiseksi, vaikka sillä positiivisia vaikutuksia matkailuun olisikin.¹⁹⁰ Torin kehittämisen lisäksi muuta kehitysvaiheessa rakennettua infrastruktuuria ovat esimerkiksi vuonna 2018 Vanhaan Raumaan lisätyt puistopenkit, jotka olivat Rauman kuvataidekoulun oppilaiden ehostamia. Samalla lisättiin alueelle normaaleja kiinteitä katupenkkejä ja roskapönttöjä kaupunkikuvan sallimissa rajoissa. Niitä lisättiin etenkin torilta Kalatorille päin.¹⁹¹ Kehitysvaiheen alkupuolella 2000-luvun alussa Vanhaan Raumaan ja sen ympäristöön rakennettiin myös opaskylttejä kertomaan alueen tärkeistä nähtävyyksistä. Vuoden 2020 kevään aikana opastaulujen rakenteet kunnostetaan ja samalla niiden sisältö uusitaan.¹⁹² Opaskylttejä lisättiin alueelle kehitysvaiheen edetessä vielä vuonna 2017, jolloin kyltit sijoitettiin kirkkosillan edustalle, Kirstille ja Kalatorin laidalle kertomaan kyseisistä historiallisista kohteista.¹⁹³

¹⁸⁵ Rauman kaupungin opaskartta 2020.

¹⁸⁶ Rauman kaupungin karttapalvelu.

¹⁸⁷ Kävelykadut valtaavat Vanhan Rauman heinäkuussa.

¹⁸⁸ Vanhan Rauman katuja muutetaan kävelykaduiksi 9.7 alkaen; Nurmi 2019.

¹⁸⁹ Niemi 2017, 73; Rantanen 2007; Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2016–2019, 21.

¹⁹⁰ Rantanen 2006.

¹⁹¹ Tuoreet taidepenkit ilostuttavat kaupungin katukuvaa.

¹⁹² Hanna-Leena Salmisen sähköposti Emma Kalliomäelle 27.2.2020.

¹⁹³ Puuta, rautaa, rakkautta -projekti juhlistaa 100-vuotiasta Suomea.

Kehitysvaiheen aikana Vanhan Rauman maiseman muutos on ollut suuri. Kuva neljä kertoo hyvin, kuinka vielä vuonna 1990 Vanhan Rauman maisema oli samantyylinen kuin sitoutumisvaiheessa. Tuolloin Vanhan Rauman kadut olivat asfalttipäällysteisiä, ja kävelykadut oli merkitty selväksi erilaisella kivetyksellä. Alueella oli edelleen 1970-luvulta lähtien paikoitellen katunäkymää hallitsevia metallisia punakeltaisia kaiteita autotien ja kävelykadun välissä. Lisäksi katukuvaa hallitsivat suuret liikennemerkkit ja katupylyvät. Liikkeiden valomainokset olivat maisemassa hallitsevassa asemassa varsinkin pääkatujen varsilla. Vanhan Rauman alueella oli hyvin nykyaikaisia elementtejä, jotka eivät olleet samantyyliisiä alueen rakennuskannan ja muun ympäristön kanssa. Vuodesta 1991 lähtien Vanhan Rauman ilmettä pyrittiin muuttamaan entistä yhtenäisemmäksi.¹⁹⁴

Kuva 4: Vanhan Rauman torin kulmilla 27.1.1990. Kuvaaja Suominen Antti, Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK784:3. Finna-tietokanta.

Nykyään Vanhan Rauman maisema on hyvin erinäköinen kuin kuvassa neljä. Kehitysvaiheen edetessä alueelle on lisätty muun muassa yhteneväisiä peltisiä katoksia liikkeiden ovien yläpuolelle. Lisäksi liikkeiden ulkopuolella käytetään metallisia mainostelineitä asiakkaiden houkuttelemiseen. Ilmettä on yhtenäistetty myös erilaisilla kukka-amppeleilla ja muilla istutuksilla, pyrkimyksenä tehdä alueen ilmeestä idyllinen puukaupunki. Vuoteen 2020 mennessä Vanhassa

¹⁹⁴ Vanhan Rauman torin kulmilla 27.1.1990, Kuvaaja Suominen Antti, Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK784:3, Finna-tietokanta; Vanha Rauma Kuninkaankatu 12.4.1992, Kuvaaja Lahtinen Pertti, Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK805:10, Finna-tietokanta; Vanha Rauma Savilankadun ja Kauppakadun risteys 27.1.1990, Kuvaaja Suominen Antti, Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK784:4. Finna-tietokanta.

Raumassa on vielä kehitysvaiheen alussa oleva lyhtypylväitä vähennetty ja tilalle on laitettu rakennusten julkisivussa kiinni olevia katulamppuja. Näin ollen ne eivät ole maisemassa niin hallitsevassa asemassa kuin aikaisemmin. Myös liikkeiden valomainokset ja massiiviset nimikyltit ovat hävinneet nykyisestä katukuvasta. Koska Vanhassa Raumassa moottoriliikenne on sallittua, myös liikennemerkkejä tarvitaan alueella. Näiden kokoa on kuitenkin pienennetty, jotta ne eivät olisi katukuvassa niin silmään pistäviä.¹⁹⁵

Kehitysvaiheen aikana asuinalueesta on muuttunut kansainvälinen matkailukohde. Historiallisissa kohteissa, kuten Vanhassa Raumassa, Vanhassa Porvoossa ja Suomenlinnassa, on maisemissa muutamia yhtäläisyyksiä. Tällaisia ovat esimerkiksi vanhanaikaiset kyltit ja viitat sekä niihin sopivat kirjoitustyylit. Lisäksi pienet kadunvarsikalusteet ja kukkaistutukset ovat tyyppillisiä ainakin näissä historiallisissa kohteissa matkailusesongin eli kesän aikana.¹⁹⁶ Pyrkimyksenä näissä on varmasti markkinoinnin muokkaaminen kohderyhmiin ja alueeseen sopivaksi. Ratkaisujen samanlaisuus voi nousta myös ongelmaksi. Uniikkiuden häviäminen on tyyppillinen matkakohteen vakiintumisvaiheessa esiin tuleva ongelma. Tämä voi tapahtua kun esimerkiksi alkuperäisiä vetovoimantekijöitä korvataan uusilla tai kun kohdetta muokataan matkailun tarpeisiin. Ääritapauksessa matkailukohteesta voi tulla Marc Augén määritelmän mukaan epäpaikka. Epäpaikalla ei ole historiaa, omaa luonnetta eikä ihmisten siihen liittämää identiteettiä. Tällaisia paikkoja voi olla esimerkiksi liikenteen ja kuluttamisen paikat, kuten lentokentät ja marketit. Hänen mukaansa myös kopioidut paikat, kuten ketjuravintolat, ovat epäpaikkoja.¹⁹⁷ Historiallisissa matkakohteissa ainutkertaiset historialliset piirteet saattavat peittyä yhdenmukaiseen ilmeeseen. Vanhan Rauman maisemaan on tullut kehitysvaiheen aikana esimerkiksi alueen henkeen sopivia matkailijoille tarkoitettuja pikkuputiikkeja ja sen ilmettä on yhtenäistetty vaihtamalla liikkeiden värikkäät isot valokyltit vanhanaikaisiin pienempiin kyltteihin. Vanhan Rauman katukuvaa on vuonna 2019 haluttu Rauman Yrittäjät ry:n ja Rakastunut Raumaan -kauppiaiden toimesta elävöittää, joten sinne maalattiin Tarmo Thorströmin suunnittelemaa pitsikuvioita kadun betonilaattoihin, roskiksiin ja penkkeihin.¹⁹⁸ Tämä pitsikuvio tuo omaleimaisuutta katukuvaan ja kertoo matkailijoille pitsin olevan tärkeä osa alueen historiaa. Pitsi on muutenkin isosti esillä

¹⁹⁵ Havainnointipäiväkirja 3.3.2020; Rauman kaupungin kuvapankki.

¹⁹⁶ Vanha-Rauma ja Vanha-Porvoo ovat riskialueita Suomessa 2014; Suomenlinna 2019; Vanhan Rauman katuja muutetaan kävelykaduiksi.

¹⁹⁷ Augé 1995, 77–78.

¹⁹⁸ Rauman katukuvaan lisää pitsiroksikasia ja -graffiteja.

Vanhassa Raumassa. Pitsimymälöiden lisäksi useat alueen muut yritykset ovat ottaneet pitsikuvion osaksi muun muassa näyteikkunoiden ilmettä.¹⁹⁹ Pitsillä Vanhan Rauman on helppo erottautua muista samanlaisista kohteista, kuten Vanhasta Porvoosta. Kaikki nämä ovat kuitenkin osa kehitysvaiheessa tullutta matkakohteen lavastamista, jossa on siis kyse elementtien muokkaamisesta matkakohteen luonteeseen sopivaksi.

Maiseman luonteen muutoksen aikana myös sen esitystapa on muuttunut. Kehitysvaiheen aikana on ymmärretty, että jokainen matkailija kokee matkakohteen eri tavalla ja liittää sen maisemaan erilaisia tulkintoja. Tämän ymmärryksen myötä matkailukuvissa monumentit ja muut nähtävyydet on jätetty avoimiksi tulkinnoille ja käytölle. Kuitenkin nämä nähtävyydet ja monumentit ovat maisemakuvastoissa mukana muistuttamassa ihmisiä olemassaolostaan ja keskeisyydestään.²⁰⁰ Esimerkiksi Vanhan Rauman vuoden 2019 matkailuesitteessä on yksinkertaistettu kartta alueesta, jossa on niin ikään kuvina nostettu esille tärkeimmät nähtävyydet, kuten Raatihuone, taidemuseo ja Pyhän Ristin kirkko. Esitteessä olevat valokuvat ovat kaikki kesäajalta eikä kuvissa näy matkailijoita. Rauman kaupungin kuvapankki-palvelussa on vapaasti käytettävissä valokuvia esimerkiksi markkinointi käyttöön. Kuvapankissa on kuvia myös Vanhasta Raumasta. Nämä kuvat on aurinkoisena kesä- tai syysaikana otettuja ja niissä on joko paljon ihmisiä tai ei ollenkaan. Kuvien halutaan tuovan esille Vanhan Rauman elävän liikekeskuksen hengen ja toisaalta idyllisen sekä perinteisen puukaupungin tunnelman.²⁰¹ Kehitysvaiheen alussa matkaesitteissä olleet kuvat Vanhasta Raumasta saattoivat olla niin täynnä ihmisiä, että itse katunäkymää ei näkynyt kuvassa kovinkaan paljon. Tästä on kuitenkin siirrytty kuviin, joissa ihmisiä näkyy vähemmän ja katukuva näkyy paremmin.²⁰² Maailmanperintöstatuksen myötä Vanha Rauma on vahvasti mukana Raumaa käsittelevissä esitteissä vuoden 1991 jälkeen.

3.3.3 Palveluiden muutos Vanhassa Raumassa

Kehitysvaiheessa matkailun aluetaloudelliset vaikutukset alkavat kasvaa ja kohde alkaa muuttua yksilöllisestä massamatkailijoiden kohteeksi. Vanhassa Raumassa alkaa näkyä merkkejä siitä, että matkailun liiketoiminta pyrkii adaptoitumaan matkailijoiden tarpeisiin ja on muodostunut selvä matkailijoille kohdennettu alue, jotka ovat Vanhassa Raumassa Kuninkaankatu ja Kauppakatu.

¹⁹⁹ Havainnointipäiväkirja 3.3.2020.

²⁰⁰ Jokela 2014, 45.

²⁰¹ Rauman kaupungin kuvapankki.

²⁰² Esimerkiksi Rauman matkailulehti 2018, 7; Rauma Cultural Heritage Born of the Sea 1996, 6-7.

Palveluiden rakenne on muuttunut kehitysvaiheen alkuvuosilla verraten vuoteen 1979. Kaupallisia palveluita oli vuonna 1991 Vanhassa Raumassa 206. Matkailijoille on enemmän palveluita, esimerkiksi kaksi hotellia/matkakotia, kolme taksi/linja-autoterminaalialueita, kuusi lahjavaraliikettä ja lisäksi seitsemän kulta-, hopea-, savipaja- sekä pitsimyymälää.²⁰³ Paikallisten tarpeisiin olevia palveluita oli alueella edelleen, mutta selvästi vähemmän kuin kaksitoista vuotta sitten. Vanhasta Raumasta oli vähentynyt elintarvikeliikkeet kymmenestä kahteen, puku-, asuste- ja turkisliikkeet 23:sta viiteentoista sekä radio-, tv- ja kotitalouskoneliikkeet kahdeksasta neljään. Kokonaan alueelta hävinneitä palveluita ovat esimerkiksi maatalousliike, hammaslääkäri, autokorjaamo ja hautausliike.²⁰⁴

2000-luvun vaihteessa Rauman keskustan kehittäminen alkoi toden teolla. Kaupunki oli nimittäin tehnyt päätökset mittavista keskustan keittämissuunnitelmista, jonka myötä oli tarpeen kehittää myös kaupallisia toimia. Raumassa oli ennen vuotta 2002 toiminut kaksi erillistä kauppiaaryhmittymää, Parhaat kaupat Vanhassa Raumassa ja Lehmuskeskushanke Vanhan Rauman ulkopuolella. Nämä kuitenkin yhdistettiin Rakastunut Raumaan kauppiaaryhmittymäksi, jonka toiminnan päämääräksi asetettiin muun muassa keskustan vetovoimaisuuden lisääminen ja kaupungin sekä yrittäjien välisen tiedonkulun parantaminen. Ensimmäisenä toimintavuotenaan liikkeiden aukioloajat Vanhassa Raumassa yhtenäistettiin ja niitä laajennettiin.²⁰⁵ Vaikka Vanhan Rauman kaupallisia toimia paranneltiin, vuoteen 2011 kaupallisten palveluiden määrä alueella oli laskenut noin 180 palveluun, kun taas vuonna 2016 kaupallisia palveluita oli alueella vain 155. Vuoden 2016 alueen yrityksistä puolet edustaa kaupan alaa, joita ovat esimerkiksi muotikauppa, erikoiskauppa, ja toinen puoli palvelualaa kuten esimerkiksi kampaamot ja ravintolat. Vuonna 1968 työpaikkojen määrä oli Vanhassa Raumassa noin 900 ja vuonna 2016 se oli vain 635 työntekijää.²⁰⁶ Nopeaa muutosta palvelujen rakenteessa kuvaa hyvin erään alueen asukkaan kommentti siitä, ettei 2000-luvun alussa Vanhasta Raumasta tarvinnut poistua viikkoihin sillä palvelurakenne oli tuolloin toimiva paikallisen asukkaan näkökulmasta.²⁰⁷ Vuoteen 2016 mennessä alueen asukkaiden määrä on laskenut 800 asukkaaseen, joten palvelumuutokset ovat varmasti olleet

²⁰³ Koivula et al. 1992, 33–34.

²⁰⁴ Koivula et al. 1992, 33–34.

²⁰⁵ 2000-luku: City- toiminta elävöittää keskustaa.

²⁰⁶ Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2016–2019, 16, 21; Lehmuskallio & Tanhuanpää 2001, 111.

²⁰⁷ Haastattelu H8, 2016.

myös yrittäjille tarpeellisia.²⁰⁸ Vuonna 2018 Vanhan Rauman keskustan liikehuoneistoista noin 15 oli tyhjiään. Vanhoja liiketiloja on myös muokattu asuinkäyttöön.²⁰⁹ Tällä hetkellä tällaisia liikehuoneistoista muokattuja asuintiloja on lähinnä kahden pääkadun ulkopuolisilla alueilla, kuten Vanhankirkonkadulla sekä yksittäisissä Kuninkaankadun rakennuksissa.²¹⁰

Kehitysvaiheessa matkailukohteessa olevien yritysten määrä saattaa nousta ja tarjonta saattaa muuttua paikallisesta esimerkiksi kansainvälisille yrityksille tai hankkijoille. Vanhassa Raumassa on edelleen paljon yksityisiä uniikkeja yrityksiä, mutta joukkoon on tullut myös ketjuliikkeitä kuten Kotipizza, R-kioski, Syntsam ja Pentik. Palvelujen rakenteesta huomaa, että alueella on paljon erilaisia erikoisliikkeitä, joista osa on selvästi tarkoitettu matkailijoiden tarpeisiin ja toiset taas ovat osa kaupungin peruspalveluita. Tällaisia peruspalveluita ovat esimerkiksi silmäoptikot ja silmälasiliikkeet, kampaamot sekä kioskit. Toiset yritykset ovat huomioineet matkailijat adaptoitumalla näiden tarpeisiin. Näiden liikkeiden tarjontaa on ajateltu matkailijoiden näkökulmasta, jonka myötä Vanhassa Raumassa on paljon yrityksiä, jotka myyvät muun muassa sisustus- ja lahjatavaroita, taidetta sekä käsitöitä. Lisäksi kahviloita ja ravintoloita on alueen palvelutarjonnassa runsaasti. Useat näistä palveluista on muokattu alueen luonteeseen sopivaksi. Tämä näkyy jo pelkästään yritysten nimissä, esimerkiksi Ullan putiikki, Ruokapuoti Lumo ja Sweet Rauma. Joidenkin yritysten nimet on liitetty alueeseen, esimerkiksi Wanhan Rauman Jäätelökauppa ja Wanhan Rauman Kaffebar. Nimen lisäksi toisia myös mainostetaan aluetta hyväksikäyttäen, esimerkiksi erään kahvilan edustalla mainoskyltti kertoi sen olevan ”kaupunkinsa näköinen & makuinen kahvila”. Osa liikkeistä näyttää myös sisältä niin sanotusti kuuluvan alueelle, sillä ne ovat sisustettu vanhanaikaisesti, esimerkiksi natisevilla eripari tuoleilla ja vanhoilla pöydillä. Varsinkin monissa ravintoloissa ja kahviloissa on hyödynnetty vanhanajan tunnelmaa.²¹¹ Vaikka palvelut alueella on pyritty tietenkin luomaan mahdollisimman tuottaviksi, vuoden 2019 puhe raumalaisten kivijalkaliikkeiden elinvoimaisuudesta kirvoitti keskustelua Vanhan Rauman liikkeiden tulevaisuudesta ja alueen pysymistä elinvoimaisena. Rauman yrittäjien toiminnanjohtajan mukaan ”pelkät turistit eivät yksinään pysty pitämään kaupungin yrityksiä elinvoimaisina”.²¹² Moni on kritisoinut Vanhan Rauman liikkeiden aukioloaikoja omiin aikatauluihin sopimattomiksi. Lisäksi

²⁰⁸ Unescon maailmanperintökohde.

²⁰⁹ Niukko 2013, 50; Helkelä 2018.

²¹⁰ Havainnointipäiväkirja 3.3.2020; Niukko 2013, 50.

²¹¹ Havainnointipäiväkirja 3.3.2020.

²¹² Männistö 2019.

parkkipaikkojen vähäisyys puhututtaa edelleen, vaikka Vanhan Rauman alueella maksuttomat pysäköintipaikat ovat lisääntymään päin. Kivijalkamyymälöissä olevat hinnat ovat olleet myös yksi keskustelun aihe.²¹³ Hinoissa on varmasti huomioitu matkailijat, jotka haluavat nähdä ja vierailia pienissä putiikeissa ja jotka tulevat alueelle ostosmatkaamaan eli ovat valmiita kuluttamaan.

Vaikka Vanhan Rauman infrastruktuuria ja palveluita on kehitetty paljon, esteettömyys kysymykset nousevat ajoittain esille. Alueella on vain vähän kohteita, joihin esteettömyyttä vaativat matkailijat pääsevät. Tällaisia ovat esimerkiksi Pyhän Ristin kirkko, Hotelli Vanha Rauma ja kahvila Café Sali. Myös pääkadut ja torit ovat esteettömiä. Vanhoihin puutaloihin on haastavaa tarjota esteetöntä kulkua liikuntarajoitteisille, joten Vanhan Rauman liikerakennuksissa ei pääsääntöisesti ole esteetöntä kulkua.²¹⁴ Liikuntarajoitteiset matkailijat eivät pääse tutustumaan esimerkiksi alueen museokohteisiin tai suurempaan osaan alueen ruokapalveluista.²¹⁵

Vanhan Rauman palveluita on kehitetty yrittäjien lisäksi myös yksityisten henkilöiden toimesta, sillä vuonna 2016 Living with Cultural Heritage -hankkeen myötä vapaaehtoiset Vanhan Rauman asukkaat alkoivat tarjota kotivierailuita ja kotimajoitusta Airbnb-palvelussa. Kyseisten talojen omistajille laadittiin taloista mikrohistoriapaketit, jotka ovat talonomistajien tukena esitellessään kotiaan matkailijoille.²¹⁶ Vuonna 2016 tehtyjen haastattelujen mukaan useat Vanhan Rauman asukkaat suunnittelevat rakentavansa majoitusta esimerkiksi päärakennusten yläkertaan tai ulkorakennuksiin.²¹⁷ Airbnb-palvelun avulla matkailijat, jotka haluavat päästä pois Vanhan Rauman ”turistialueesta”, saavat mahdollisuuden päästä hieman lähemmäksi näkemään autenttista Vanhaa Raumaa. MacCannellin mukaan matkailijat haluavatkin usein osallistua opastettuihin kierroksiin juuri sen takia, että ne tarjoavat helpon pääsyn alueisiin jotka jäävät normaalisti kävijäkokemuksen ulkopuolelle²¹⁸. Opastusten avulla matkailijalla on matala kynnyks lähteä tutustumaan alueella kulissien takaiseen maisemaan ja elämään riippuen tietenkin minkälainen opastuskierros on kyseessä.

Rauman kaupunki onkin halunnut panostaa kehitysvaiheessa erilaisiin opaskierroksiin Vanhassa Raumassa. Näiden avulla pyritään parantamaan matkailijoiden viihtyvyyttä, viipymää, kiinnostusta

²¹³ Männistö 2019.

²¹⁴ Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2016–2019, 28.

²¹⁵ Esteettömät kohteet.

²¹⁶ Rauman kaupunkikonserni tilipäätös 2016, 173.

²¹⁷ Haastattelu H9 ja H12, 2016.

²¹⁸ MacCannell 2013, 98.

ja palvelutarjontaa. Jo vuonna 1992, eli vuosi maailmanperintölistauksen jälkeen, Vanhassa Raumassa useat opiskelija ja asiantuntijaryhmät kävivät tutustumassa kohteeseen. Tuolloin kuitenkin oppaina toimi ainoastaan museohenkilökunta.²¹⁹ Edelleen vuonna 1995 opastuksia oli henkilöresurssit huomioon ottaen erittäin paljon.²²⁰ Raumalla on kuitenkin koulutettu Rauma-oppaita jo 1980-luvulta lähtien ja vuonna 2019 uusia Rauma-oppaita valmistui 19.²²¹ Näiden avulla Rauman kaupunki saa vilkkaaseen kesäaikaan lisää resursseja palvelemaan matkailijoita. Opastuskierrokset ovat pääosin sijoitettuna kesään, jolloin on matkailusezonki ja paljon ihmisiä alueella. Vuoden 2018 heinäkuussa olevia opastuksia olivat muun muassa Nortamo aiheinen kävelykierros, Vanhan Rauman kävelykierros suomeksi ja englanniksi, Keskiaikaiset kirkot -kierros sekä erilaisia muita teemaopastuksia. Kehitysvaiheessa on kehitetty perinteisten opastusten lisäksi vaihtoehtoisia tapoja tutustua Vanhaan Raumaan. Tällainen on esimerkiksi reittisovellus, josta saa kiinnostavaa tietoa Vanhan Rauman kohteista omaan laitteeseen, lisäksi alueella on käytössä QR-koodit eri yhteyksissä.²²²

3.3.4 Matkailusesongista toiseen

Vakiintumisvaiheessa markkinoinnilla pyritään ylläpitämään matkailijamäärien kasvua esimerkiksi pidentämällä matkailukausia.²²³ Tämä alkoi näkyä Raumalla 1990-luvulla, kun matkailuesitteisiin alettiin merkitä talvikuukausien menovinkkejä. Tällaisia esitteitä olivat esimerkiksi Rauman opaskartat vuosilta 1994 ja 1997.²²⁴ Joulun aikaa alettiin kehittää yhdeksi Vanhan Rauman matkailusesongiksi 2000-luvun alussa. Nyt yksi Rakastunut Raumaan -toiminnan näkyvimmistä toimintamuodoista onkin juuri joulunajan tapahtumat Vanhassa Raumassa. Näitä ovat esimerkiksi Tonttujen yö vuodesta 2004 lähtien, jossa alueen palvelut ovat auki iltamyöhään, ja jouluikkunakilpailu useiden vuosien ajan. Vanhan Rauman alueella oli vuoden 2019 joulukuussa useita yhden päivän tai illan kestäviä tapahtumia, esimerkiksi Tonttujen Yö, joulumarkkinat ja joulurauhan julistus. Talvesta siis tehtiin kesän rinnalle matkailusezonki ja sen aikana on järjestetty

²¹⁹ Rauman kaupungin kunnalliskertomus 1992, 30.

²²⁰ Rauman kaupungin toimintakertomus 1995, 61.

²²¹ Raumalle valmistuu 19 uutta matkailuopasta; Rauman oppaat ry.

²²² Ylipuranen 2018.

²²³ Kauppila 2004, 42.

²²⁴ Rauma opaskartta 1994; Opaskartta 1997 Rauma.

monenlaisia tapahtumia joulun jälkeenkin, kuten helmikuiset City Sprintti -hiihtotapahtumat vuosien 2009–2013 aikana.²²⁵

Kehitysvaiheessa matkakohteen matkailijamääriä pyritään nostamaan ja ylläpitämään sekä viipymää kasvattamaan. Tämä tapahtui matkailusesonkeja pidentämällä, mutta myös painamalla erilaisia esitteitä, oppaita ja karttoja Vanhasta Raumasta. Sitoutumisvaiheeseen verrattuna kehitysvaiheen aikana onkin painettu huomattavasti enemmän erilaisia matkailuesitteitä. Varsinkin 2000-luvun alusta lähtien Rauman matkailuesitteet ovat olleet jokavuotisia. Perinteisten matkailuesitteiden lisäksi on julkaistu myös esitteitä erilaisilla teemoilla, joita on ollut esimerkiksi alueen esihistoria ja Rauman murre.²²⁶ Varsinkin kesäisin on julkaistu isompia ja pienempiä esitteitä sekä lehtiä Rauman menovinkeistä, tapahtumista ja nähtävyyksistä. Tällaisia julkaisuja ovat muun muassa *I Love Rauma*- kesäopas lehti ja Rauman kesäesitteet.²²⁷

Esitteiden lisäksi matkailijamääriin ja viipymään on pyritty vaikuttamaan myös luomalla erilaisia tapahtumia alueelle. Tämä matkailijamäärien ylläpitäminen ja mahdollinen kasvu on tärkeää, sillä matkailun aluetaloudellinen merkitys on huomattava²²⁸. Kesän ollessa Vanhan Rauman tärkein matkailusesonki on siihen panostettu enemmän 1990-luvulta lähtien. Muun muassa Pitsiviikon tapahtumia alettiin kehittää. Vuonna 1990 järjestettiin ensimmäinen Mustan pitsin yö, josta on muodostunut alueen yrityksille merkittävä taloudellinen tapahtuma. Alun perin kyseisellä tapahtumalla haluttiin tuoda räväkkyyttä Pitsiviikon ohjelmaan, mutta ensimmäisen vuoden ollessa menestys Mustan pitsin yötä haluttiin jatkaa.²²⁹ Yleisömenestyksen myötä seuraavasta vuodesta lähtien eli vuodesta 1991 Vanhan Rauman kadut on suljettu liikenteeltä.²³⁰ Mustan pitsin yössä Vanhassa Raumassa liikkeet ovat auki yömyöhään, jonka lisäksi alueella on kaikenlaista muuta ohjelmaa. Ensimmäisten vuosien aikana ohjelmaan kuului muun muassa juhla-asukilpailu ja toritanssit.²³¹ Vuonna 1991 Mustan pitsin yössä oli arvioilta 30 000 kävijää ja seuraavana vuotena se oli jo saavuttanut valtakunnallisen ja jopa maailmanlaajuisen maineen ja keräsi noin 50 000 kävijää Vanhan Rauman kaduille. Vuonna 2006 tehtiin seuraava merkittävä

²²⁵ 2000-luku: City-toiminta elävöittää keskustaa.

²²⁶ Esi-isien jalanjäljillä; Niemi 1999.

²²⁷ Esimerkiksi Rauma Kesä 2015-esite; Rauma Kesä 2016-esite; Rauma Kesä 2017-esite; I Love Rauma 2014; I Love Rauma 2018.

²²⁸ Hemmi 2005a, 93.

²²⁹ Järjestyksessä 30. Mustan pitsin yö saapuu – Rauma haluaa tallentaa muistoja vuosien varrelta.

²³⁰ Rauman Kaupungin kunnalliskertomus 1991, 30.

²³¹ Järjestyksessä 30. Mustan pitsin yö saapuu – Rauma haluaa tallentaa muistoja vuosien varrelta.

kehitys Pitsiviikon ohjelmaan, sillä ensimmäistä kertaa järjestettävä Avoimet pihat ja pihakirppikset -tapahtuma oli vetonaula niin paikallisten kuin matkailijoiden keskuudessa. Tämä tapahtuma on monelle edelleen syy saapua Pitsiviikoille useampana päivänä. Vuosikymmenien jälkeen Pitsiviikosta on tullut tunnettu kaupunkifestivaali, jossa yleisöä viihdyttävät huippuluokan esiintyjät ja monipuoliset markkinat sekä erilaiset työpajat ja näyttelyt.²³²

Matkailusesonkien ulkopuolella Vanhassa Raumassa käy luonnollisesti vähemmän matkailijoita kuin huippusesonkina. Heinäkuussa matkailijat kansoittavat Vanhan Rauman kadut, mutta elokuun loppuun mennessä kiireisin sesonki on jo ohi²³³. Kuluttajien väheneminen alueelta vaikuttaa tietenkin alueen kauppiaiden ja yrittäjien toimeentuloon. Vanhan Rauman kauppiaiden keskuudessa on käyty avointa keskustelua siitä, että pelkät matkailijat eivät pysty pitämään alueen yrityksiä elinvoimaisina.²³⁴ Alueelle on kuitenkin kehitysvaiheessa pyritty järjestämään matkailusesongin ulkopuolelle eli keväälle ja syksyyn erilaisia tapahtumia sekä kampanjoita niin matkailijoiden kuin paikallistenkin houkuttelemiseen. Yksi tällainen on Rakastunut Raumaan – kauppiaiden järjestämä Hintahysteria- eli ostoskampanja.²³⁵

Myös Vanhan Rauman maisema ja katukuva on erilainen sesongin aikana kuin sen ulkopuolella. Vuoden 2019 joulusesongin aikaan Vanhan Rauman pääkatujen varret oli koristeltu muun muassa valoilla, havuköynnöksillä ja jouluikkunoilla.²³⁶ Alueen visuaalista ilmettä oli harkittu ja siihen oli panostettu huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi keväällä kun matkailijoita on vähemmän. Maaliskuun alussa 2020 Vanha Rauma näytti hieman koruttomalta, kun viimeisiä joulusesongin somisteita poistettiin kauppatorin ympärillä olevista katupylväistä. Liikkeiden edustoilla oli harvakseltaan kylmyyden kestäviä istutuksia. Kun ilmat lämpenevät, alkaa vähitellen Vanhan Rauman katukuvaan ilmaantua muun muassa kadunvarsikalusteita ja värikkäitä kukkaistutuksia. Ympärivuotisesti Vanhan Rauman katukuvassa on yritysten mainostelineet. Näistä osa on alueen ilmeeseen sopivia eli ”vanhantyyliisiä”, mutta suurin osa on värikkäitä ja metallisia.²³⁷

Kesäsesongin aikana Vanha Rauma on koristeltu kukka-amppeleilla niin torin ympärillä kuin

²³² Jaakkola 2020.

²³³ Hietikko 2019.

²³⁴ Männistö 2019.

²³⁵ 2000:luku: City-toiminta elävöittää keskustaa.

²³⁶ Havainnointipäiväkirja 13.12.2019.

²³⁷ Havainnointipäiväkirja 3.3.2020.

yksittäisten liikkeiden kohdalla. Yritysten ulko-ovet ovat sisään kutsuvasti auki. Lisäksi sään salliessa kaduille nostetaan muutamia myyntituotteita, jotka houkuttelevat sisään liikkeisiin.²³⁸

Butlerin mukaan kehitysvaiheessa alueen alkuperäisiä vetovoimantekijöitä aletaan korvata keinotekoisilla esimerkiksi kehittämällä alueelle ohjelmapalvelu infrastruktuuria.²³⁹

Ohjelmapalvelut voidaan luokitella Maailman Matkailujärjestön World Tourism Organizationin mukaan kansainvälisesti viiteen eri ryhmään, jotka ovat luontomatkailu, talviaktiviteetit, vesi- ja ranta-aktiviteetit sekä sosiaalinen elämä ja kilpailut. Suomessa ohjelmapalvelut luokitellaan usein kolmeen kategoriaan eli virkistys- ja harrastuspalveluihin, kulttuuri- ja taidetapahtumiin sekä kilpailutapahtumiin. Tilastokeskus on toimialaluokituksessa luokitellut ohjelmapalvelut useampaan eri alatoimialaan, joita ovat esimerkiksi matkatoimistot ja matkanjärjestäjien toiminta, esittävät taiteet, museoiden toiminta, urheilulaitosten toiminta ja kylpylaitokset, saunat ja solariumit.²⁴⁰

Vanhassa Raumassa alkuperäisenä vetovoimantekijänä voidaan pitää alueen rakennuksia ja vanhan ajan tunnelmaa. Ohjelmapalveluita on alueella ollut ennen kehitysvaiheettakin, näitä ovat muun muassa elokuvateatteri, museot ja matkaoppaiden palvelut. Vanhaan Raumaan on kuitenkin matkailun kehitysvaiheessa noussut myös uusia ohjelmapalveluihin kategorioituja vetovoimantekijöitä. Näitä ovat muun muassa lukuisat virkistyspalvelut ja kulttuuritapahtumat. Myös torikatoksia ja kesäisin Kauppatorilla olevaa lavaa voidaan pitää ohjelmapalvelu infrastruktuurina.

Kehitysvaiheessa ilmaantuvat matkailun ensimmäiset ympäristövauriot, sillä matkailijoiden määrä lisääntyy. Ympäristövaurioita voi näkyä esimerkiksi kasvillisuudessa, rakennetun ympäristön kulumisena, ilmanlaadussa tai vesistöissä.²⁴¹ Maailmanperintökomitealle vuonna 2013 tehdyssä kausiraportoinnissa Vanhaa Raumaa uhkaaviksi tekijöiksi on mainittu muun muassa tuholaiset ja mikro-organismi. Lisäksi liikenteen kasvu saattaa aiheuttaa haittaa vanhojen rakennusten rakenteisiin ja huonontaa ilmanlaatua.²⁴² Vanhassa Raumassa ympäristöllisiä ongelmia ilmenee etenkin kesäisin ja varsinkin suurten tapahtumien aikaan. Rauman kaupunki sai vuoden 2019 kesällä palautetta muun muassa alueen roskaisuudesta. Palautteen myötä kaupunki on lisännyt Vanhan Rauman pääkaduille lisää roskapönttöjä paikkoihin, missä katutila sen sallii. Suuret

²³⁸ Vanhan Rauman katuja muutetaan kävelykaduiksi 8.7; Matilainen 2019.

²³⁹ Hemmi 2005a, 93.

²⁴⁰ Mäkelä 2016, 16.

²⁴¹ Hemmi 2005a, 43, 93.

²⁴² Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2015, 25.

ihmismassat aiheuttavat roskaamisen lisäksi myös kulumista, joka on voimakkaimmin näkyvässä kesällä matkailusesongin huippuaikana. Erityisesti Vanhassa Raumassa sijaitsevan Savilan puistoalue kuormittuu suurten ihmismäärien takia ja varsinkin puistossa olevat nurmi- ja istutusalueet ovat kärsineet ihmisten aiheuttamasta kulumisesta, vaikka toimintoja onkin pyritty ohjaamaan kovalle pinnoille.²⁴³

Kuten jo edellä mainitsin merkitsijät kertovat ennakkotietoa kohteesta ja luovat matkailijalle kontekstin kohteeseen. Kehitysvaiheessa Vanhan Rauman merkitsijöiden määrä on noussut kansainvälisen tunnettuutensa seurauksena. Merkitsijät voivat muuttua ja vaihdella ja ne voivat olla myös symbolisia. MacCannellin mukaan matkailijat usein näkevät sen mikä on merkitsijöissä mainittu tai niiden mukaan tarpeen nähdä. MacCannell nostaa esimerkiksi San Franciscon, josta useimmat matkailijat näkevät muun muassa Golden Gate sillan, Union Squaren ja Chinatownin.²⁴⁴ Vanhassa Raumassa symbolisia merkitsijöitä on tullut esille kehitysvaiheen aikana kun kohteen kansainvälistyminen alkoi. Näitä ovat esimerkiksi Raatihuoneen museo, Pyhän Ristin kirkko ja alueen pääkadut liiketiloineen. Symbolisia merkitsijöitä voivat olla käytännössä kaikki yksittäiset nähtävyydet, jotka vetävät matkailijoita puoleensa muiden näkemisen arvoisten paikkojen kustannuksella. Symbolisiin merkitsijöihin liittyy vahvasti konstruktivinen autenttisuus. Tällä tarkoitetaan autenttisuutta, joka on rakentunut sosiaalisesti. Matkakohteen kokijan aikaisemmat kokemukset vaikuttavat siihen mieltääkö hän kohteen autenttiseksi vai ei. Tämä autenttisuus voi olla esimerkiksi matkailijan kohteeseen kohdistuvien stereotyyppien, odotusten ja kuvitelmien heijastuma. Näin matkailijan etsimästä autenttisuudesta tulee myös symbolista.²⁴⁵

Matkailijoilla on kyky muuttaa matkakohde yhdeksi merkitsijäkseen²⁴⁶. Esitteet ovat hyvä esimerkki tästä, sillä matkailijalle kerrotaan mihin asioihin kannattaa kiinnittää huomiota. Jos esitteissä kerrotaan paikan olevan ”elävä idyllinen puukaupunginosa”, matkailija useimmiten näkee alueen juuri tällä tavalla. Myös esitteissä olevat kuvat muokkaavat tapaa, jolla matkailija käyttäytyy ja tarkastelee kohteen maisemaa. Se miten alue tuodaan esitteissä esille yleensä vahvistaa paikkasidonnaisia stereotyyppioita sekä kertoo kuluttajien ja tuottajien ideologioista.²⁴⁷ Kehitysvaiheen alkupuolella Vanhasta Raumasta painetuissa esitteissä haluttiin antaa kuva

²⁴³ Mari Pohjalaisen sähköposti Emma Kalliomäelle 10.2.2020.

²⁴⁴ MacCannell 2013, 111.

²⁴⁵ Bruner 1994, 399; Wang 1999, 35.

²⁴⁶ MacCannell 2013, 123.

²⁴⁷ Jokela 2014, 55.

vilkkaasta liikekeskuksesta, mutta viimeisten kymmenen vuoden aikana alueen vanhan ajan korostaminen on lisääntynyt esitteissä voimakkaasti. Tämä perinteikäs vanhan ajan henkisyys onkin yksi Vanhan Rauman vetovoimantekijöistä nykypäivänä. Jossain tapauksissa kuvat tyhjästä pääkaduista voi johtaa matkailijaa harhaan esittämällä sen olevan aito näkymä kohteessa. Todellisuudessa kadut kuitenkin vilisevät ihmisistä. Vanhan Rauman tapauksessa kuvat tyhjästä kaduista ovat kuitenkin todellisuutta, sillä turistinen alue rajautuu selvästi pääkatujen varsille ja näin ollen niiden ulkopuolella on mahdollista nähdä esitteissä esille tuotu rauhallinen puutaloalue.

Vanhan Rauman elinvoimaisuus ja säilyminen kaupungin keskeisenä kauppakeskittymänä saattaa lähivuosien aikana olla vaarassa, sillä Kanalin varteen rakennetaan uusi kauppakeskus.²⁴⁸ Tämä saattaa siirtää ostovoiman pois Vanhan Rauman alueelta, jolloin yritysten elinvoimaisuus kärsii. Toisaalta kauppakeskuksella saattaa olla myös positiivinen vaikutus Vanhaan Raumaan. Se saattaa nimittäin houkutella esimerkiksi ostosmatkailijoita niin lähikunnista ja pidemmältäkin. Samalla se lisää myös kaivattuja parkkipaikkoja Vanhassa Raumassa kävijöille. Kauppakeskuksen lisäksi Vanhan Rauman asemakaava uusitaan, sillä nykyisin se on pääosin vuodelta 1981. Uusi asemakaava asettaa tavoitteet ja määrittää reunaehdot Vanhan Rauman muutoksille, korjaamiselle, rakentamiselle ja vaalimiselle.²⁴⁹ Näiden muutosten vaikutuksia on vielä mahdoton ennustaa. Ne saattavat työntää Vanhaa Raumaa stagnaatiovaiheeseen tai lisätä alueen elinvoimaisuutta entisestään.

4. Vanhan Rauman autenttisuus matkakohteena

Matkailukohteen kehitysvaiheessa nousee olennaiseksi kysymykseksi autenttisuus. Autenttisuus voi tarkoittaa tilanteesta riippuen aitoutta tai alkuperäisyyttä. Tämä ohjaa matkailijoita suuntaamaan kulkunsa tiettyihin kohteisiin, etsimään tiettyjä asioita ja matkustamaan tietyllä tavalla. Matkakohteissa autenttisuutta pyritään usein vaalimaan ja tuomaan esille. Matkailijat pyrkivät matkoillaan etsimään autenttisuutta, mutta joutuvat usein lavastetun autenttisuuden uhreiksi.²⁵⁰ Autenttisuus nousee yleensä keskeiseksi aiheeksi kun matkakohde on kehitys- ja vakiintumisvaiheessa, jolloin matkailijamäärien noustessa matkakohteeseen alkaa muodostua selkeitä turisteille tarkoitettuja alueita. Lavastettuun autenttisuuteen kytkeytyvät käsitteet

²⁴⁸ Kauppakeskus.

²⁴⁹ Vanhan Rauman asemakaavamuutos AK 01-102 2019, 2.

²⁵⁰ Lüthje 2017, 218–219.

turistinen näyttämö ja takahuone. Erving Goffmanin sosiaalisen vuorovaikutuksen teoriaan pohjaten Dean MacCannell esitti matkailukohteen jakautuvan niin turistiseen näyttämöön kuin takahuoneeseen. Nämä turistiset näyttämöt ovat matkailijoille tarkoitettuja alueita, jotka ovat usein epäautenttisia. Takahuoneet taas ovat paikkoja tai alueita, joihin matkailijoilla ei yleensä ole pääsyä. Takahuoneita pidetään autenttisinä, koska niitä ei ole tehty matkailijoita varten. Tällaisia ovat esimerkiksi alueen asukkaiden kodit ja yksityiset pihat sekä ravintoloiden ja kahviloiden takahuoneet.²⁵¹ Vanhasta Raumasta voidaan erottaa turistinen näyttämö ja takahuone hyvinkin nopeasti. Alueellisesti katsottuna paikalla on kaksi pääkatua eli Kauppa- ja Kuninkaankatu, joiden varsilla todellinen turistinen näyttämö sijaitsee. Matkailijat kulkevat pääosin näiden katujen varsilla, koska niihin on sijoitettu alueen matkailuinfrastrukturi ja palvelut. Vain harvat matkailijat poikkeavat ”reitiltä” takahuoneisiin eli näiden pääkatujen ulkopuolelle²⁵². Yleensä matkakohteen autenttisuudessa haasteena on, että turistinen näyttämö rakennetaan vastaamaan matkailijoiden ennako-odotuksia. Näin ollen se ei vastaakaan enää todellisuutta.

Vanhan Rauman alueelliseksi takahuoneeksi lukeutuu niin sanotut tavallisen asuinalueen tilat. Näissä ei ole palveluita tai erityisiä nähtävyyksiä. Takahuoneiksi voi kutsua esimerkiksi Eteläpitäkäkatua, Vähämalminkatua ja Isoraastuvankatua. Lähinnä kaikki muut kuin pääkadut ja niiden välissä kulkevat kadut voidaan luokitella takahuoneiksi. Vanhan Rauman alueella kaikille yleisille teille on paikallisten lisäksi myös matkailijoilla vapaa pääsy, joten ne takahuoneet eivät ole suljettuja. Alueella olevat yksityiset asunnot sen sijaan ovat niin sanottuja suljettuja takahuoneita, joihin matkailijoilla ei tavallisesti ole asiaa. Osa matkailijoista haluaa nähdä matkakohteen todelliset takahuoneet eli autenttiset alueet, mutta kaikille tämä ei todellakaan ole välttämätöntä. Todellisiin takahuoneisiin on kuitenkin vaikea päästä, sillä paikalliset saattavat lavastaa turistikäyttöä takahuoneiksi.²⁵³ Matkailija saattaa myös lähteä pois turistikäyttöä näyttämöltä etsien alueen takahuonetta, mutta sen huomattuaan haluaakin palata takaisin turistiseen näyttämöön. Kesällä Vanhan Rauman suurimpana matkailusezonkina, matkailijoilla on mahdollisuus kurkistaa alueen takahuoneisiin Avoimet pihat ja pihakirppikset -tapahtumassa. Tässä matkailijalla on tilaisuus nähdä todellisiin takahuoneisiin. Toisaalta nämäkin saattavat olla matkailijoita varten esimerkiksi kunnostettuja tai siivottuja, tällöin piha on edelleen turistinen näyttämö vain

²⁵¹ Lüthje 2017, 220.

²⁵² Havainnointipäiväkirja 13.12.2019.

²⁵³ MacCannell 2013, 93.

lavastettuna takahuoneeksi. Turistien ymmärtäessä, että heille lavastetaan autenttisuutta saattavat he alkaa epäilemään lavastetuksi myös asioita, jotka ovat todellisuudessa aitoja ²⁵⁴.

MacCannellin mukaan yhteiskunnan nykyisen rakenteellisen kehityksen myötä turisteille tarkoitettuja tiloja on kaikkialla. Osa näistä tiloista on turisteja varten muokattuja. Näitä tiloja MacCannell kutsuu kulisseiksi. ²⁵⁵ Kulissit ovat tyypillisiä ilmestyksiä matkakohteen kehitysvaiheessa. Myös Vanhaan Raumaan alettiin rakentaa kulisseja kehitysvaiheen aikana. Näitä ovat esimerkiksi parkkipaikat, katukiveys, opaskyltit ja torikatokset. Käytännössä melkeinpä kaikki se mitä alueella on, jota ei olisi sen ollessa normaalia asuinalueetta, voidaan luokitella kulissiksi. Niiden avulla pyritään parantamaan matkailijoiden viihtyvyyttä alueella ja samalla lisäämään matkailijoiden määrää ja viipymää.

Kulissit voivat olla sijoiteltu matkailualueelle siten, että ne alkavat turistikisästä näyttämöstä ja loppuvat takahuoneeseen. MacCannellin mukaan voidaan nämä kulissit jakaa teoreettisesti kuuteen eri tasoon, kuvaten alueen kehittymistä etunäyttämöstä takahuoneeseen. ²⁵⁶

Ensimmäinen ja näin ollen niin sanotusti voimakkain kulissinen taso on matkakohteen turistikisä näyttämö eli sosiaalinen tila, jonka matkailija yleensä ensimmäisenä näkee ja josta yleensä haluaa pois. Vanhassa Raumassa tällaisena tilana voidaan pitää kahta pääkatua eli Kauppa- ja Kuninkaankatua, joissa sijaitsee suurin osa matkailijoille tarkoitetuista palveluista ja joissa on suurin osa alueen lavastuksesta. Turistikisänä näyttämönä toimivat myös esimerkiksi alueen palvelut ja parkkipaikat. Toinen kulissinen taso on edelleen turistikisä näyttämöä, mutta sitä on pyritty hieman naamioimaan näyttämään takahuoneelta. Tällaisia ovat esimerkiksi museokohteet Kirsti ja Marela, jotka on sisustettu mahdollisimman toden mukaisesti ajalleen tyypillisesti. Näissä kuitenkin matkailijalle on selvää, että on turistikisä näyttämössä edelleen. Kolmas kulissinen taso on edelleen etunäyttämöä, mutta edelliseen verrattuna se on kokonaan pyritty naamioimaan näyttämään takahuoneelta. Tällaisia ovat esimerkiksi museokohteiden pihapiirit ja osa yksityisistä pihoista. Neljäs kulissinen taso on jo takahuonetta. Tämä on kuitenkin aina auki matkailijoille. Vanhassa Raumassa nelostason kulissina voidaan pitää pääkatujen ulkopuolisia julkisia alueita. Viidennessä tasossa on takahuone, johon on matkailijoilla satunnaisesti mahdollisuus tutustua. Tässä tasossa takahuoneet ovat siistittyjä vierailujen varalta. Tällaisia ovat esimerkiksi yksityiset

²⁵⁴ Lüthje 2017, 220.

²⁵⁵ MacCannell 2013, 100.

²⁵⁶ MacCannell 2013, 100–101.

pihat, joihin on mahdollisuus tutustua Avoimet pihat -tapahtumassa. Viimeisessä eli kuudennessa turistisen kulissin tasossa on aito takahuone, johon turisteilla ei ole pääsyä.²⁵⁷ Näitä ovat Vanhassa Raumassa esimerkiksi yksityisomistuksessa olevat talot ja niiden pihat. Lisäksi tietenkin esimerkiksi yritysten takahuoneet ovat aitoa takahuonetta. Vanhan Rauman turistista näyttämöä ja takahuonetta on mahdollista tarkastella myös ajallisesti. Turistisena näyttämönä voidaan pitää aikaa, jolloin kohteessa on matkailusesonki eli on paljon erilaista tapahtumaa ja matkailijoita. Matkailusesonkien aikana alueen visuaaliseen ilmeeseen ja matkailijoiden houkuttelemiseen panostetaan enemmän kuin sesongin ulkopuolella. Vanhassa Raumassa ajallisesti katsottuna turistin näyttämö on kesän ja joulun aika, jolloin alueella on erilaista kulissia ja tapahtumia. Kevät ja syksy voidaan puolestaan katsoa ajallisesti olevan takahuonetta, sillä panostus alueeseen visuaalisesti on vähäisempää ja tapahtumiakaan ei ole samalla tavalla kuin kesällä tai jouluna.

Kulttuurimatkailun lisääntyessä menneisyyden paikkojen tuotteistaminen perinnekohteiksi yleistyy. Perinteellä voidaan nykyisestä matkailullisesta kannasta katsoa tarkoittavan muun muassa maisemaa, muinaismuistoja, rakennuksia ja menneisyyden tapahtumia sekä tapoja, joita voidaan markkinoida matkailutuotteena.²⁵⁸ Myös Vanhan Rauman kohdalla matkailijoita pyritään houkuttelemaan alueelle kokemaan perinteisen puutalokaupungin henkeä.

Maailmanperintölistauksen myötä alueen yleisilmettä on yhtenäistetty sopimaan alueen luonteeseen, esimerkiksi kyltit, markiisit ja ikkunamainokset. Nämä on osa MacCannellin tarkoittamaa lavastusta. Lavastusten avulla matkailija erottaa alueen muusta ympäristöstä, jonka lisäksi ne auttavat pysymään ”reitillä” eli useimmiten turistikissa näyttämössä. Vanhan Rauman kaupallisella pääalueella on huomattavissa selkeitä lavasteita ja kulisseja. Tällaisia lavasteita ovat muun muassa vanhanaikaiset liikekyltit ja vanhanaikaisen fontin käyttö. Näiden lisäksi myös liikkeiden nimet pyrkivät vahvistamaan yrityksen sopimista alueen ilmeeseen. Tällaisia ovat esimerkiksi nimet, joissa on sanat ”putiikki” tai ”Wanha Rauma”. Rauman kielen käyttö on myös eräänlaista lavastusta matkailijoita varten. Näin halutaan varmasti tuoda alueen perinteitä esille. Esimerkiksi Kotipizzan ikkunassa luki ”Luanikast lystimbitto” ja kirpputorin mainostaulussa ”Aarteit niimbali et pyärryt”.²⁵⁹ Rauma kieltä on alettu käyttää myös matkailuesitteissä kehitysvaiheen alusta alkaen, esimerkiksi raumankielisissä matkailuoppaissa *Tleestis Raumal ja ol niingon gotonas*

²⁵⁷ MacCannell 2013, 100–102.

²⁵⁸ Raivo 2007, 5.

²⁵⁹ Havainnointipäiväkirja 3.3.2020.

vuodelta 1999 sekä *Tul ja Pruuva Rauma ja ol niingon gotonas* vuodelta 2000²⁶⁰. Rauman kielen lisäksi alueen perinteitä kuten pitsiä, purjelaivoja ja posliinikoiria on alueen yrityksissä hyödynnetty. Näitä kaikkia voi nähdä alueen yritysten näyteikkunoissa. Lavasteina toimivat esimerkiksi myös alueeseen sopivat katuvalot ja ovien koristeelliset metallikatokset. Lavasteita on kuitenkin pääosin kahden pääkadun varrella. Esimerkiksi Vanhankirkonkadulle mentäessä pääkaduille perinteiset kukkaistutukset häviävät, rakennukset ovat huonommin hoidettuja eikä alueen kulissinen taso ole niin voimakas. Pääkatujen ulkopuolelta voi löytää myös enemmän alueen ilmeeseen sopimattomampia asioita. Selkeitä merkkejä siitä, että on kuljettu turistisen näyttämön ulkopuolelle, ovat esimerkiksi pääkatujen ulkopuolella katukuvasta puuttuvat penkit ja roskapöntöt.²⁶¹

Antropologi Edward Bruner on perustellut, että matkakohteen autenttisuuden todennettavuus jakautuu neljään erilaiseen ulottuvuuteen. Näistä ensimmäisenä autenttiseksi määrittely vaatii historiallisen todellisuuden tunteen vastataksaan odotuksia sekä ollakseen vakuuttava ja uskottava. Toisena Bruner`n määritelmän mukaan on täydellinen simulaatio, joka vastaa totuutta ja on tosi, aito sekä historiallisesti täsmällinen. Kolmanneksi ulottuvuudeksi hän esittää alkuperäisyyden eli kopion vastakohtaan ja viimeisenä ulottuvuutena on auktorisointi, jolloin matkakohde on virallisesti vahvistettu.²⁶² Näiden perusteella Vanha Rauma on autenttinen matkakohde, mutta autenttisuuden käsite voi nousta myös kyseenalaiseksi. Kriitikot ovat kyseenalaistaneet autenttisuuden käsitteen hyödyllisyyden, sillä matkailu kokemuksia ei voi monestikaan määrittellä autenttisuuden käsitteellä. Käsite voidaan liittää joko matkakohteen autenttisuuteen tai se voi todentua tunneperäisenä ja omakohtaisena kokemuksena autenttisuudesta²⁶³. Autenttisten elämysten etsintää voidaan nykyään pitää tärkeänä motiivina matkailulle, vaikka autenttisuuden rooli matkailussa onkin hyvin monitulkintainen.²⁶⁴ Autenttinen kokemus on esimerkiksi juuri Vanhan Rauman tapauksessa moninainen, sillä autenttisen kokemuksen voidaan ajatella olevan sellainen mitä paikalliset todellisuudessa kokevat arjessaan. Alueella olevissa matkailijoille suunnatuissa putiikeissa käyminen ei siis näin ollen olisikaan Vanhan Rauman autenttista kokemista. MacCannell puhuu turistikokemuksesta, joka ei ole aito vain

²⁶⁰ Tul ja Pruuva Rauma ja Ol Niingon Gotonas Raumankielinen matkailuopas 2000; Niemi 1999.

²⁶¹ Havainnointipäiväkirja 3.3.2020.

²⁶² Bruner 1989, 110.

²⁶³ Wang 1999, 349, 351.

²⁶⁴ Lea & Waller 1998, 126–127.

matkakohdetta tai nähtävyyttä katsottaessa vaan hänen mukaansa aito turistinen kokemus yhdistää merkitsijät kohteeseen ja oman kokemuksen merkitsemisen suhteessa toisiin merkitsijöihin.²⁶⁵

Tutkimusten mukaan menneen ajan romantisointi ja nostalgia liitetään helposti autenttisuuden käsitteeseen. Tällöin matkailuelämys symboloi matkailijalle erilaisia perinteitä ja elämäntapoja sekä menneisyyttä ja alkuperää.²⁶⁶ Autenttisuuteen on liitetty myös ajatus neitseellisestä aitoudesta, joka tarkoittaa koskemattomuutta. Tällaisessa neitseellisen aidossa matkakohteessa matkailija tuntee olevansa ensimmäinen joka elämyksen tuntee tai kohteen näkee. Toisena ääripäänä voidaan pitää matkakohteita, jotka ovat yhä vetovoimaisia kohteita vaikka suurten matkailijamäärien voisi ajatella vähentävän kohteen autenttisuutta.²⁶⁷ Vanha Rauma on juuri tällainen kohde, jossa ihmismäärät eivät haittaa autenttisuuden tunteeseen. Ihmismassojen voidaan jopa ajatella kuuluvan perinteiseen ja aitoon Vanhaan Raumaan. Tällöin voidaan kokea Vanhan Rauman olevan aidoimmillaan sesonkien aikana ja niiden ulkopuolella autenttisuuden kokemus voi jäädä saamatta.

Toisaalta matkailijat ovat myös tietoisia siitä, että täysin autenttisen elämyksen saaminen matkakohteissa on lähes mahdotonta. Näin ollen he eivät myöskään vaadi matkakohteelta ehdotonta autenttisuutta. Tällöin he ikään kuin hyväksyvät näennäisen aitouden osana matkailuelämystään ja tunnistavat liikkuvansa kullisseissa sekä tiedostavat, että kullissien takana on aitoa paikallista elämää. Näin he eivät joudu lavastetun autenttisuuden uhreiksi. Matkailualan yritykset voivat vaikuttaa autenttisuuden vaikutelmaan hyvin paljon esimerkiksi tuotteistamalla ja kaupallistamalla matkakohteen tarjoamia mahdollisuuksia ja elementtejä.²⁶⁸ Vanhassa Raumassa tämän voi huomata esimerkiksi vanhan tyyllisistä kylteistä ja tietynlaisista alueeseen sopivista kahviloista ja putiikeista.

²⁶⁵ MacCannell 2013, 135–143.

²⁶⁶ Taylor 2001, 9.

²⁶⁷ Veijola 2002, 94.

²⁶⁸ Cohen 1988, 378–381.

5. Yhteenveto

5.1 Tulokset

Matkailu on muuttanut Vanhan Rauman maisemaa merkittävästi ja sillä onkin ollut suuri vaikutus siihen miltä Vanha Rauma näyttää nykyään. Paikallisesta asuinalueesta on muodostunut suosittu matkakohde, jota tullaan katsomaan ympäri maailmaa. Matkakohteeksi muotoutumisen taustalla yksi tärkeimmistä seikoista on ollut Vanhan Rauman suojelun ja arvostuksen kehittyminen sekä lisääntyminen. Näiden määrä on ollut osana jokaisessa vaiheessa eriasteisena ja se on kehittynyt samaan tahtiin kuin alueen matkailukin. Tämän lisäksi vaiheita yhdistävät yhteiskunnallisten muutosten vaikutukset. Vanhan Rauman matkakohteen elinkaaren ollessa pitkä, yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet vuosien saatossa esimerkiksi matkailu tottumuksiin ja -mahdollisuuksiin sekä näin alueen matkailijoiden määrään ja käyttäytymiseen. Vaiheiden aikana matkailu on muuttanut Vanhassa Raumassa voimakkaimmin maisemaa ja palvelurakennetta. Nämä vaikutukset näkyvät parhaiten kehitysvaiheessa, jolloin matkailijamäärät ovat suuret ja sen vaikutukset aluetalouteen ovat merkittävät.

Vanha Rauma on löytymisvaiheessa ollut kehittymätöntä asuinalueetta, jossa ei näy juurikaan matkailijoiden vaikutuksia alueen maisemaan. Matkailijoita ei vielä löytymisvaiheessa ollut kovinkaan paljon, jonka selittää muun muassa matkalle lähdön huonot edellytykset. Vanhan Rauman maisema on ollut ajalleen hyvin tyyppinen. Kehityksen myötä alueelle nousi enemmän palveluita. Pääkaduilla oli 1950–1960-luvuilla pieniä liikkeitä, joilla oli vaatimattomat mainos- ja nimitaulut liikkeen ulkopuolella seinässä. Pääkadut olivat tuolloin mukulakivipintaisia, joiden varsilla oli maisemaa hallitsevia lyhtypylväitä ja puhelintolppia. Vanha Rauma oli muuttunut 1960-luvulle tultaessa hyvin palvelevaksi kaupungin keskustaksi.

Sitoutumisvaiheessa Vanhan Rauman maisema ja katunäkymä muuttuu radikaalisti verrattuna löytymisvaiheeseen. Tällöin matkailun vaikutukset alkavat vähitellen näkyä. Yhteiskunnallisen kehityksen ja vaurastumisen myötä liikkeiden vaatimattomat nimitaulut vaihtuivat vilkkuviin neonvaloihin ja suuriin värikkäisiin nimikyltteihin. Alueella lisääntyivät myös massiiviset markiisit ja kirjavat liimaukset liikkeiden ikkunoissa. Suolelukaavan myötä vuonna 1981, Vanhan Rauman yleisilmettä alettiin yhtenäistää, jolloin tietyt alueella olevat elementit pyrittiin korvaamaan paremmin alueen ilmeeseen sopivaksi. Tässä kohtaa alueelle alkoi tulla tiettyjä elementtejä, joita

nykyäänkin näkee Vanhassa Raumassa. Tällaisia ovat esimerkiksi tasamarkiisit, hillitymmät liimaukset ikkunoissa ja liikkeiden metalliset nimikyltit. Vaikka pyrkimys oli yhtenäistää maisemaa, sitoutumisvaiheen loppupuolella alueella oli edelleen hallitsevia ja toisistaan irrallisia osia, kuten asfalttipäällyste, suojatiemerkinnet, suuret liikennemerkkit, liikkeiden suuret ja värikkäät nimikyltit sekä kävelykadun ja autotien välissä metallinen värikäs kaide. Lisäksi alueella oli edelleen löytymisvaiheessakin katukuvassa näkyneet lyhtypylväät. Löytymisvaiheessa Vanhan Rauman kadut olivat matkailijoista hiljaiset, mutta sitoutumisvaiheen loppuun mennessä vilkkaat kävelykadut olivat varsin tyypillinen näkymä etenkin kesäaikaan. Sitoutumisvaiheessa matkailijoihin on alettu vähitellen panostaa enemmän ja enemmän. Näin ollen matkailusesongit alkoivat muodostua ja maisemanmuutos alkoi olla huomattava sesongin ja ei sesongin välillä.

Kehitysvaiheessa kadut muuttuivat entistä vilkkaammiksi joukkoturismin myötä. Tässä vaiheessa Vanhan Rauman maiseman muutos on ollut mielestäni voimakkain. Vielä vaiheen alkupuolella 1990-luvulla katunäkymä oli samanlainen kuin sitoutumisvaiheessa asfalttipäällysteinen ja muiden maisemaa hallitsevine elementteineen. Maailmanperintöstatuksen jälkeen matkailijoiden määrä lisääntyi ja alueen matkailuun alettiin totisesti panostaa. Alueen ilmettä haluttiin sitoutumisvaiheen jälkeen edelleen yhtenäistää, jotta alue voisi tarjota kokonaisvaltaisen kokemuksen vanhasta puutalokaupungista. Kuitenkin vasta 2000-luvulla ilmeen yhtenäistäminen alkoi selvästi näkyä. Alueella palattiin takaisin vanhanaikaiseen tyyliin, muun muassa kylteissä, viitoissa ja niiden kirjoitustyyliin. Lisäksi asfalttipäällyste vaihdettiin noppakivipintaan, josta poistettiin suojatiemerkinnet. Myös muita hallitsevia elementtejä poistettiin, kuten suuret liikennemerkkit ja teiden välissä kulkeva värikkäät kaiteet. Tuolloin myös matkailijoita varten alueelle tuodut rakenteet alkoivat lisääntyä. Näitä olivat esimerkiksi katupenkit ja roskapöntöt, uudet opastaulut ja vanhojen kunnostaminen sekä pitsikuvio. Vanhan Rauman katukuvaan on tullut kehitysvaiheessa myös kadunvarsikalusteet, kukkaistutukset ja metalliset mainostelineet liikkeiden ulkopuolelle. Kokonaisuudessaan Vanha Rauma haluttiin muuttaa takaisin vanhanaikaiseen tyyliin, mutta aluetta ei muutettukaan alkuperäiseen 1950-luvun asuunsa vaan siitä muokattiin hienompi ja vetovoimaisempi erilaisilla ”uusvanhoilla” elementeillä, joita ei ennen alueella esiintynyt. Kaikki nämä ovat osa Vanhan Rauman kulisseeja ja lavastusta. Näiden voidaan ajatella olevan asioita, joita alueella ei olisi ilman matkailijoita, esimerkiksi metalliset nimikyltit ja viitat. Kulissina voidaan pitää myös kahta pääkatua, joiden varsilla matkailuinfrastruktuuri ja lavasteet on sijoitettu.

Maiseman muutoksia on tapahtunut vaiheiden välillä, mutta myös vaiheiden sisällä. Nimittäin matkailusesonkien aikana Vanhan Rauman ilme on hyvin erilainen kuin sesongin ulkopuolella. Varsinainen matkailusesonki alkaa muodostua vasta sitoutumisvaiheessa, joka johtuu ainakin osittain siitä, ettei löytymisvaiheessa matkailu ollut kovin merkittävää Vanhassa Raumassa tai Suomessa ylipäätään. Vaikka matkailusesonki puuttuikin, on löytymisvaiheessa kuitenkin matkalle lähdetty pääosin kesäaikaan lomien alkamisen myötä. Tästä johtuen on loogista ajatella sesongin muodostumiseen kesään. Lomia ja ihmisten vapaa-aikaa hyödynnettiin myös Vanhassa Raumassa sillä sitoutumisvaiheessa kesään on alettu panostaa merkittävästi enemmän kuin muihin vuodenaikoihin. Sitoutumisvaiheessa matkailusesonkin aikana Vanhan Rauman kadut alkoivat täyttyä matkailijoista, jolloin uusien matkailijoiden houkuttelemiseen luotiin tapahtumia ja aktiviteettejä, kuten opaskierroksia ja kesäteatteria. Tästä vaiheesta lähtien Vanhan Rauman kesään on panostettu hyvin paljon niin alueen yrittäjien kuin Rauman kaupungin toimesta. Kehitysvaiheessa matkailusesonkin ja sen ulkopuolisen Vanhan Rauman erot ovat hyvin selvät. Kehitysvaiheessa kesällä alueella voi nähdä erilaisia matkailijoita varten tehtyjä kulisseeja, kuten kukkaistutuksia. Tällöin on esillä monia alueen ilmeen yhtenäistäviä tekijöitä, joita sesongin ulkopuolella ei ole. Kehitysvaiheessa matkailijoiden houkuttelemisen lisäksi matkailijoiden viipymää on pyritty lisäämään ja tämä onkin tapahtunut luomalla toisen matkailusesonkin joulunaikaan. Tuolloin alue on samalla tavalla yhtenäinen kuin kesälläkin vaikka käytetyt elementit ovat erilaiset. Joulun aikana alue on yhtenäinen lisättyjen kulissien ansiosta, joita ovat esimerkiksi jouluikkunat, kadun valokoristeet ja liikkeiden ovien ympäröivät havuköynnökset. Kevääseen tultaessa nämä yhtenäiset elementit katoavat ja kesällä taas palaavat muun muassa kukkaistutuksin ja kadunvarsikalustein.

Vanhan Rauman maiseman muutoksen lisäksi matkailulla on ollut merkittävä vaikutus alueen palvelurakenteeseen. Löytymisvaiheessa alueen palvelut perustuivat kokonaan paikallisten tarpeisiin. Matkailua ei alueelle vielä löytymisvaiheessa ollut kovinkaan paljon, joten palvelurakenteen muoto on ymmärrettävä. Rauman kasvaessa vanhan kaupungin ulkopuolelle, kaupungin vähittäiskauppa siirtyi myös pois Vanhasta Raumasta, jolloin siitä alkoi muodostua erikoisliikkeiden aluetta. Palveluita oli löytymisvaiheen alkupuolella vielä vähän, mutta yhteiskunnallisen kehityksen myötä palveluiden määrä kasvoi ja 1960-luvulla Vanhan Rauman alueella oli noin 160 erikoisliikettä. Palveluiksi voidaan luokitella myös muutamat nähtävyydet, joita alueella oli löytymisvaiheessa. Näitä olivat Raatihuoneen museo, Pyhän Ristin kirkko ja Hj.

Nortamon kotitalo. Palveluiden määrä on pysynyt Vanhassa Raumassa suhteellisen samoissa määrissä vaiheesta toiseen.

Sitoutumisvaiheessa vuonna 1979 alueella oli 181 kaupallista palvelua. Palvelut olivat edelleen pääosin paikallisille suunnattuja erikoisliikkeitä, mutta alueelle alkoi tulla myös palveluita, joita niin paikalliset kuin matkailijatkin käyttivät. Matkailijoiden lisääntyä palvelurakenteessa alkoi näkyä enemmän matkailijoiden huomioiminen. Sitoutumisvaiheessa alueella aloitti toimintansa muun muassa matkatoimisto, matkailijakoti, kaksi hotellia ja kolme uutta museokohdetta. Matkailijoille oli siis merkittävästi enemmän palveluita kuin löytymisvaiheessa. Sitoutumisvaiheessa tarkoituksena on uusien matkailijoiden houkutteleminen ja niiden viipymän kasvattaminen.

Kehitysvaiheessa matkailun vaikutus palvelurakenteeseen on ollut voimakkain. Kehitysvaiheen alussa eli 1990-luvulla palveluiden määrä Vanhassa Raumassa oli 206. Tuolloin maailmanperintöstatuksen myötä matkailija määrät nousivat, joka johti paikallisten haluun tuottaa palveluita matkailijoille. Vuonna 1991 matkailijoille oli suunnattu lukuisia palveluita verrattuna edellisiin matkakohteen elinkaaren vaiheisiin. Alueella oli esimerkiksi kuusi lahjatavaraliikettä, kaksi hotellia ja seitsemän pitsi-, savipaja-, kulta- ja hopea liikettä. Myöhemmin kehitysvaiheen aikana alueelle tuli paljon yrityksiä, jotka myyvät käsitöitä, sisustustavaroita, taidetta ja design vaatteita. Näillä on pyritty adaptoitumaa matkailijoiden tarpeisiin. Lisäksi kehitysvaiheessa Vanhassa Raumassa alkaa yleistyä pienet putiikit, kahvilat ja ravintolat, jotka pyrkivät sopeutumaan alueen luonteeseen vanhanaikaisella tyyllillään. Nämä ovat myös osa kehitysvaiheessa alueelle tullutta kulissia. Alueen palvelutarjonnassa näkyvät kulissit erottuvat myös palveluiden nimissä ja näyteikkunoissa, esimerkiksi pitsin käyttö palvelun ilmeessä ja Vanhaan Raumaan linkittyminen nimissä. Kehitysvaiheen alussa paikallisten tarpeisiin oli edelleen palveluita, mutta selvästi vähemmän kuin sitoutumisvaiheessa vaikka palveluiden kokonaismäärä olikin noussut. Tähän saattoi vaikuttaa myös alueella asukkaiden määrän lasku, sillä paikallisten ostajien puuttuessa palvelurakenne muutokset ovat yrittäjien kannalta välttämättömiä. Palveluiden määrän huippuvuodesta 1991 vuoteen 2016 palveluiden määrä oli laskenut 155:een.

5.2 Johtopäätökset

Richard Butlerin matkailukohteen elinkaarimalli oli yllättävän hyvin sovellettavissa Vanhaan Raumaan, vaikka se ei olekaan haja-asutusalueelle syntynyt yksittäinen matkakeskus. Butlerin elinkaarimallin mukaan jokainen matkakohde kulkee läpi kolme vaihetta, jotka ovat syntyminen,

kasvaminen ja kuoleminen. Vanhan Rauman kohdalla matkakohteen syntyminen ajankohtaa ei voi tarkalleen määrittää, sillä matkailua on ollut jossain määrin alueella aina. Kasvunvaihe on kuitenkin helppo tunnistaa esimerkiksi lisääntyvien palveluiden ja alueen muun kehittymisen avulla.

Kuoleman vaihetta Vanha Rauma ei ole vielä saavuttanut eikä välttämättä saavuta ollenkaan.

Vanhan Rauman tähänastisessa matkailukohteen elinkaareissa on tunnistettavissa kolme vaihetta Butlerin kuuden vaiheen sijaan. Elinkaarimallia soveltaessani vanhaan kaupunginosaan, haastavinta oli vaiheiden erottaminen. Sillä Vanhan Rauman kohdalla tiettyjä elementtejä on ollut elinkaareissa jo hyvin aikaisin ja toisia ei tähän asti esiinny ollenkaan. Esimerkiksi Vanhan Rauman matkailun elinkaareissa kehitys- ja vakiintumisvaihe ovat yhdistetty, sillä molempien piirteitä esiintyi samaan aikaan ja näin ollen en pystynyt vaiheita erottamaan. Lisäksi Butlerin matkailukohteen elinkaareissa muuttujana ovat matkailijamäärät, joita Vanhan Rauman kohdalla on mahdotonta laskea. Näistä huolimatta onnistuin hahmottamaan elinkaaren, jota pystyy vertaamaan Butlerin mallia vasten. Nämä alueella tapahtuneet muutokset istuvat hyvin Butlerin malliin, vaikka vakiintumisvaiheen piirteitä onkin samaan aikaan kehitysvaiheen kanssa.

Vanhan Rauman löytymisvaihe on hyvin samanlainen kuin Butlerin mallissa. Silloin matkailijamäärät ovat pieniä, joten myös myynti ja tarjonta ovat pientä. Myöskään matkailustrategiaa alueella ei ole. Vanhassa Raumassa matkailijamäärien pieni määrä johtui osittain siitä, etteivät matkalle lähdön edellytykset olleet vielä hyvät. Myöskään suomalainen yhteiskunta ei ollut kehittynyt vielä kovin paljon palveluelinkeinon suuntaan. Tämän lisäksi myynnin vähyyden voi selittää sillä, että vielä 1960-luvulle asti tarpeetonta kuluttamista pyrittiin välttämään. Löytymisvaiheessa Vanhan Rauman maisema on ränsistyneen oloinen asuinalue, jossa matkailijoiden vaikutus ei juuri näy. Butlerin mallin mukaisesti matkailijat käyttivät paikallista palveluvarausta. Vanhassa Raumassa oli kuitenkin muutama nähtävyys, joita alettiin korostaa 1930-luvun jälkeen, kun Vanha Rauma tunnistettiin erityiseksi. Näitä olivat Raatihuoneen museo, Pyhän Ristin kirkko ja Hj. Nortamon kotitalo. Butlerin mukaan matkailijoita kiinnostaa löytymisvaiheessa kulttuuriset, historialliset ja luonnon rikkaudet alueella, joita Vanhassa Raumassa kyseisillä nähtävyyksillä haluttiin korostaa. Butlerin mallista poiketen matkailijoille haluttiin siis jo löytymisvaiheessa tarjota jotakin Vanhassa Raumassakin. Vanhaa Raumaa ei kuitenkaan korostettu erillisenä matkakohteena vaan sitä pidettiin enemmänkin yhtenä Rauman nähtävyytenä.

Sitoutumisvaiheelle tultaessa matkailijoiden vaikutus alueeseen on huomattavasti suurempi kuin löytymisvaiheessa. Butlerin mallin mukaisesti Vanhan Rauman matkailijamäärät kasvoivat ja matkailu muuttui säännöllisemmäksi kohdematkailuksi. Näin ollen alueella alettiin suuntamaan palveluita matkailijoille, jolloin palvelurakenne muuttui kysyntävetoisesta tarjontavetoiseksi. Matkailijoille suunnattuja palveluita alueella olivat esimerkiksi hotellit, matkatoimisto ja kolme uutta museokohdetta. Lisäksi alueella alkoi näkyä matkailun vaikutus maisemassa esimerkiksi opaskylttien ja parkkipaikkojen lisäämisenä. Nämä kaikki osoittavat, että sitoutumisvaiheelle tyypillisesti myös Vanhaan Raumaan syntyi paineita tarvittavan infrastruktuurin rakentamiseen. Maiseman muutos oli siis löytymisvaiheesta sitoutumisvaiheeseen hyvin suuri. Vanhan Rauman ilmettä haluttiin sitoutumisvaiheessa kehittää, mutta toisaalta sille ominaiset piirteet haluttiin säilyttää ja samalla alueen ilmettä yhtenäistää. Vähitellen sitoutumisvaiheen aikana Vanhan Rauman maisema muuttui ränsistyneestä asuinalueesta vilkkaaksi nykyaikaisia palveluita tarjoavaksi kaupalliseksi keskustaksi. Matkailijoiden lisääntyessä Vanhaan Raumaan alettiin kehittää matkailusezonkia kesään. Maiseman muutos alkoi olla näkyvä siis myös sesongin ja ei sesongin välillä. Sesongin aikana tyypilliseksi näkymäksi muodostuivat vilkkaat pääkadut, joiden varsilla oli tapahtumia ja erilaista turismitoimintaa, kuten opastuksia. Sesongin ulkopuolella kadut olivat hiljaisempia ja matkailijoille suunnattuja tapahtumia tai toimintaa ei ollut.

Vanhan Rauman matkakohteen kehitysvaihe eroaa Butlerin mallista, sillä Vanhan Rauman kohdalla vaiheessa yhdistyy kehitys- ja vakiintumisvaihe. Tämän vaiheen aikana matkailu on vaikuttanut eniten Vanhaan Raumaan verrattuna edellisiin vaiheisiin. Tämä näkyy niin alueen maisemassa kuin palvelurakenteessakin. Butlerin mukaan neljännessä vaiheessa eli vakiintumisvaiheessa kohde on yleensä saavuttanut kansainvälisen tason. Vanhassa Raumassa tämä tapahtui kuitenkin heti sitoutumisvaiheen eli toisen vaiheen jälkeen. Matkailun vaikutukset ovat huomattavat molemmissa vaiheissa, joten matkakohteessa pyritään tarjoamaan palveluita, joita matkailijat haluavat kuluttaa. Nämä palvelut on sijoitettuna matkailijoille kohdennetulle alueelle eli Vanhassa Raumassa kahden pääkadun varteen. Vanhan Rauman kehitysvaiheessa alueella on eniten matkailijoiden tarpeisiin suunnattuja palveluita verrattuna aikaisempiin vaiheisiin, vaikka palveluiden kokonaismäärä on laskenut. Maailmanperintöstatuksen jälkeen Vanhaan Raumaan on ilmestynyt esimerkiksi lukuisia lahjatavaraliikkeitä, pitsimyymälöitä ja käsityöliikkeitä.

Butlerin matkakohteen elinkaarimallin kehitysvaiheessa ulkopuolisen valvonnan ja suunnittelun tarve lisääntyy. Myös tämä näkyy Vanhan Rauman maisemassa. Alueen ilmettä haluttiin

yhtenäistää entisestään ja sieltä poistettiin sinne sopimattomat elementit, kuten asfaltti, suuret liikennemerkkit ja suojakaiteet. Matkailijoita haluttiin huomioida myös infrastruktuurissa yhä enemmän, joten alueelle tuotiin muun muassa penkkejä ja roskapönttöjä sekä järjestettiin lisää paikoitustilaa. Näiden lisäksi vilkkaimman matkailusesongin eli kesän aikana ajoneuvoliikenne kielletään Vanhan Rauman keskustan alueelta vilkkaimpien viikkojen ajaksi. Butlerin mukaan kohteessa esiintyy ensimmäiset ympäristövauriot kehitysvaiheessa. Vanhassa Raumassa ympäristövauriot ovat yllätykseksi kuitenkin vähäisiä ja niitä esiintyy ainoastaan vilkkaimpina kesäviikkoina. Butlerin mallin mukaisesti Vanhassa Raumassa matkailijoiden määrä ylittää paikallisten määrän varsinkin kesäisin ja suurten tapahtumien aikaan. Vanhassa Raumassa matkailijamäärien kasvun ylläpitämiseen ja sesongin pidentämiseen luotiin kehitysvaiheessa joulusta toinen matkailusesonki. Tämä on tyypillistä vakiintumisvaiheen toimintaa. Butlerin mukaan vakiintumisvaiheessa kohde on saattanut menettää ainutlaatuisen asemansa ja Vanhan Rauman kohdalla tämä pitää hieman paikkaansa, sillä esimerkiksi Vanha Porvoo on hyvin samanlainen alue kuin Vanha Raumakin. Näillä on keskenään samanlaisia elementtejä, kuten kukkaistutuksia ja kadunvarsikalusteita.

Vanhan Rauman matkakohteen elinkaari on hyvin ainutlaatuinen, sillä tavallisesta asuinalueesta on muuttunut vuosien saatossa kansainvälinen ja arvostettu matkakohde, jossa tarjotaan erityisiä palveluita matkailijoille. Matkailulla on alkanut olla Vanhassa Raumassa jo 1930-luvusta lähtien enenemässä määrin vaikutusta etenkin maiseman ja palvelurakenteen muutoksiin. Vähitellen matkailijoiden ja alueen arvostuksen lisääntyessä Vanhan Rauman maisemaa on alettu yhtenäistää alueen luonteeseen eli vanhaan puutalokaupunkiin sopivaksi. Kehitysvaiheessa alueen yhtenäistämiseen alettiin käyttää erilaisia kulsseja, jotka ovat täysin uusia elementtejä Vanhassa Raumassa. Aluetta ei nimittäin muutettu takaisin alkuperäiseen 1900-luvun alun ilmeeseen, vaan siitä muokattiin erilaisilla elementeillä hienompi ja houkuttelevampi versio tästä, esimerkiksi asfalttia ei vaihdettu alkuperäiseksi mukulakivipinnaksi vaan tasaisemmaksi noppakiveksi. Nykyään Vanha Rauma on selvästi jakautunut matkailijoille tarkoitettuun alueeseen eli turistiseen näyttämöön sekä sen ulkopuolisiin alueisiin eli takahuoneeseen. Nämä on helppo tunnistaa, sillä matkailijoille tarkoitettun alueen ulkopuolella kulssit vähenevät ja erilaista matkailuinfrastruktuuria on vähän tai ei ollenkaan.

Matkailun luonne on myös muuttunut vaiheiden välillä. Löytymisvaiheen kulttuurista ja historiallista rikkautta hakeneet matkailijat ovat saaneet rinnalleen ostosmatkailijat. Molemmat

matkailijatyytit tulevat kuitenkin alueelle edelleen sen luonteen vuoksi. Ostosmatkailua on lisännyt alueella olevien palveluiden tiivis adaptoituminen matkailijoiden tarpeisiin. Vanhassa Raumassa tiedetään matkailijoiden tulevan alueelle sen vanhan sekä idyllisen luonteen vuoksi ja näin yrittäjät osaavat tarjota palveluita, joita kokevat matkailijoiden hakevan kohteesta. Tämä näkyy palveluiden luonteen muutoksessa, jolloin löytymisvaiheessa alueella oli asukkaiden tarpeisiin niin sanotusti tavallisia liikkeitä, kuten elintarvikeliikkeitä, kun kehitysvaiheessa iso osa alueen palveluista on matkailijoille tarkoitettuja esimerkiksi pitsimyymälät tai lahjatavaraliikkeet.

Tutkimusprosessin alussa ennako-oletukseni tutkimuksen tuloksista poikkesivat lopullisista tuloksista. Tutkimusprosessi alkoi tutkimusaiheeseen perehtymisellä, jonka jälkeen muotoutui lopullinen tutkimuskysymys. Tämän jälkeen kartutin tutkimusaineistoa ja valitsin käytettävät tutkimusmenetelmät. Lisäksi tarkensin viitekehystä ja hahmottelin aineistojen kokonaisuutta. Aineistoa alkoi kuitenkin kertyä liikaa, joten rajasin tutkimuskysymyksen ulkopuolelle sosiaaliset ja taloudelliset muutokset Vanhan Rauman alueella. Tämän jälkeen alkoi tutkimuksen toteutus. Hankin aineistoa havainnoimalla Vanhassa Raumassa joulukuussa vuonna 2019 ja maaliskuussa 2020. Havainnointi oli erittäin suuressa roolissa Vanhan Rauman kulissien, lavasteiden ja turistillisen näyttämön sekä takahuoneen erottamisessa. Huomasin kuitenkin nopeasti, että havainnointiaineistoa olisi hyvä ollut olla vielä vilkkaimman kesäsesongin ajalta, mutta aikataulullisista syistä havainnointi jäi kuitenkin tekemättä. Kesän ajalta maiseman tarkastelu jäi muun muassa valokuvien varaan.

Valokuvat osoittautuivat tärkeiksi tutkimusaineistoksi maisemanmuutoksen selvittämisessä. Pyrin tarkastelemaan valokuvia objektiivisesti ja mielestäni myös onnistuin siinä. Kuten tutkimuksen alussa arvelinkin, valokuvat eivät kuitenkaan aina täsmänneet Vanhasta Raumasta esitettyihin matkakuviin tai esitteisiin. Toisaalta tämä kertoo siitä, että alueelle on haluttu houkutella matkailijoita luomalla tietynlainen kuva alueesta. Menin katsomaan Vanhaa Raumaa koskevia matkaesitteitä ja -karttoja Raisioon Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatearkistoon. Siellä aineisto haettiin minulle valmiiksi, joten en päässyt itse katsomaan aineistotarjontaa. Jotakin aineistoa on siis saattanut jäädä kokonaan tutkimukseni ulkopuolelle.

Esitteistä poiketen kunnalliskertomuksista sai todenmukaista kuvaa Vanhasta Raumasta. Tieto näissä oli kuitenkin suhteellisen suppeaa. Lisäksi joistakin merkittävistä koko Raumaa koskevistä asioista ei ollut mainintaa ollenkaan, näitä olivat esimerkiksi henkilöjuna- ja henkilölaivaliikenteen

lopettaminen. Näin ollen kunnalliskertomuksista saattoi puuttua myös muuta tärkeää tietoa kaupungin kehityksestä. Aineistoani oli havainnointipäiväkirjojen, valokuvien, matkaesitteiden ja -karttojen sekä kunnalliskertomusten lisäksi vuonna 2016 tehdyt haastattelut Vanhan Rauman alueella. Haastattelut toivat joitakin merkittäviä yksityiskohtia esille, joita ei muusta aineistosta löytynyt. Muuten haastattelut olivat suhteellisen pienessä roolissa tutkimuksessani. Samaan aikaan tutkimusaineiston keräämisen kanssa analysoin sitä ja kirjoitin tutkimusta eteenpäin. Lopuksi tein johtopäätökset ja tulkinnat, jotka lopulta poikkesivat omista ennakko-oletuksista. Verrattaessa Butlerin matkakohteen elinkaarimalliin Vanhan Rauman elinkaarimalli oli kuitenkin yllättävän samanlainen.

Vanhan Rauman elinkaarimallia tarkasteltaessa on kuitenkin hyvä muistaa, että se pelkistää ja yksinkertaistaa todellisuutta. Olen kuvannut matkailun aiheuttamia muutoksia Vanhassa Raumassa, mutta todellisuudessa muutosten taustalla voi olla matkailun lisäksi muutakin. Lisäksi vaiheiden käännoispisteet ovat omaa tulkintaani siitä, mitkä elementit näin sinä hetkenä voimakkaimpana. Vaiheet vaihtuvat siis hitaasti, jonka lisäksi vaiheiden elementtien voimakkuudet vaihtelivat ajatellun käännoispisteen kohdalla. Toinen vaihe voi siis jatkua pitkäänkin uuden vaiheen kanssa samaan aikaan. Tutkimus kuvaa hyvin matkailun aiheuttamia muutoksia Vanhassa Raumassa, mutta vilkkaimman kesäsesonki havainnoinnin puuttuessa kokonaiskuva voisi vielä täydentää. Tästä huolimatta havainnointi oli kuitenkin toimiva tutkimusmenetelmä, jolla sain muun muassa kerättyä tietoa matkailijoille tarkoitetuista alueista ja heidän liikkumisesta alueella sekä matkailusezonkien näkymisestä alueella. Butlerin mallin avulla oli kuitenkin helppo etsiä tiettyjä elementtejä alueen kehityksestä asuinalueesta kansainväliseksi matkakohteeksi.

Kokonaisuudessaan matkailun vaikutukset alueella ovat olleet suuremmat kuin odotin. Tämän hetkinen Vanhan Rauman maisema ja palvelurakenne on koottu lähes kokonaan matkailijoiden vaikutuksesta ja heitä varten. Nyt kun Vanhan Rauman matkakohteen elinkaari on määritelty ja siinä tapahtuneet muutokset tunnistettu, voi tutkimusta jatkaa esimerkiksi vertaamalla sitä Suomenlinnan matkakohteen elinkaareen. Nämä kohteet on samaan aikaan hyväksytty maailmanperintölistalle, joten niiden kehitystä olisi helppo vertailla. Lisäksi Vanhan Rauman matkakohteen elinkaarta pystyy käyttämään myös tutkittaessa Vanhan Rauman vaikutuksia Rauman aluekehitykseen sekä aluekehityksen suhteesta Vanhan Rauman alueeseen.

Lähdeluettelo

Internet-osoitteet tarkistettu 26.4.2020.

Tutkimusaineisto

Axel Gallén och Raumo. *Måndagen*, 17.4.1905 (5). Helsinki, 1905.

Esi-isien jalanjäljillä. Rauman kaupunki. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Haastattelut H1-H16. Kulttuuriperinnön tutkimuksen kenttäkurssin haastatteluja 2016–2018. Säilytetään toistaiseksi Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman kokoelmissa.

Handbok för resande i Finland. J. W. Lillja, Åbo, 1858.

Havainnointipäiväkirja 13.12.2019. Vanha Rauma. Emma Kalliomäki.

Havainnointipäiväkirja 3.3.2020. Vanha Rauma. Emma Kalliomäki.

I Love Rauma. Päätoim. Janne Rantanen. Marva Media Oy, PunaMusta Oy, Joensuu, 2018.
<https://issuu.com/marvagroup/docs/iloverauma2018>

I Love Rauma. Päätoim. Pasi Katajamäki. Marva Media Oy, Scanweb Oy, Kouvola, 2014.
<https://issuu.com/marvagroup/docs/ilr14>

Lomamestarin Suosikkireitit. Kymen painotuote, 1988. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Matkailureittejä Suomessa 1937. Suomen Matkailijayhdistys. Oy Weilin & Göös, Helsinki, 1937.

Matkasuuntia Suomessa I-IV 1888–1890. *Suomen matkailijayhdistys*. Näköispainos vuodelta 1986. Gummerus Oy kirjapaino, Jyväskylä, 1986.

Opaskartta 1997 Rauma. Rauman Nuorkauppakamari ry, 1997.

Ramsay, August: *Suomi Matkaopas käytännöllinen käsikirja*. Toim. August Ramsay. Kolmas painos. Suomen matkailijayhdistys, K. F. Puromiehen Kirjapaino Oy, Helsinki, 1917.

Ramsay, August: *Suomi Matkaopas käytännöllinen käsikirja*. Toim. August Ramsay. Näköispainois vuodelta 1895. K.J. Gummerus Osakeyhtiön Kirjapaino, Jyväskylä, 1982.

Rauma Cultural Heritage Born of the Sea. Painorauma 1996. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Rauma Kesä 2015 -esite. Rauman kaupunki viestintä- ja matkailupalvelut, Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Rauma Kesä 2016 -esite. Rauman kaupunki viestintä- ja matkailupalvelut, Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Rauma Kesä 2017 -esite. Rauman kaupunki viestintä- ja matkailupalvelut, Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Rauma Kävelykierros Rauman Vanhassa Kaupungissa. Painorauma, 1991. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Raumalainen suviloma. Rauma Offsetpaino Oy, 1983. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Raumalainen suviloma. Rauma Offsetpaino Oy, 1984. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Raumalainen suviloma ryhmille 1988. Painorauma 1987. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Rauma Matkailukartta 1969. Painorauma offset, 1969. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Rauma Merestä Syntynyt. Toim. Pentti Peura. Oy Länsi-Suomi, 1989. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Rauman kaupungin kunnalliskertomus 1983. Rauman kaupunki, 1983.

Rauman kaupungin kunnalliskertomus 1988. Rauman kaupunki. Rauma, 1989.

Rauman kaupungin kunnalliskertomus 1991. Rauman kaupunki, 1992.

Rauman kaupungin kunnalliskertomus 1992. Rauman kaupunki, 1993.

Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1974 LXVI, Rauman kaupunki, Oy Länsi-Suomi, Rauma, 1975.

Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1975 LXVII, Rauman kaupunki, Oy Länsi-Suomen kirjapaino, Rauma, 1976.

Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1977 LXIX, Rauman kaupunki, Oy Länsi-Suomen Kirjapaino, Rauma, 1978.

Rauman kaupungin kunnalliskertomus vuodelta 1982 LXXIV, Rauman kaupunki, Oy Länsi-Suomi, Rauma, 1983.

Rauman kaupungin kuvapankki. Rauman kaupunki.

<https://rauma.kuvat.fi/kuvat/Kulttuuri+ja+matkailu/Vanha+Rauma/>

Rauman kaupungin toimintakertomus 1994. Rauman kaupunki, 1995.

Rauman kaupungin toimintakertomus 1995. Rauman kaupunki, 1996.

Rauman kaupunkikonserni tilipäätös 2016. Rauman Kaupunki, 2016.

Rauman Lehti, 29.7.1882, Nro. 30. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/66320?term=rautatie&page=4>

Rauman matkailulehti. Rauman kaupunki, Euraprint, 2018. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Rauma opas-guide 1966. Painorauma, Rauma, 1966. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Rauma opas-guide 1967. Painorauma, Rauma, 1967. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Rauma opas-guide 1968. Painorauma, Rauma, 1968. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Rauma opas-guide 1969. Matkailulautakunta, Painorauma, 1969. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Rauma Opaskartta 1994, Painorauma, 1994. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Reserutter i Finland 1935. Turistföreningen i Finland. Weilin & Göös A-B, Helsingfors, 1935.

Rädda Raumo!. Måndagen, 27.3.1905 (2). Helsinki, 1905.

Taksireittejä Suomessa. Forssan Kirjapaino Oy, Forssa, 1955. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Tammivaara, Alfons Bernard: Rauma – Piirteitä sen kehityksestä ja uusista suunnitteluista.

Retkeilijä Yleinen retkeily- ja ulkoilulehti, Vol. 5. Toim. Rauman Retkeilijät. Helsinki, 1938.

Tul ja Pruuva Rauma ja Ol Niingon Gotonas Raumankielinen matkailuopas. Rauman kaupunki, Painorauma, 2000. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

Vanha Rauma tunnelmallinen ja toimiva. Painorauma, Rauma. Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut, Matkailuesitteet Rauman seutu, Raisio.

17 Turistrutter i Finland 1939. Turistföreningen i Finland. Otavan Kirjapaino, 1939.

Valokuvat

Pinnalan pihan kaakkoiskulma 27.5.1941. Kuvaaja Petterson Lars. Museovirasto, Historian kuvakokoelma, HK10000:3056. Finna-tietokanta.

<https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:HK10000:3056#image>

Pinnalan puinen asuinrakennus 29.5.1941. Kuvaaja Petterson Lars. Museovirasto, Historian kuvakokoelma, HK10000:3059. Finna-tietokanta.

<https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:HK10000:3059#image>

Vanhaa Raumaa Naulamäen liepeillä 15.9.1954. Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK794:2. Finna-tietokanta. https://www.finna.fi/Record/musketti_satmuseum.M26:SK794:2

Vanhan Rauman katukuvaa 13.6.1976. Kuvaaja Branthin Reino. Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK787:2. Finna-tietokanta.

https://www.finna.fi/Record/musketti_satmuseum.M26:SK787:2#image

Vanhan Rauman keskusta 13.6.1976. Kuvaaja Branthin Reino. Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK787:1. Finna-tietokanta.

https://www.finna.fi/Record/musketti_satmuseum.M26:SK787:1#image

Vanhan Rauman Kuninkaankatu vuosien 1957–1961 aikana. Kuvaaja Kanerva Teuvo. Museovirasto, historian kuvakokoelma, HK19931028:2092. Finna-tietokanta.

<https://www.finna.fi/Search/Results?lookfor=HK19931028%3A2092&type=AllFields>

Vanha Rauma Kuninkaankatu 12.4.1992. Kuvaaja Lahtinen Pertti. Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK805:10. Finna-tietokanta.

https://www.finna.fi/Record/musketti_satmuseum.M26:SK805:10

Vanhan Rauman rakennuksia 7.6.1968. Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK790:2. Finna-tietokanta. https://www.finna.fi/Record/musketti_satmuseum.M26:SK790:2

Vanhan Rauman Savilankadun ja Kauppakadun risteys 27.1.1990. Kuvaaja Suominen Antti. Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK784:4. Finna-tietokanta.

https://www.finna.fi/Record/musketti_satmuseum.M26:SK784:4#image

Vanhan Rauman torin kulmilla 27.1.1990. Kuvaaja Suominen Antti. Satakunnan Museo, Satakunnan Kansan kuva-arkisto, SK784:3. Finna-tietokanta.

https://www.finna.fi/Record/musketti_satmuseum.M26:SK784:3

Tutkimuskirjallisuus

Augé, Marc: Non-Places Introduction to an Anthropology of Supermodernity. *French Ministère des Affaires Étrangères*. Kääntäjä John Howe. Verso, 1992.

Baohui, Xiang & Jiyang, Deng & Linsheng, Zhong: Tourism development and the tourism area life-cycle model: A case study of Zhangjiajie National Forest Park, China. *Tourism Management*, Vol. 29 (5). 2008, 841–856.

Bojanic, David: Tourist Area Life Cycle Stage and the Impact of a Crisis. *Journal on Hospitality and Tourism*, Vol. 4. 2005, 139–150.

Bruner, Edward: Abraham Lincoln as Authentic Reproduction: A Critique of Postmodernism. *American Anthropologist*, 96 (2). 1994, 397–41.

Bruner, Edward: Tourism, creativity and authenticity. *Studies in Symbolic Interaction*, Vol. 10. 1989, 109–114.

Butler, Richard: Tourism Area Life Cycle. *Contemporary Tourism Reviews*. Goodfellow Publishers Limited, Woodeaton, Oxford, 2011.

Chhabra, Deepak & Healy, Robert & Sills, Erin: Staged Authenticity and Heritage Tourism. *Annals of Tourism Research*, Vol. 30 (3). 2003, 702–719.

Cohen, Erik: Authenticity and Commoditization in Tourism. *Annals of Tourism Research*, Vol. 15. 1988, 371–386.

Cohen, Erik: Authenticity, Equity and Sustainability in Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 10 (4). 2002, 267–276.

Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Unesco World Heritage Convention. <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/#Article11.4>

da Conceição Goncalves, Vitor Fernando & Rogue Aguas, Paulo Manuel: The Concept of Life Cycle: An Application to the Tourist Product. *Journal of Travel Research*, 36(2). 1997, 12–22.

Dexter, Choy: Life Cycle Models for Pacific Island Destinations. *Journal of Travel Research*, January 1, 1992.

Dresden is deleted from UNESCO's World Heritage List, Unesco 25.6.2009. <https://whc.unesco.org/en/news/522>

Dumitrescu, Anca: *The Management of Change in Finland's Wooden Historic Urban Landscapes Old Rauma*. Tampereen teknillinen yliopiston julkaisu 1357. Tampereen teknillinen yliopisto, Tampere, 2015.

Esteettömät kohteet, Visit Rauma, Rauman kaupunki, 2020. <https://www.visitrauma.fi/palvelut/muut-palvelut/esteettomat-kohteet/>

Faulkner, Bill & Russel, Roslyn: Entrepreneurship, Chaos and the Tourism Area Lifecycle. *Annals of Tourism Research*, Vol. 31 (3). 2004, 556–579.

Haanpää, Riina & Karhunen, Eeva & Puolamäki, Laura: Local conservation and perceptions of heritage in Old Rauma World Heritage Site. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 25 (8). 2019, 837–855.

Halpenny, Elizabeth & King, Lisa: Communicating the World Heritage brand: visitor awareness of UNESCO's World Heritage symbol and the implications for sites, stakeholders and sustainable management. *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 22 (5). 2014, 768–786.

Hanna-Leena Salmisen sähköposti Emma Kalliomäelle 27.2.2020.

Heinonen, Visa: Kotitalous mikroskoopin alla. *Suomalaisen arjen historia. Modernin Suomen synty*. Toim. Häggman Kai. Weilin & Göös, Helsinki, 2007.

Heinonen, Visa: *Muutoksia suomalaisten vapaa-ajanvietossa – kotisohvalla, yhteisöissä ja matkailuelämyksissä*. Kulutustutkimus 1/2008.

Helkelä, Elina: *Elävä keskusta on kaikkien etu – Rauman tyhjä liikehuoneistot huolettavat yrittäjäjärjestössä*, Raumalainen, 10.10.2018. <https://ls24.fi/raumalainen/elava-keskusta-on-kaikkien-etu>

Hemmi, Jorma: *Matkailu, Ympäristö, Luonto Osa 1*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 2005a.

Hemmi, Jorma: *Matkailu, Ympäristö, Luonto Osa 2*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 2005b.

Hietikko, Jussi: Maailmanperintökohde, mutta ei museo. *Turun Sanomat*, 11.9.2019.

Hirn, Sven & Markkanen, Erkki: *Tuhansien järvien maa – Suomen matkailun historia*. Matkailun edistämiskeskus, Suomen matkailuliitto, Jyväskylä, 1987.

Häyrynen, Maunu: *Kuvitettu maa – Suomen kansallisen maisemankuvaston rakentuminen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 834, Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2005.

Jaakkola, Saana: *Pitsiviikon 50-vuotishistoriikki*, Rauman kaupunki, 2020.

<https://www.pitsiviikko.fi/pitsiviikon-historiikki/1990-luku-pitsiviikosta-koko-kansan-karnevaali/>

Jokela, Salla: Tourism, Geography and Nation-Building The Identity-Political Role of Finnish Tourism Images. *Department of Geosciences and Geography*, A24. University of Helsinki, 2014.

Jylhä, Miikka: *Vanhan Rauman Paloturvallisuus*. Opinnäytetyö Palopäällystön koulutus, Savonia, 2015.

Jänkälä, Susanna: *Toimialaraportit Matkailu*. TEM Toimialapalvelu, Työ- ja elinkeinoministeriö. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:3. 2019.

Järjestyksessä 30. Mustan pitsin yö saapuu – Rauma haluaa tallentaa muistoja vuosien varrelta, Länsi-Suomi, 22.7.2019. <https://ls24.fi/uutiset/mustan-pitsin-yo-tayttaa-30-vuotta-rauman-kaupunki-haluaa-kuullo-muistoja-vuosien-varrelta>

Kaikusaari, Kauko: Rauma retkeily- ja matkailukaupunkina. *Retkeilijä Yleinen retkeily- ja ulkoilulehti*, Vol. 5. Toim. Rauman Retkeilijät. Helsinki, 1938.

Kamarimusiikki-Festivaalit Raumalla, Raumanfestivo.

<http://www.raumanfestivo.com/kamarimusiikki-festivaalit-raumalla/>

Karppinen, Ari & Vähäsantanen, Saku: *Matkailutulo- ja työllisyys Satakunnassa 2018*. Prizztech Oy, Turun yliopiston kauppakorkeakoulu, Pori, 2019.

Kauppakeskus, Rauman kaupunki, 2020. <https://www.rauma.fi/asuminen-ja-ymparisto/uudishankkeet/kauppakeskus/>

Kauppila, Pekka: *Matkailukeskusten kehitysprosessi ja rooli aluekehityksessä paikallistasolla: esimerkkinä Levi, Ruka, Saariselkä ja Ylläs*. Nordia Geographical Publications Vol. 33 (1). University of Oulu, 2004.

Kestävä matkailu maailmanperintökohteissa, Suomen maailmanperintökohteiden yhdistys, 2020. <https://www.maailmanperinto.fi/kestava-matkailu-maailmanperintökohteissa/>

Koivula, Jukka & Nurmi-Nielsen, Anna: Asemakaavoituksen lähtökohtatilanne. *Kaupunkimaisten yhdyskuntien kehittämiskampanja, julkaisu 2/1982 Vanha Rauma*. Helsinki, 25–34, 1982.

Koivula, Jukka & Nurmi-Nielsen, Anna & Saarinen, Kalle & Tyllilä, Irma: *Vanha Rauma*. Rauman Museo. West Point, Rauma, 1992.

Koivula, Jukka: Vanhan Rauman asemakaavan muutos. *Kaupunkimaisten yhdyskuntien kehittämiskampanja, julkaisu 2/1982 Vanha Rauma*. Helsinki, 35–63, 1982.

Koivunen, Salli: *Rauma Bluesin historiaan mahtuu haasteita, hurjia ilon hetkiä ja hauskoja sattumuksia*, Raumalainen, 8.8.2018. <https://ls24.fi/raumalainen/rauma-bluesin-historiaan-mahtuu-haasteita-hurjia-ilon-hetkia-ja-hauskoja-sattumuksia>

Koskinen, Anssi: *Loma on kaikille tärkeä*, Keski-suomalainen, 16.8.2010. <https://www.ksml.fi/keski-suomi/Loma-on-kaikille-t%C3%A4rke%C3%A4/159800>

Kotiseutuliikkeen historia, Kotiseutuliitto, <https://kotiseutuliitto.fi/jarjesto/historia/>

Kuokkanen, Aimo & Rahi, Kerttu & Saarilehto, Reino: Tervetuloa Raumalle. *Retkeilijä Yleinen retkeily- ja ulkoilulehti*, Vol. 5. Toim. Rauman Retkeilijät. Helsinki, 1938.

Kävelykadut valtaavat Vanhan Rauman heinäkuussa, Länsi-Suomi 2.7.2019. <https://ls24.fi/uutiset/kavelykadut-valtaavat-vanhan-rauman-heinakuussa>

Landorf, Christine: Managing for Sustainable Tourism: a Review of Six Cultural World Heritage Sites. *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 17 (1). 2009, 53–70.

Lea, Stephen & Waller, Jo: Seeking the real Spain? Authenticity in motivation. *Annals of Tourism Research*, Vol. 25 (4). 1998, 110–129.

Lehmuskallio, Pekka & Tanhuanpää, Asko: *Rikas rakas Vanha Rauma*. West Point, 2001.

Liikennekäytössä olevan autokannan kehitys. Autoalan tiedotuskeskus. 2020.

Loppuraportti ja aineistot. Satakuntaliitto. <http://www.satakuntaliitto.fi/matkailusuunnitelma>

Lüthje, Monika: Autenttisuus. *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*. Lapland University Press, Turenki, 2017, 218–222.

MacCannell, Dean: Staged Authenticity: Arrangements of Social Space in Tourist Settings. *American Journal of Sociology*, Vol. 79 (3). 1973, 589–603.

MacCannell, Dean: Staged Authenticity Today. *Indefensible Space: The Architecture of the National Insecurity State*. Routledge, Taylor & Francis Group, 2008, 259–276.

MacCannell, Dean: *The Tourist A New theory of the leisure class with a new introduction*. University of California Press, London, 2013.

Marela, Rauman kaupunki, 2020. <https://www.rauma.fi/museo/marela/>

Mari Pohjalaisen sähköposti Emma Kalliomäelle 10.2.2020.

Marttinen, Matias: *Kirjallinen kysymys KK 65/2019 vp*. Eduskunta, 2019. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Sivut/KK_65+2019.aspx

Matilainen, Ira: *Vanha Rauma – tunnelmallinen maailmanperintökohde*, Matka Suomi, 13.12.2019. <https://matkasuomi.fi/nae-ja-koe/artikkelit/vanha-rauma-tunnelmallinen-maailmanperintokohde>

Matkailuinfrastrukturi, mikä se on ja miten se muodostuu?, Thpanorama. <https://fi.thpanorama.com/articles/administracin-y-finanzas/infraestructura-turstica-qu-es-y-cmo-esta-conformado.html>

Matkailun historia – Varhaiset vuodet. Tui, 2017. <https://www.tui.fi/inspiration/matkailun-historia-varhaiset-vuodet/>

Matkailutilastot. Eurostat Statistics Explained. 2019. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics/fi

Matkailu on merkittävä tulonlähde ja työllistäjä Rauman seudulla, Rauman kaupunki, 13.11.2019. <https://www.rauma.fi/ajankohtaista/matkailu-on-merkittava-tulonlahde-ja-tyollistaja-rauman-seudulla/>

Miten mainonta ja markkinointi sai alkunsa?, Aaltomediafactory, 8.2.2017. <http://aaltomediafactory.fi/miten-mainonta-ja-markkinointi-sai-alkunsa/>

Moscardo, Gianna & Pearce, Philip: The Concept of Authenticity in Tourist Experiences. *The Australian and New Zealand Journal of Sociology*, Vol. 22 (1). 1986, 121–132.

Mäkelä, Susanna: *Matkailun ohjelmopalvelut, toimialaraportti ennakoi liiketoimintaympäristön muutoksia*. Työ- ja elinkeinoministeriö, Maa- ja metsätalousministeriö, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Tekes, Finpro, Tem:n ja Ely-keskuksen julkaisu 4/2016.

Männistö, Maija: *Miksei Vanhan Rauman kauppa kukoista? – tuotteiden hinta, parkkipaikat ja aukioloajat nousevat palautteissa esiin*, Raumalainen, 10.7.2019.

<https://ls24.fi/raumalainen/miksei-vanhan-rauman-kauppa-kukoista-tuotteiden-hinta-parkkipaikat-ja-aukioloajat-nousevat-palautteissa-esiin>

Ng, Pin & Tang, Chengcai & Zhong, Linsheng: Factors that Influence the Tourism Industry's Carbon Emissions: a Tourism Area Life Cycle Model Perspective. *Energy Policy*, Vol. 109. 2017, 704–718.

Niemi, Tapio: *Näin Vanha Rauma pelastui*. RPR Group, Rauma, 2017.

Niemi, Tapio: *Tleestis Raumal ja Ol Niingon Gotonas Raumankielinen matkailuopas*. Mk Media Oy, West Point Rauma, 1999.

Niemi, Tapio: *Vanhan Rauman vuosisadat*. Toim. Tapio Niemi. Toinen painos. Rauma, 2000.

Niittyrinta, Jussi & Puolamäki, Laura & Tammi, Mervi & Telaranta, Jussi: Vanha Rauma – pohjoismaisen puukaupungin malliesimerkki. *Suomen maailmanperintökohteet*. Museoviraston julkaisuja 6, Helsinki, 2016, 42–71.

Niukkanen, Kirsi: *Vanhan Rauman rakennusinventointi raportti*. Satakunnan museo. 2013.

Nurmi, Milla: *Osa Vanhan Rauman kaduista muuttuu heinäkuussa kävelykaduiksi*, Satakunnan Kansa, 2.7.2019. <https://www.satakunnankansa.fi/a/7fd2bb98-bf4a-45a1-a587-e9ee8fb73736>

Old Rauma. World Heritage List, Unesco. <http://whc.unesco.org/en/list/582/>

Papunen, Pentti: *Rauman seudun historia II 2.osa*. Rauman seudun historiatoimikunta, 1972.

Papunen, Pentti: *Rauman seudun historia III 2.osa*. Rauman seudun historiatoimikunta, 1986.

Parra-López, Eduardo & Rodríguez, Juan Ramón Oreja & Yanes-Estévez, Vanessa: The sustainability of island destinations: Tourism area life cycle and teleological perspectives. The Case of Tenerife. *Tourism Management*, Vol. 29 (1). 2008, 53–65.

Piiparinen, Pekka: *Rauman keskustaajaman kulttuuriympäristöselvitys Osa 1: Alueen yleinen kehityshistoria*. Satakunnan museo, 2014.

Pitsiviikko, Rauman kaupunki, 2020. <https://www.pitsiviikko.fi/>

Pitkonen, Pertti: "Vanha Rauma oli 50-luvulla lähes slummiä". Yle Uutiset 15.6.2012. <https://yle.fi/uutiset/3-6181125>

Poutvaara, Matti: *Satakunta*. Toim. Matti Poutvaara. WSOY, 1949. Ramsay, August: *Suomi Matkaopas käytännöllinen käsikirja*. Toim. August Ramsay. Näköispainos vuodelta 1895. Suomen matkailijayhdistys, K.J. Gummerus Oy:n Kirjapaino, Jyväskylä, 1982.

Puuta, rautaa, rakkautta – projekti juhlistaa 100-vuotiaasta Suomea. Rauman merimuseo 12.4.2017. <https://www.rmm.fi/news/174/33/Puuta-rautaa-rakkautta--projekti-juhlistaa-100-vuotiaasta-Suomea>

Raivo, Petri: Suomen maailmanperintökohteet matkailun resursseina ja koettuna menneisyyden elämyksinä. *Muuttuva Matkailu – Tietoa matkailusta ja matkailuelinkeinosta*, Vol. 2. 2007, 5-6.

Rantanen, Jari: *Iso korjaus siirtää Rauman torikauppaa katoksen alle*, Turun Sanomat, 9.3.2006. <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/1074105938/Iso+korjaus+siirtaa+Rauman+torikauppaa+katoksen+alle>

Rantanen, Jari: *Rauman torille ladotaan suomalaista kiveä kuuden tuhannen neliön kentäksi*, Turun Sanomat, 18.7.2007. <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/1074214864/Rauman+torille+ladotaan+suomalaista+kivea+kuuden+tuhannen+nelion+kentaksi>

Raumalle valmistuu 19 uutta matkailuopasta, Rauman kaupunki, 10.6.2019. <https://www.rauma.fi/ajankohtaista/raumalle-valmistuu-19-uutta-matkailuopasta/>

Rauman katukuvaan lisää pitsiroskiksia ja –graffiteja, Rauman kaupunki, 17.7.2019. <https://www.rauma.fi/ajankohtaista/rauman-katukuvaan-lisaa-pitsiroskiksia-ja-graffiteja/>

Rauman kaupungin karttapalvelu. Rauman kaupunki, 2020. <https://opaskartta.rauma.fi/IMS/fi/Map>

Rauman kaupungin opaskartta. 2020. <https://opaskartta.rauma.fi/IMS/fi/Map>

Rauman rautatieasemanseutu. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, Museovirasto, 2009. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4232

Rauman oppaat ry: *Etusivu- Tervetuloa kahden maailmanperintökohteen kaupunkiin*, Rauman oppaat ry, 2020. <https://raumanoppaat.yhdistysavain.fi/>

Ritala, Rauli & Salminen, Juha-Matti & Sunden, Tommi: *Kaupun rakennemuutos ja sen vaikutus Vanhan Rauman yrittäjien strategiavalintoihin*. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Rauma, 2007.

Räihä, Ulla: *Vanhan Rauman asemakaavan muutoksen tavoitteet*. Rauman kaupunki kaavoitus. FCG Planeko Oy. 2009.

Singal, Manisha & Uysal, Muzaffer & Woo, Eunju: The Tourist Area Life Cycle (TALC) and Its Effect on the Quality-of-Life (QOL) of Destination Community. *Handbook of Tourism and Quality-of-Life Research*. 2012, 423–443.

Soinne, Katri: *Suomi pääsi länsimaisen kulutuksen makuun 1960-luvulla*, Tilastokeskus, 28.8.2018.
<http://tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/suomi-paasi-lansimaisen-kulutuksen-makuun-1960-luvulla/>

Suomen elinkeinorakenne vuosina 1860–2015, Tilastokeskus.
<https://www.eurojatalous.fi/fi/kuviot/graaafi/suomen-elinkeinorakenne-vuosina-1860-2015/>

Suomenlinna, Helsinki, Suunnittelu- ja kaavoituskatsaus, 29.11.2019.
<https://www.hel.fi/kaupunkiymparisto/suunnittelukatsaus/suunnittelukatsaus/etelainen-suurpiiri/suomenlinna-ja-ulkosaaret/>

Sustainable Tourism, Unesco. <https://whc.unesco.org/en/tourism/>

Taipale, Hannele: *Asuminen suojelukohteessa. Kokemuksia asumisesta Unescon maailmanperintökohteessa Vanhassa Raumassa*. Pro gradu-tutkielma, kulttuuriperinnöntutkimus, Turun yliopisto, 2018.

Tamminen, Taru: *Suomalainen matkustaa innokkaasti vapaa-ajallaan*. Tilastokeskus. 2011.
https://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-09-26_006.html?s=0

Taylor, John: Authenticity and Sincerity in Tourism. *Annals of Tourism Research*, Vol. 28 (1). 2001, 7-26.

Tuoreet taidepenkit ilostuttavat kaupungin katukuvaa, Rauman kaupunki, 20.6.2018.
<https://www.rauma.fi/ajankohtaista/tuoreet-taidepenkit-ilostuttavat-kaupungin-katukuvaa/>

Tutkimukset ja julkaisut, Rauman Kaupunki, 2020. <https://www.vanharauma.fi/tutkimukset-ja-julkaisut/>

Unescon kansainväliset kulttuurisopimukset, Museovirasto. <https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/kansainvalinen-toiminta/kansainvalisia-sopimuksia>

Unescon maailmanperintökohde, Rauman kaupunki. 2020. <https://www.vanharauma.fi/unescon-maailmanperintokohde/>

Vahtikari, Tanja: *Valuing World Heritage Cities*. Routledge Cultural Heritage and Tourism Series, New York, 2017.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, Museovirasto, 2009.
http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1513

Vanhan Rauman asemakaavamuutos AK 01-102 2019. Rauman kaupunki, kaavoitus, 10.4.2019.

Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2015–2020. Rauman kaupunki, 2015.

Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelma 2016–2019. Rauman kaupunki. 2016.

Vanhan Rauman katuja muutetaan kävelykaduiksi 8.7, Rauman kaupunki, 2.7.2019.
<https://www.rauma.fi/ajankohtaista/vanhan-rauman-katuja-muutetaan-kavelykaduiksi-8-7/>

Vanhan Rauman katuja muutetaan kävelykaduiksi 9.7. alkaen, Rauman kaupunki, 4.7.2018.
<https://www.rauma.fi/ajankohtaista/vanhan-rauman-katuja-muutetaan-kavelykaduiksi-9-7-alkaen/>

Vanhan Rauman katujärjestelyjen muutoksen liikenteellinen toimivuus. Sito Oy, 2013.

Vanha Raatihuone, Rauman kaupunki, 2020. <https://www.rauma.fi/museo/vanha-raatihuone/>

Vanha-Rauma ja Vanha-Porvoo ovat riskialueita Suomessa, Iltalehti 19.1.2014.
<https://www.iltalehti.fi/uutiset/a/2014011917946476>

Vanha Rauma Satakunta. *Linnoista lähiöihin Rakennetut kulttuuriympäristöt Suomessa*. Toim. Pinja Metsäranta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1274, Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 33. Helsinki, 2010.

Veijola, Soile: *Aitoja elämyksiä näyttämöllä: matkailun elämysteollisuuden sosiaalisesta ja taloudellisesta logiikasta. Elämys – teollisuutta, taloutta vai jotakin muuta?*. Toim. Jarkko Saarinen. Lapin yliopiston menetelmällisiä tutkimuksia 2. Lapin yliopisto, Rovaniemi, 2002, 91–113.

Villanen, Irene: *Matkailun merkitys ja matkailukohteen hallinnointi – Rauman matkailu*. Opinnäytetyö, Turun Ammattikorkeakoulu, 2017.

Vuoristo, Kai-Veikko: *Matkailun maailma*. Toim. Jaana Haarti-Kuokkanen. WSOY, 2003.

Vuoristo, Kai-Veikko: *Matkailun muodot*. Toim. Raija Tähkiö. 3.painos. WSOY, 2002.

Wang, Ning: Rethinking authenticity in tourism experience. *Annals of Tourism Research*, Vol. 26 (2). 349–370, 1999.

Winter, Saara: *Autenttista elämystä etsimässä*. Pro gradu-tutkielma, liiketaloustiede, Turun kauppakorkeakoulu. 2011.

Ylipuranen, Jenna: Reittisovellus vie Vanhaan Raumaan. *Rauma, Rauman kaupungin tiedotuslehti*, 2018 (2). 2018, 7.

1920-luku – Suomen matkailun historia. Tui, 2017. <https://www.tui.fi/inspiration/1920-luku-suomen-matkailun-historia/>

1930-luku – Suomen matkailun historia. Tui, 2017. <https://www.tui.fi/inspiration/suomen-matkailun-historia-1930-luku/>

1960-luku – Suomen matkailun historia. Tui, 2017. <https://www.tui.fi/inspiration/1960-luku-suomen-matkailun-historia/>

2000-luku: City-toiminta elävöittää keskustaa, Rauman yrittäjät.

<https://www.yrittajat.fi/satakunnan-yrittajat/rauman-yrittajat/a/rauman-yrittajat-ry/rauman-yrittajien-80-vuotishistoriikki/tapahtumia-yhdistyksen-historian-7#quickset-valilehti=3>

Liitteet

Liite 1

Vanhan Rauman kaupalliset palvelut vuonna 1979 ja 1991 sekä julkiset palvelut vuonna 1991.

Lähde: Koivula, Jukka & Nurmi-Nielsen, Anna: *Vanha Rauma – Old Rauma*. West Point, Rauma, 1992.

Kaupalliset palvelut	1991	1979
Leipomo	3	3
Kotikeittiö	1	1
Painoliike	0	1
Sanomalehti, toimisto	1	2
Elintarvikeliike	2	10
Kioski	3	4
Kangas-, sisustustekstiili-, ompeleliike	13	10
Puku-, asuste-, turkisliike	15	23
Päähineliike	2	3
Laukku- ja nahkatavaraliike	2	2
Kenkäkauppa	2	2
Maatalousliike	0	1
Rauta-, kone-, rakennustarvikeliike	1	2
Väri-, lukkuliike	1	1
Sähkötarvike-, valaisinliike	2	2
Radio-, tv-, kotitalouskoneliike	4	8
Urheilutarvike-, polkupyöräliike	3	3
Taloustarvikeliike	1	2
Autoliike	0	1
Autotarvike- ja varaosaliike	0	3
Apteekki	1	1
Kemikalia	6	5
Kello- ja kultasepäliike	5	4
Valokuvaus-, optisen- ja terveydenhoitoalanliike	1	1
Valokuvausliike	4	4
Optikko	3	2
Kukkakauppa, -kioski	2	5
Taimi-, kukka-, siemenliike	1	1
Kumikauppa	1	1
Leikkikalu-, kumi- ja muovikauppa	2	2
Musiikkitarvikeliike	2	2
Käytetyntavaran liike	7	3
Huutokauppakamari	1	1

Kaupalliset palvelut	1991	1979
Ravintola	9	3
Kahvila, Baari	3	5
Kahvikoulu	2	3
Makkarakioski, grilli	2	2
Hotelli, matkustajakoti	1	1
Väri-, tapetti-, lattiapäällysteliike	2	2
Sisustustarvikeliike	4	5
Taksi, linja-auto terminaali	2	1
Matkatoimisto	3	1
Pankki	1	3
Vakuutustoimisto, -toimipiste	1	1
Kiinteistövälitys	2	1
Arkkitehtitoimisto	2	1
Konttorikoneliike	1	1
Siivousliike, -tarvikeliike	1	1
Hammaslääkäri	0	2
Hammaslaboratorio	1	1
Kiropraktikko	0	1
Elokuvateatteri	1	2
Bingo	1	2
Jalkinekorjaamo	2	3
Kotitaloussähkölaitteiden korjaamo	1	2
Autokorjaamo	0	1
Autosähkökorjaamo	0	1
Kumikorjaamo	0	1
Venemoottorikorjaamo	1	1
Pyöräkorjaamo	2	2
Pesula	1	2
Vaatehuolto	1	1
Parturi, kampaamo, kauneushoitola	18	11
Hautausliike	0	2
Lahjatavaraliike	6	0
Talonmyynti, konsulttitoimisto	2	0
Kirjakauppa	2	0
Asuste-, kemikalio- ja taloustarvike	2	0
Luontaistuoteliike	2	0
Ompelukoneliike	2	0
Lastenvaateliike	3	0
Videovuokraamo	2	0
Askarteluliike	2	0
Lemmikkieläinliike	2	0
Kalastus- ja venetarvikeliike	1	0
Taidemyynti	2	0
Kirjanpito-, perintä-, ATK-palvelu	4	0
Rakennustarvikevuokraamo	1	0

Kaupalliset palvelut	1991	1979
Kulta-, hopea-, savipaja-, pitsimyymä	7	0
Sauna	1	0
Rakennus-, maalaus-, maanrakennusliike	4	0
Puheterapeutti	4	0
Mainostoimisto	1	0
Huolintaliike	1	0
Graafikon työhuone	1	0
Yleisö WC	1	0
Yhteensä	206	182

Julkiset palvelut vuonna 1991.

Pyhän ristin kirkko ja seurakuntatalo
 Seurakunnan virastotalo
 Seurakunnan kerhotalo
 Poselli
 Ortodoksinen rukoushuone
 Vapaakirkko
 Vanha Raatihuone, museo
 Vanha triviaalikoulu, kansalaisopisto
 Pinnala, taidemuseo
 Marela, laivanvarustajan koti-museo
 Wänni, lastentarha
 Tammela, musiikkiopisto
 Kaupungin toimistoja
 Kirsti, merimiehen koti-museo